

**PUBLICAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL II • NR. 28 • 19 — 26 IULIE 1991

„Slobozenia (...) este neatîrnarea
moșiei, în care naștem și care ne
hrănește, moșia de la care tragem
numele nostru și dreptul de om, de
supt biruirea oricărei alte țări
și împărății“

Alecu Russo

**DIN SUMAR: CRIZA SATULUI RO-
MÂNESC • INTERVIURI CU RENAUD
VIGNAL ȘI NESTOR RATEȘ • TEXTE
DE GABRIEL ANDREESCU, PAVEL
CÂMPEANU, BEDROS HORASAN-
GIAN, MIHAI URSACHI • DESPRE
REZISTENȚA CULTURALĂ:
ADRIAN MARINO, MARIAN PAPA-
HAGI, ANDREI PLESU, MIHAI ȘORA**

Este o comoditate propagandistică să punem starea actuală de criză exclusiv pe scena moștenirii comuniste. Ei i s-a mai adăugat dezaserul creat de un program reformist incoerent. Sifliți să încurajeze economia de piață, cei de la putere au făcut aberanta tentativă de a o promova într-un cadru instituțional și legislativ neocomunist. Iar efectele economice sînt catastrofice. Există însă un licăr de speranță :

În timp ce prăbușirea colosului industrial cu picioare de lut amenință să ne strivească, ne și privatizat fiind, viața la țară cunoaște un dinamism, contradictoriu și greu de controlat, dar ale cărui linii de forță sînt capabile să regenereze viața națiunii.

Chiar dacă țaranul român este o realitate etnografică și o categorie etnologică tot mai greu de definit, totuși identitatea țărănească se regăsește la scară macrosocială. Pentru că ansamblul nostru social nu este altceva decît un sat imens, un sat cotropit, silit să plătească bir la jefuitori străini. Deși am trăit în deceniile din urmă într-o dictatură, una a proletarietului, proletariatul român era alcătuit din destrădăcinați de la țară aduși în mod forțat în mediul urban. Pe vremea popoarelor migratoare, țărani se refugiau în pădure sau la munte ; ocupantul comunist i-a silit să se refugieze la oraș, să trăiască în cartiere insalubre de blocuri. Urmarea a fost generalizarea tipului rural de viață la scară națională, chiar dacă au fost distruse ca entități și identități distincte, atât satul, cît și orașul. Iar eșecul partidelor politice care-și dispută înlietatea pe scena puterii provine din faptul că n-au înțeles esența rurală degradată a societății.

S-a petrecut în anii societății socialiste un fenomen de transformare a orașului într-un fel de margine a satului, de mahala, un fenomen de marginalizare a civilizației și de alterare a mentalității țărănești tradiționale. Iar argoul proletar exprime degradarea tuturor categoriilor sociale prin industrializarea forțată, dezurbanizarea, și decultivatizarea prin ridicarea apelativului de „Bă, țărane“ la rangul peiorativ suprem.

Adevăratul cîștigător politic va fi partidul care va înțelege că societatea civilă de la noi, trebuie să pornească de la premisa alienării caracterului rural al civilizației. Vreme de secole, românii au trăit izolat, la marginea Europei, în afara lumii

civilizate, în afara timpului, așa cum trăiesc locuitorii satelor. Și cum poți înțelege viața la țară pe care încă o trăim ce totuși, fără să înțelegi viața la țară în sens propriu ? Problema viitorului cîștigător va fi să rezolve următoarea aporie : cum să construiești societatea civilă la sat ?

Dinamismul vieții satești nu este uniform, și într-un fel va arăta societatea civilă la Săpînța, iar altfel la Polovrați. Într-un fel în Banat, iar altfel în Vrancea. Satul românesc se găsește într-o stare de transformare, de receptivitate, care-l face gata pregătit pentru orice fel de idel noi. Dar satele vor primi ideile societății civile numai în măsura în care ele le pot fi de folos pentru propriile lor interese, care sînt diferite, variate.

Interesele la țară sînt chiar antagonice, satisfacerea lor va duce la îmbogățirea unora și la menținerea, în sărăcie a celorlalți. Unii se vor constitui într-o nouă burghezie rurală, alții vor rămîne în colective. Numai că societatea civilă va trebui să-l cuprindă deopotrivă pe săraci și bogat. Civilizarea socială a satului va depinde de capacitatea agenților civilizatori de a pipăi, de a recepta, de a ține cont de diferențele specifice și a pune în valoare tendințele pozitive ale satelor. Sigur că sătenii nu vor mai reacționa la politică la fel cum au făcut-o pe vremea lui Maniu și Mihalache. Doar o mică parte a satului, în Ardeal, va putea fi îmbolnăvită de demagogia naționalistă a „Vetrei Românești“. Populismul va găsi ecou numai acolo unde sărăcia se va împleti cu prostia. Doar cei lipsiți de curaj, de inițiativă, incapabili să-și ia soarta în propriile mîini, vor mai fi victimele fesenismului.

Pe ceea ce erau vetrele satelor se vor construi nucleele societății civile. Pentru a nu fi utopice, ele vor trebui să pună în valoare înțelepciunea de viață a bătrînilor satului, înțelepciunea lui Moromete, a țărănilor adunați să facă politică la fierăria lui Ioan. Și vor trebui să reinvie demnitatea batjocorită a țaranului român, jefuit colectivizat, de multe ori omorît de comunisti. Și vor trebui să mai aducă ceva la țară. Viața.

DAN PAVEL

VIAȚA LA ȚARĂ

DIN SUMARUL NUMARULUI VIITOR:

Dosar „22”
Timpul și ecranul său. O dezbatere
despre alternativele televiziunii.
Cronica evenimentelor politice.
Semnează: NESTOR RATEȘ

Eseuri de
ALEXANDRU DUȚU
și SANDA GOLOPENȚIA

„ANCHETĂ 22”:
Cine vrea la Cluj
un alt Tîrgu-Mureș.
Problema școlilor.

Ilustrăm acest număr cu lucrări din expoziția de pictură
naivă românească de la Teatrul Național din București

Important

La solicitările cititorilor din țară vă informăm
că, datorită majorării prețului publicației, costul unui
abonament trimestrial este de 204 lei; suma respectivă
poate fi expediată prin mandat poștal pe adresa:
Redacția Revistei „22”,
Calea Victoriei 120, Oficiul poștal 22, București.
Totodată, cititorii sînt rugați să semnaleze în
scris, la aceeași adresă, neregulile privind difuzarea.

ÎN ATENȚIA DIFUZORILOR PARTICULARI

Redacția Revistei „22” face cunoscut
DIFUZORILOR PARTICULARI
că remiza cuvenită lor a crescut de la 20% la

25%

Plata se face anticipat la redacție,
acceptîndu-se un retur de maxim 10%.
Cel interesat nu pot contacta la adresa:
Calea Victoriei 120, etaj 1 - Serviciul Difuzare

ERATĂ

Numeroși cititori ne-au atras atenția asupra unei regretabile
eroari, strecurate în numărul trecut: este vorba de inversarea
numelor la explicațiile fotografiilor domnilor Mihnea Berindei și
Radu Filipescu. Facem cuvenita rectificare, însoțită de scuzele
noastre față de cei în cauză și față de cititori. Considerăm însă
reacția promptă a cititorilor drept un test al popularității celor doi
lideri ai Alianței Civice.

OCHIUL DE LEMN

BAASTILYA

Aș vrea să încep prin a-mi cere
scuze față de acei cititori ce au
căpătat obiceiul să-și arunce priviri-
le peste rîndurile din acest colț de
pagină ale subsemnatului. În
numărul de acum două săptămîni
s-au strecurat trei grave greșeli de
culegere pentru care nu sînt vinovat
și pe care am uitat să le îndrept
săptămîna trecută. Astfel, pe prima
coloană, în loc de „profesori imbeci-
li” ar fi trebuit să apară „profesori
impecabili”; pe coloana a doua, în
loc de „analiză sintetică” corect este
„analiză sintactică”; pe aceeași co-
loană, ceva mai jos, era vorba nu de
o „grevă momentană a loxteilor”
(ceea ce nici nu ne trece prin minte),
ci de o „grevă momentană a TAXE-
LOR”.

Și iată cum hazardul unei greșeli
readuce în actualitate o problemă
pe care televiziunea însăși o seme-
nalează. Există în România un fel de
grevă - evident, nedeclarată - a
taxelor. Televiziunea a dat niște ci-
fre, a făcut un apel și s-a plîns public.
Astfel, se pare că există aproximativ
7 milioane de posesori de televizoare,
din care numai 2,5 milioane
plătesc abonamentul. Greva de care
vorbeam - poate inconștientă -
există prin urmare, lat-o. Evident
fenomenul se înscrie în mai vechile
structuri civile de rezistență prin
încercarea de a ocoli legea. Dar,

cine știe, poate că restul de 4,5 milio-
ane de privitori neplătitori ar fi gata să
plătească un abonament unei televi-
ziunii care efectiv să le impună prin
întinut, întorcînd respectul ce li se arată.
Lipsa de respectare a legii din partea
publicului nu reprezintă, poate, decît
răspunsul mut dat lipsei de bun simț a
televiziunii însăși. Căci televiziunea
noastră este departe de a fi ceea ce
se cheamă o instituție serioasă, res-
pectabilă. Astfel, prin apelul cu pri-
cîna, ea nu face decît să ajute la
conștientizarea unui refuz de facto
pînă acum neexplicitat. În stilul său de
partid unic, televiziunea pretinde.
Neputînd să impună, cere. Realitatea
faptelor arată, însă, că o bună parte
din publicul privitor pare pregătit -
chiar reclamă - pentru o altă televi-
ziune, încă o televiziune.

Să revin o clipă asupra cifrei de 7
milioane de posesori de televizoare.
Cifra trebuie, evident, înmulțită cu 2
sau cu 3, căci în jurul unui televizor se
strîng de obicei familii întregi, mai
mult sau mai puțin numeroase. Astfel
încît, în urma acestui calcul elemen-
tar, ajungem la un total ridicat, apro-
piat de totalul populației României.
Cifra - surprinzătoare - ar trebui să
ne dea măsura civilizației. De fapt, ea
ne dă, în parte, măsura mizeriei. Căci
televiziunea noastră, așa cum per-
sistă a fi, este - să nu ne ferim de
blamatele adjective atunci cînd sînt
pur și simplu exacte - mizerabilă. Un
număr atît de ridicat de televizoare
poate fi de ajuns să explice întreaga
situație din România. Ea dă măsura și
una din cheile dezastului moral și a
derutei mentale. Dar, arma crimei
ascunsă acolo unde (un timp) nu o
vede nimeni, în văzul tuturor, televi-
ziunea începe să fie văzută. Îi va fi
fatal.

Încolo, este semnificativ că unicul
apel emis la recentul congres al
Alianței Civice, rămas carcăm în
umbră din cauza spectaculosului pur
politic al formării Partidului Alianței
Civice, s-a referit la necesitatea unei
alte televiziuni. Cînd spun despre te-
leviziune că e cum e, vreau să fiu
bine înțeles. Nu mă refer decît în
puține și flagrante cazuri la indivizi.
Cei buni să nu se simtă vizați. De
altfel, așa cum s-a întîmplat și la
Moscova, dacă se va înființa totuși
televiziune alternativă, cei buni - pro-
fesionalismul este moral sau nu,
deloc! - vor fi primii care se vor muta.
În cea mai mare parte a ei, din televi-
ziunea actuală nu ar trebui să mai
rămîină decît stația de emisie.
Producția ar trebui să încapă pe alte
mîini. Dar este opoziția pregătită
pentru o astfel de muncă? Are ea,
limpezit, idei de programe care într-
adevăr să poată face concurență
celor existente?

Oricum, am primit semnale că, la
vîrf, în acest domeniu se întîmplă
tucuri. Ca o adevărată Bastilie, cu
aluziuni dinspre binecunoscutul par-
tid de guvernămînt Baas și cu
rezonanțe patronimice inevitabil slave,
televiziunea se zidește închipuîndu-
și că zidurile apără într-un singur
sens. S-o ajutăm, construindu-ne
proprile noastre ziduri împotriva
asalturilor ei. Ideologic, zidurile se
prăbușesc întotdeauna spre înăuntru.
„Decalogul s-a terminat și nu ne
facem nici o iluzie asupra audienței și
a efectelor sale. Masa rotundă de
după ultimul episod, terminîndu-se
exact cînd stătea să înceapă, a
demonstrat-o. Alina vream cit
specialității credinței mai fac deosebiri
între „mesaj” și „mijloace” - nici o
speranță.

BOGDAN GHIU

ÎN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ

Dacă vrei să faci în așa fel încît un
caz de mare notorietate publică să
cadă brusc în uitare, înființezi
o comisie parlamentară. Atunci, în mod
sigur, orice informație este blocată,
iar rezultatele vor fi făcute publice
te mirî cînd, tocmai bine pentru a trece
neobservate. Marele scandal pro-
vocat de groapa de la Berevoești a
fost stopat de constituirea promptă
a unei comisii care a luat asupra ei
responsabilitatea concluziilor,
elibărînd presa și opinia publică de
sarcina care - s-a spus - le depășea
competențele. Ca și în cazul eveni-
mentelor de la Tîrgu Mureș (raportul
a rămas pînă acum necunoscut) și
al celor din 13-15 iunie s-a decretat
starea de mister și puținele informații
pe care le avem ne parvin pe căi
oculte. Suficient, totuși, pentru a
spune că între membrii F.S.N., ai
comisiei și cei din opoziție s-a creat
deja o stare de tensiune, generată
de modul diferit de a înțelege scopu-
rile și modalitatea anchetei. Domnul
Ioan Moldovan (F.S.N.), președintele
comisiei, s-a grăbit să dea încă de la
început o declarație restrîngînd cer-
cetarea la împrejurările în care do-
cumentele au ajuns la Berevoești,
dar membrii opoziției sînt mult mai
interesați de conținutul hîrtiilor, care,
prin mostrele deja publicate par să
ateste că S.R.I. supraveghează ac-
tivitatea partidelor politice și că a
fost implicat în istoria tragică din
Iunie. S-a desființat poliția politică
sau nu? Acesta rămîne faptul cel
mai important, dar F.S.N.-ul, care va
fi beneficiat în trecuta campanie elec-
torală de sprijinul serviciului secret
de informații, pare interesat mai de-
grabă, să dea o mîină de ajutor la
pedepsirea slujbașilor nepricepuți.
E neîndoielnic că S.R.I. se descurcă
prea bine și fără ajutor, dar se caută
să se creeze impresia că totul se

desfășoară sub controlul autorităților
publice.

Parlamentarii au ajuns la locul unde
au fost depozitate documentele, dar
s-au oprit în fața ușilor închise. Accesul
este interzis, li s-a spus, deoarece
hîrtoagele scăpate de incendiu sînt
supuse unui delicat tratament de con-
servare. Iar tratamentul, i-a asigurat
procurorul care face instrucția, du-
rează cel puțin trei luni. Interesant
este că șeful domnului procuror apu-
case să declare că documentele sînt
deja conservate, dar probabil că
domnia sa nu deținea informațiile ne-
cesare. Timp de un trimestru hîrtiile
S.R.I. se vor conserva, pînă, probabil,
la dispariția lor selectivă, iar cea mai
înaltă autoritate instituțională, comisia
parlamentară, nu va ști nimic din ce se
întîmplă și va emite cel mult supoziții
lipsite de probe.

Cerberii acestor hîrtii - cînd secre-
te de stat, cînd simplă maculatură -
nu sînt cu totul lipsiți de bunăvoință. Ei
au lăsat să se înțeleagă că accesul în
arhivă e negociabil, dar, mai înții,
comisia să se prezinte în formațiune
completă. Condiția e pusă cu schep-
sis, deoarece membrii feseniști ai co-
misiei, domnii I. Moldovan și
M. Chirîtescu, mai cu seamă, s-au
pronunțat de mult pentru sigilarea
documentelor și arhivarea lor în be-
neficiul posterității. Ușile rămîn, prin
urmare, închise.

Dar mai sînt și alte direcții de cerce-
tare. Comisia a aflat că la Berevoești
s-a intrat fără mandat în locuințele
sătenilor și au fost confiscate hîrtiile
care circulau prin sat de mai multă
vreme. Plecarea la Berevoești era
hotărîtă, dar în ultima clipă seosește
vestea că podurile de acces au fost
distrușe de ploile din ultima vreme.
Expediția a fost amînată, iată însă că
o nouă informație vine să tulbure încre-
derea parlamentarilor în bunele intenții

ale colaboratorilor. Țăranii din
Berevoești au zădărit la rîndul lor că
seosește o comisie parlamentară și,
din dorința de a veni în sprijinul ei au
reparat podurile, le-au consolidat și
au rămas cu ochii în lungul drumului
după o comisie care n-a mai venit.

Așadar se constituie mai înții o
comisie care primește consemnul
discreției, cu scopul de a bloca
informațiile, iar, în al doilea rînd, este
impiedicată sistematic să-și exercite
atribuțiile sau, întrucît nu deține mij-
loacele de anchetă ale organelor
specializate, este lăsată să evolueze
la voia întîmplării, într-o evidentă lipsă
de eficiență. Morala acestor istorii,
care reeditează, în alte forme, aven-
turile și eșecurile comisiei 13-15 iu-
nie, este că autoritatea parlamentară
e fictivă și că principiul separației
puterilor în stat e o formă care își
așteaptă conținutul.

Sîntem siliți să repetăm și în
această dată că lucrările comisiilor
parlamentare nu sînt publice, dar ele
trebuie să facă obiectul unor comuni-
cate periodice. Regimul nocturn în
care se desfășoară activitatea comi-
siorilor favorizează abuzurile puterii
executive, care stăpînește toate
pîrghiile pentru a eluda legea fără
riscul unei sancțiuni. Ce este de făcut?
Să cerem parlamentarilor să denunțe
această practică a misterelor, să
aducă la lumina zilei, fără teama de a
fi recuzați, toate detaliile unei activități
care devine, prin ea însăși, mai im-
portantă decît obiectul ei.

P.S. Domnul deputat F.S.N. Con-
stantin Sorescu a participat
săptămîna trecută la dezbaterile pe
marginea Legii timbrului muzical și
folcloric. Critic îndelung exersat în
coloanele Săptămîinii lui E. Barbu,
domnul C. Sorescu a analizat în pre-
alabil funcțiile timbrului literar,
demonstrînd, fără tăgadă că acesta
servește la finanțarea gazetelor
Alianței Civice. Gelos pe aceste
norocoase gazete care și-au găsit
subvenții unde nu te așteptai, domnia
se planuiește o revistă cum n-a mai
fost alta, dar este deocamdată în
căutare de sponsor. Îi recomandăm
să apeleze la timbrul folcloric.

HORAȚIU PEPINE

EVENIMENTE ȘI NONEVENIMENTE

7
patru întrebări adresate lui Nestor Rateș

Nestor Rateș este de 18 ani corespondentul Europei Libere la Washington, cu o întrerupere de aproape un an — anul de pornire 1989 — când a condus Departamentul Românesc al aceluși post de radio, la München. El a revenit în țară pentru prima oară anul trecut, în perioada de apogeu a demonstrației din Piața Universității, și se găsește din nou acum la București.

„22”: Să începem cu un eveniment la zi. Joi, 11 Iulie, s-a semnat Carta pentru Reformă și Democrație, și s-a format un gen de coaliție între F.S.N. și trei partide mici reprezentate în Parlament. Cum ați interpreta acest eveniment?

N.R.: Coaliții guvernamentale se formează în democrații în două situații distincte: când majoritatea parlamentară nu aparține unui singur partid, și în condițiile unei crize naționale, când fragmentarea politică poate dăuna efortului de redresare, iar unirea forțelor politice îl poate fortifica. România se află în criză (nu-i nici o îndoială în această privință), deci punerea pe tapet a ideii unei coaliții de largă uniune națională nu este, în principiu, lipsită de sens. Problema a fost și rămâne că Frontul Salvării Naționale vrea să împartă cu celelalte partide doar răspunderea guvernării, nu și guvernarea însăși — deci puterea. Cu alte cuvinte, Frontul apelează la celelalte partide ca să le pună pe umeri o parte din povara pe care o creează efectele guvernării sale, fără a fi dispus să permită un acces corespunzător al acestor partide spre pîrghile puterii, pentru a putea influența pe o manieră hotărâtoare soluționarea crizei naționale. Îi auzim pe liderii F.S.N. vorbind despre datoria opoziției de a-și asuma răspunderi în scoaterea României din criză, dar, îndată ce vine vorba de împărțirea puterii, se evocă rezultatul alegerilor din mai anul trecut și preponderența copleșitoare a Frontului în Parlament. Puțină logică nu ar strica: un guvern de largă coaliție națională nu se poate forma pe temeiul procentajelor din actualul Parlament.

Este interesant de remarcat că documentul semnat joi de F.S.N. și cele trei partide minuscule plasează discuția mai curînd în planul iluzoriului consens național decît în cel al unei remanieri guvernamentale. Semnatarii Cartei pentru Reformă și Democrație cad de acord asupra unor principii generale, dar nu asupra unui program concret de guvernare și nici asupra unei reîmpărțiri a portofoliilor ministeriale, de natură să aplice un asemenea program. Incluziunea celor trei partide în guvern nu este exclusă, dar e amînată pentru o dată ulterioară, neprecizată. Cu sau fără remanieri, ce s-a întîmplat joi apare mai curînd ca o raliere a celor trei partide la politica actualului guvern decît ca o deschidere autentică a puterii spre opoziția democratică. De altfel, apartenența la opoziție a uneia dintre cele trei formațiuni (Partidul Democrat Agrarian) este disputată, disponibilitatea alteia (Partidul Liberal — Aripa Tinăra) pentru participare la guvern datează deja de câteva săptămîni (sau luni), iar prin retragerea celei de a treia (Mișcarea Ecologistă) din Convenția Națională pentru Instaurarea Democrației cu vreo două luni în urmă, plasamentul ei în scaia guvern — opoziție devenise imprecisă. Clușat, chiar în clipa în care semnav un pact cu guvernul, liderii celor trei partide declarau că se păstrează în opoziție (noțiunile în democrația românească tind să fie foarte expandabile). Evenimentul de joi este privit de opoziție ca o manevră politică. Este probabil că Occidentul, care pare să fie principalul spectator căruia i se adresează show-ul, îl va privi ca un non-eveniment.

Mai multă animație, puțină substanță

„22”: Care este opinia dumneavoastră despre posibilele schimbări petrecute în relațiile S.U.A. cu țara noastră, comentate de presa din România în ultima vreme?

N.R.: Sînt mutații foarte subtile, care nu cred că sînt încă vizibile cu ochiul liber. Vizibilă este intensificarea contactelor bilaterale, la care, de partea americană, și-au asumat un rol activ persoane care participă la formularea politicilor externe; cu deosebire remarcabile sînt: vizita la București a lui Richard Schifter, asistentul secretarului de stat pentru drepturile omului și probleme umanitare, cea a lui Curtis Kammon, asistent adjunct al secretarului de stat pentru probleme europene, principalul diplomat american însărcinat cu Europa Răsăriteană, cea a lui Thomas Pickering, reprezentant permanent al S.U.A. la O.N.U. Nici nu este neapărat o intensificare intenționată: vizita lui Pickering s-a desfășurat în contextul unor consultări cu diverse țări europene (din Vest și din Est) în vederea sesiunii Adunării Generale O.N.U. din toamnă și a lucrărilor Consiliului de Securitate, fiind aranjată cu mult înainte.

Cu toate acestea, nu poți să nu observi îngrămădirea de vizite într-o singură săptămînă și să nu le legi de alte indicii obținute în discuții particulare (americani nu sînt încă dispuși să vorbească în public despre modificările intervenite sau intenționate în relațiile româno-americane). În comentariul transmis la Europa liberă am vorbit despre o animație a contactelor, dar, deocamdată este o animație

fără substanță: substanța încă nu se vede, și probabil încă nu s-a ajuns la ea. Se acreditează însă tot mai mult ideea că absența S.U.A. din România (datorată unei răceli în relațiile bilaterale) ar fi putut să contribuie la anumite fenomene negative (de pildă, ascensiunea extremismelor). Un alt considerent care pare să se impună tot mai mult în gîndirea diplomației americane, privitor la relațiile cu România, se referă la contextul geopolitic, în special la criza iugoslavă. În acest moment de tranziție de la un gen de societate la altul în Europa Răsăriteană, Statele Unite favorizează stabilitatea pe care tendințele separatiste, naționaliste, șovine o pot submina substanțial (și de fapt o subminează). Americanii ar vrea să le frîneze, înainte ca ele să devină contagioase, iar în domeniul conflictelor etnice, România își are propriile ei probleme.

Deci deocamdată nu s-a petrecut o îmbunătățire sau o activizare substanțială a relațiilor româno-americane și, cînd se va petrece, ea nu va începe cu clauza națiunii celei mai favorizate. Probabil clauza va fi sfîrșitul unui proces treptat, care va ține seama de evoluțiile din România. La Washington există în acest moment trei preocupări esențiale (ezit să le numesc condiții) în raport cu situația internă a României, de care depinde viitoarea evoluție a relațiilor:

- televiziune independentă;
- alegeri libere și echitabile;
- un control strict asupra forțelor de securitate.

Ordinea nu urmează importanța problemelor, ci mai curînd, posibilitatea rezolvării lor. Sigur că este mai simplu să autorizezi un post de televiziune independentă, decît să lei sub control forțele de securitate. Pe măsură ce se vor face progrese în aceste domenii, se vor face progrese și în relațiile româno-americane. De remarcat că preocupările sau cerințele americanilor s-au redus la trei (fuseseră cîndva mai multe) și s-au precizat considerabil.

Subiectul numărul doi, și anume alegeri libere și echitabile, nu poate fi total verificat decît în momentul alegerilor, dar în această formulare este inclus și comportamentul puterii față de opoziție. Fără un acces normal al opoziției spre mass-media în general și spre mass-media electronică, ce se întîmplă să fie cea mai influentă în România (și nu numai în România), nu sînt de conceput alegeri libere și echitabile. Nu se pot concepe alegeri libere și echitabile dacă opoziția nu funcționează total liber, neîngrădită și neșpanată de către putere. Deci există mai mult decît pare la prima vedere în această a doua condiție.

La fel în ceea ce privește controlul forțelor de securitate. Eu am pus întrebarea cine va fi chemat să controleze și cum să se controleze, și mi s-a răspuns că nu este treaba Statelor Unite să sugereze, să propună sau să comande României ce fel de control și cine anume să exercite acest control asupra forțelor de securitate: americanii nu dau rețete. Dar apare evident din perspectiva Statelor Unite că nu există în prezent un control constituțional, un control al organelor alocate, un control al publicului ș.a.m.d., după modelul democrațiilor occidentale.

„Mai există și sentimentul că o activizare a prezenței americane în România ar putea contribui la liniștirea convulsiilor naționaliste, șovine, antisemite etc. E un sentiment, după părerea mea, discutabil, pentru că prezența americană (chiar dacă se va ajunge la acordarea clauzei) nu poate rezolva criza economică și socială pe fundalul căreia se dezvoltă aceste convulsii. Ajutorul american va putea ameliora pe ici, pe colo suferințele, dar nu va putea rezolva criza socio-economică, deci nici condițiile propice dezvoltării extremismului român, al cărui destin va depinde, evident, și de maturitatea politică a populației României. Totuși, americanii consideră că este momentul să admită (de altfel la fel ca și opoziția din România) că oricît de insuficiente sînt progresele făcute pînă acum în domeniul democrației, cale de întorcere nu există. Iar șansele democrației vor crește în această țară pe măsură ce vor crește maturitatea politică a populației și apelul opoziției în rîndul populației. Cum a trecut vremea demonstrațiilor de stradă, a trecut și vremea izolării, a punerii României în carantină. Americanii se gîndesc că ar fi timpul să se angajeze mai activ în relațiile cu România. Aceasta însă nu înseamnă că Președintele Bush va veni mîine în vizită oficială în România, ori că președintele Iliescu va fi invitat în America. Vor fi progrese treptate.

Cred că în decursul viitoarelor săptămîni sau luni ne putem aștepta la deplasări pozitive mai vizibile în relațiile româno-americane, care s-ar putea traduce într-o atitudine mai favorabilă a Statelor Unite în organizarea financiară internațională, în problema creditelor, a contactelor mai

ample și mai intense, și o ridicare treptată, măsurată și condiționată a carantinei.

„22”: Este oare într-adevăr înființarea Partidului Alianța Civică acel eveniment istoric despre care s-a vorbit?

N.R.: Cred că este un moment de mare semnificație; dacă se va dovedi un eveniment istoric rămîne de văzut. În primul rînd, noul partid umple un gol în spectrul politic românesc care trebuie să fi frînat serios evoluțiile democratice. Mă gîndesc la absența unei formațiuni politice noi, create (și nu re-create) după revoluție și percepute de corpul electoral a fi un răspuns la realitățile prezente. Să ne amintim că în majoritatea țărilor foste comuniste alegerile au fost cîștigate de astfel de partide noi și nu de partidele tradiționale renăscute. N-ar fi exclus ca victoria Frontului Salvării Naționale în alegerile din mai anul trecut să se fi datorat și percepției electoratului că el era un asemenea partid. Alegătorul est-european (nu numai cel român) este suspicios. Pentru el, un partid fără trecut e un partid fără bagaj, în care imaginația sa, stimulată de prejudecăți sau de putere, putea plasa tot felul de lucruri, în al doilea rînd, noul partid poate deveni un magnet pentru masa de alegători rătăcitori, pe care sondajele de opinie îi reapează în număr mare. Sînt acei oameni care s-au desprins de F.S.N., dar nu-și găsesc o ancoră în partidele istorice. Ei ar putea gravita spre extreme sau ar putea abandona arena publică, devenind o masă apolitică, apatică și cucerită definitiv de un cinism dizolvant. Partidul Alianței Civice creează un posibil cămin alternativ pentru ei. În al treilea rînd, nașterea unui partid din principală organizație-umbrelă a opoziției extraparlamentare are un înțeles implicit foarte important: anume că arena electorală a devenit principalul cîmp de bătălie pentru schimbare, că democrația românească, imperfectă cum este, fără îndoială, a evoluat suficient pentru ca opoziția să poată spera să obțină puterea la urne. În fine, în al patrulea rînd, dată fiind abundența de intelectuali de vază în noul partid, putem presupune că intelectualitatea angajată și-a depășit repulsia față de „vulgaritățile” arenei electorale și „frustrările” contactului cu cetățenii de rînd. Dacă și în ce fel șansele de reușită pe care pare să le aibă noul partid se vor adevăra, rămîne deocamdată o necunoscută. Dar, indiferent de destinul electoral al acestui partid, apariția sa schimbă substanțial tabloul politic.

„22”: Ați vorbit despre abundența de intelectuali în Partidul Alianței Civice. Unii sugerează că această împrejurare ar putea fi mai curînd un handicap decît un avantaj și că, pentru a reuși, noua formațiune trebuie să devină un partid al muncitorilor și țărănilor. Cum ați comenta acest raționament?

N.R.: Intelectualitatea angajată a fost ferment și arhitectul indispensabil transformărilor din celelalte țări din centrul și estul Europei. Nu mi se pare că România s-ar deosebi fundamental de ele în această privință. Prezența în număr mare a intelectualilor în noul partid este categoric un plus. Asta nu îl face însă un partid al intelectualilor. Și nu cred că ar trebui ori că ar putea să se transforme într-un partid al muncitorilor și țărănilor pentru a obține voturile lor, de care evident are nevoie. În lumea modernă se întîmplă rar ca un partid să fie exponentul unei anume clase. Și îmi este teamă că se ignoră adesea faptul că, deși muncitorul industrial poate fi convins că nu există o alternativă acceptabilă la economia de piață, nu se poate întemeia un program de reforme economice radicale pe această categorie socială, pentru simplul motiv că ea este principala lui victimă în termen scurt.

A consemnat GABRIELA ADAMEȘTEANU

Partidul Alianței Civice în sondaje și documente

Obirșia

Deocamdată, pentru noi pluralismul politic înseamnă fărâmițare. Problema noastră este să reducem numărul prea multelor grupușcule ce-și zic partide politice și nicidecum să le înmulțim. În această situație constituirea unui nou partid nu poate avea decât o justificare: identitatea lui semnificativă distinctă de a tuturor celorlalte. Deține noul partid al Alianței Civice o astfel de justificare? După părerea mea, da, iar nota inedită pe care el o aduce în peisajul nostru politic provine în bună parte din obirșia sa. El este singurul partid a cărui ultimă rădăcină o reprezintă cele două entități politice cel mai adine angajate în revoluție: disidența și minoritatea juvenilă care a dus greul luptelor din decembrie '89, indeosebi la București și Timișoara.

Oamenii nu mai sînt aceiași. Dincolo de schimbările evidente, aceiași rămîne însă impulsul inițial, întemeiat pe ideea că după revoluția anti-stalinistă victorioasă, principalul pericol continuă să fie pentru o vreme supraviețuirea stalinismului, și că nimicirea lui pozitivă trebuie obținută cât mai repede și cu costuri sociale cât mai reduse. Entitățile menționate au urmărit această idee din afara noulor instituții, străduindu-se să trezească la acțiune directă societatea civilă. Noul partid intruchipează anumirea ineficienței acestei căi. Păstrându-și scopurile, dar modificându-și mijloacele, Partidul Alianței Civice poate fi considerat o alternativă a Pieței Universității. Acceptînd schimbarea, Blandiana vorbea cu nostalgie despre un „angelism” pierdut. Metafora are ceva din suculența revelatoare a unui concept. Societatea reală nu este însă celestă, ci terestră. Ea nu trebuie să se lase transformată, ci trebuie să acționeze pentru a se transforma; ea trebuie să fie interesată în această transformare, iar interesul nu este o virtute a ingerilor, ci un păcat al oamenilor.

Partidul nou creat al Alianței Civice reprezintă încercarea de a da un nou răspuns crizei generale a societății românești, deci crizei al cărui produs este. Oamenii care se constituie într-un partid politic întesec puterea. În legătură cu acest punct crucial apar două întrebări. Prima: în numele cărei secțiuni a societății își propune Partidul Alianței Civice să dobîndească și să exercite puterea? A doua: există secțiuni ale societății susceptibile să se lase reprezentate de Partidul Alianței Civice? La prima întrebare răspund documentele A.C., la a doua, intructivă, sondajele de opinie. Problema este în ultimă analiză aceea a relației dintre noul partid și opinia publică, relație văzută de fiecare dintre cei doi termeni. Dar sînt cele două reprezentări ale aceleiași relații mai congruente, sau mai surînd incongruente? — această ar fi a treia întrebare, de sinteză.

Pentru început, punctul de vedere al opiniei publice.

Incredere în avans

Pe fondul unui spectru politic instabil și suprafragmentat, am aflat recent, cu surprindere, formarea sau intenția de formare aproape concomitentă a patru noi partide politice. Fiecare dintre acestea era, într-un fel sau altul, legat de o entitate cunoscută anterior. Pornind de la acest dat, sondajul efectuat de Centrul nostru la începutul lunii iunie le-a solicitat subiecților să indice care dintre cele patru noi partide le inspiră mai multă încredere. Răspunsurile s-au grupat astfel (în %):

1. Partidul Social-Democrat Tradițional	11
2. Alianța Civică	38
3. F.S.N. — Social Democrat	13
4. România Mare	24

Ordinea este cea folosită în chestionar. Opțiunile înregistrate nu depășesc semnificația unor predispoziții incipiente. Nu sînt opțiuni de adesiune, ci de întîmpinare, valabile în faza de generă a respectivelor partide și care se pot modifica în orice sens după intrarea acestora în acțiune și, mai cu seamă, în competiții electorale. Aceasta fiind temeiul informațiilor obținute, nu vreau să insist asupra lor decît în măsura în care ele pot oferi sugestii asupra Partidului Alianței Civice, cel care face obiectul prezentei relații.

Mi se pare foarte probabil că nu toți cei care, în contextul propus de chestionar, și-au declarat încrederea față de acest nou partid îl vor da votul lor la viitoarea confruntare electorală. Mi se pare însă de asemenea probabil că cei care l-au vor da se găsesc printre acești binevoitori ai începuturilor, de unde și interesul de a ști: cine sînt aceștia? Întrebarea nu se referă la indivizii, ci la structurile acestei colectivități. Iar caracteristicile unei asemenea structuri pot fi reliefate prin compararea ei cu o altă structură. Pornind de la concomitența apariției lor, de la disjuncția orientărilor lor și de la numărul relativ ridicat al subiecților care le arată încredere, am ales pentru comparare Partidul Alianței Civice și Partidul România Mare.

Pentru simplificarea expunerii, gruparea celor care își declară încrederea în Partidul Alianței Civice este desemnată prin inițialele A.C., iar a celor care au optat pentru Partidul România Mare prin inițialele R.M. Iată câteva dintre reperele acestei comparații:

1. R.M. este susținut în mod egal de bărbați și de femei, pe cînd în gruparea A.C. proporția bărbaților este considerabil mai amplă decît cea a femeilor;

2. gruparea R.M. atinge proporții egale în cele două medii de rezidență. A.C., dimpotrivă, marchează și sub acest aspect o vădită disproporție, beneficiind de încrederea a două cincimi dintre locuitorii orașelor față de un sfert dintre cei ai satelor;

3. grupările de vîrstă în care cele două partide nu înregistrează proporțiile maxime și minime de susținători se repartizează astfel:

	Proportii (în %)	
	Maxime	Minime
A.C.	50-59 ani	60-69 ani
R.M.	30-39 ani	50-59 ani

Aici apare primul raport asimetric: gruparea de vîrstă cea mai deschisă față de A.C. este cea mai reticentă față de R.M.;

4. același tip de raport asimetric este relevat de dife-

PAVEL CĂMPEANU

rențierea subiecților după criteriul studiilor: în gruparea persoanelor cu pregătire superioară A.C. realizează performanța cea mai bună — 52%, iar R.M. pe cea mai slabă — 17%. Încrederea față de R.M. este cea mai răspîndită printre absolvenții de școli profesionale, pe cînd influența A.C. atinge nivelul cel mai coborît printre absolvenții de școli generale;

5. criteriul ocupațiilor relevă continuitatea firească a uneia dintre relațiile de mai sus: gruparea persoanelor cu profesii intelectuale — medici, ingineri, profesori etc. — manifestă disponibilitatea cea mai largă față de A.C. și cea mai accentuată reținere față de R.M. Asimetria este reprodusă de gruparea ocupațională „muncitori”, care face primirea cea mai favorabilă R.M. și cea mai puțin favorabilă A.C. Trebuie subliniat că toate aceste comparații operează între mărimi relative. De exemplu, chiar în acest din urmă caz, atractivitatea minimă pe care o exercită A.C. printre muncitori — 34%, este superioară atractivității maxime pe care o exercită asupra aceleiași grupări R.M. — 30%. Cauza: nivelul mai ridicat al performanțelor A.C. și mai scăzut al performanțelor R.M. în celelalte grupări ocupaționale.

Examinarea acestor distribuții a scos la iveală câteva contraste pe care le-am numit asimetrii. Acestea ar putea reprezenta pur și simplu rodul unor coincidențe — ce e drept, reiterate; ele ar putea indica perceperea de către opinia publică a celor două partide noi ca formațiuni cu identități politice opuse; dar, îndeosebi, ele ar putea semnala odată mai mult tendința spre polarizare a opiniei noastre publice, ale cărei aspirații politice rămîn, asemănător spectrului politic, pe cit de vagi, pe atît de avocole articuabile.

Atît cît îngăduie rezultatele unei investigații cu astfel de autolimitări, se poate conchide că Partidul Alianței Civice ar avea motive să-și verifice forța de penetrație în unele categorii de cetățeni, cum ar fi tinerii, locuitorii satelor, femeile, muncitorii, persoanele cu instrucție medie — remarcă asupra căreia voi reveni.

Intenții de vot

Testarea lunară a intențiilor de vot a pus într-o lumină elară ruinaarea bazei electorale a F.S.N.-ului, și într-o lumină mai puțin elară direcțiile către care tind să se deplaseze preferințele alegătorilor dezamăgiți de partidul la putere. Dincolo de zarva retoricii publice, aceste deplasări multe reprezintă mișcările tectonice deocamdată insesizabile care, activate, vor decide pentru multă vreme configurația dezvoltării noastre viitoare. Care sînt sensurile acestor deplasări? Se îndreaptă electoratul spre perpetuarea instabilității sale sau spre cristalizarea unui număr de opțiuni mai rațional decît numărul partidelor care îl solicită sprijinul?

Repetînd aceste teste ne-am putut da seama cum evoluează, pentru moment, șansele electorale ale diverselor formațiuni politice, chiar și ale unor care nu își anunțaseră intenția de a participa la alegeri, cu Vatra Românească sau Alianța Civică. Pentru a descrie ce s-a întîmplat sub acest aspect cu P.A.C., este recomandabil, ca și în cazul anterior, un termen de comparație. Dintre posibilitățile la îndemînă am ales în acest scop P.N.T.-c.d., preferință justificată de o serie de motive printre care: spre deosebire de Alianța abia apărută, acesta este un partid de tradiție, de care P.A.C. pare acum cel mai apropiat și care, în plus, nu prezintă, așa cum e cazul celui-lalt partid tradițional — P.N.L. — riscul de a fi confundat cu alte formațiuni purtînd denumiri mai mult sau mai puțin similare.

Iată mai jos procentajele subiecților care, în diverse luni ale acestui an, au declarat că dacă s-ar ține alegeri, ar vota fie pentru P.N.T.-c.d., fie pentru A.C. în eventualitatea în care aceasta ar lua parte la competiția electorală:

Formațiunile	Lunile			
	martie	aprilie	mai	iunie
P.N.T.-c.d. (în %)	8	6,5	9	12
A.C. (în %)	13	11	10	13

Cifrele de mai sus descriu procesul în curs al extinderii opiniei publice în fața confruntărilor electorale care se apropie. Orice observație bazată pe aceste cifre ar putea fi dezmințită de viitoare evoluții imprevizibile ale respectivelor procese. Această rezervă nu exclude posibilitatea unei schimbări observabile, ci restrînge strict plauzibilitatea lor la intervalul celor patru luni sus menționate. În limitele acestui interval, cifrele de mai sus arată printre altele următoarele:

1. în pofida faptului că își făcuse apariția atît de recent, ca s-a manifestat ca o mișcare socială, și nu ca un partid politic, în pofida absenței unei structuri, unui program, unor lideri de notorietate politică, unor organe de presă, unor parlamentari, accesului la TV, etc., atractivitatea A.C. asupra electoratului este constant mai puternică decît a P.N.T.-c.d.;

2. pierderile suferite de F.S.N. par a fi mai profitabile Alianței Civice decît P.N.T.-c.d.;

3. intenția de a vota pentru A.C. este mai constantă decît intenția de a vota pentru P.N.T.-c.d.; variația maximă a acestor intenții este de 3 puncte pentru A.C. (între mai și martie, respectiv iunie), pe cînd în cazul P.N.T.-c.d. proporția din iunie este aproape dublă față de cea din aprilie.

Cifrele în discuție nu oferă nici o sugestie cu privire la principală problemă adusă la ordinea zilei de congresul din iulie: constituirea partidului va consolida sau va slăbi influența Alianței Civice asupra electoratului? Aceasta depinde de mulți factori: strategie, dinamism, lideri, program ș.a. În momentul cînd scriu aceste rânduri

(14 iulie) documentele congresului nu au fost încă publicate, s-a anunșat numai că programul P.A.C. se va inspira din documentele anterioare ale A.C., începînd cu Cartă.

Carta Alianței Civice

Nu-mi propun o analiză a Cartei, inclusiv a meritelor sale, ci doar sublinierea unor teze discutabile.

Adoptarea unui program inspirat de Cartă nu presupune reproducerea Cartei. Deosebiriile dintre ele ar rezulta din lectură critică, sau cel puțin selectivă, a celei din urmă. Tentativa unei astfel de lecturi atrage atenția asupra a trei teze din Cartă, prima privind religia, a doua legitimitatea și a treia societatea civilă.

Referitor la prima temă: Cartă lasă impresia că Alianța Civică este — sau dorește să fie — o mișcare animată de percepțiile credinței creștine ortodoxe. Delicată dar posibilă pentru o mișcare socială, o asemenea condiționare a adesiunii ar pecetui în mod hotărîtor identitatea unui partid politic. Convertită în obligație statutară, credința ar risca să se transforme dintr-o opțiune filosofică într-o ideologie. Pentru membrii și susținătorii unui asemenea partid, practica religiei ar risca să devină un discriminant și să se prefacă dintr-un act personal de libertate interioară într-un sistem de constrîngere exterioară.

Referitor la a doua temă: Cartă începe definind Alianța Civică drept „organism reprezentativ al societății civile românești și se încheie cu un paragraf care sugerează: „ALIANȚA CIVICĂ fiind expresia SOCIETĂȚII CIVILE, nu așteaptă legitimitate din partea nimănui. Dimpotrivă, ea este cea care oferă legitimitate”. Ne găsim astfel în prezența unui proaspăt apărut „organism” care nu-și propune să dobîndească legitimitate, socotînd că aceasta face parte din zestrea lui genetică. În sprijinul acestei aserțiuni nu se invocă însă un fapt sau un argument, ci o altă aserțiune: A.C. se bucură de acest privilegiu datorită împrejurării că ea este „expresia societății civile”. Această caracterizare a Alianței Civice nu vine însă din partea societății civile, ci din partea Alianței Civice înseși. Altfel vorme cît societatea civilă nu-și dovedește prin fapte acordul cu această autocaracterizare. Alianța Civică își atribuie un rol social a cărui rațiune rămîne să se producă. Ideea „ofertei de legitimitate” mi se pare particular de fragilă. Unul dintre clasicii teoriei Max Weber, vede în legitimitate raportul față de o ordine dată, încrederea pe care, prin modul lor de a acționa, membrii societății o manifestă față de respectiva ordine, conferindu-i astfel „validitate”. (Max Weber, *The Theory of Social and Economic Organization*, The Free Press, New York, 1964, p. 124). În această accepție, de altminteri larg admisă în principiu al legitimității reprezintă un atribut spre care aspiră orice tip de putere, nu numai politică. Ca mod de interacțiune între societate și ordine socială, legitimitatea constituie o relație directă, care nu lasă spațiu pentru medietate. Nu Alianța Civică este incapabilă să devină un distribuitor al legitimității, ci legitimitatea este nedistribubilă. Ca atare, poate fi cistigată, păstrată, pierdută, simulată, manifestată — ea nu are cum să fie nici amnată, nici impusă, și cu atît mai puțin oferită.

Referitor la a treia temă: Alianța Civică își atribuie rolul de reprezentant și de expresia a societății civile. Orice inițiativă socială reprezintă și exprimă societatea civilă prin una dintre nenumerabilele sale comunități. În acest sens, orice asociație sau formațiune viabilă, distinctă de stat, reprezintă și exprimă, la rîndul său, societatea civilă. Important este să se știe care secțiune a societății civile își găsește expresia și reprezentarea în una sau alta dintre formațiunile în chestiune. Cartă nu lămurește acest aspect crucial, de unde o stare de ambiguitate: fie Alianța Civică nu și-a determinat încă prioritățile în privința bazei sociale pe care dorește să se sprijine, fie ea își propune să reprezinte societatea civilă în ansamblul său. Pentru partidul nou creat acestea nu sînt întrebări teoretice, ci alternative practice, de strategie și tactică.

Întemeindu-mă pe menționatul caracter relațional al întregii problematice, aș sugîne că:

1. Alianța Civică, și cu atît mai mult partidul Alianței Civice, nu poate reprezenta societatea civilă în ansamblul său;

2. aceasta nu este o imposibilitate proprie Alianței Civice, ci oricărei entități sociale sau politice;

3. în orice societate bazată pe o ordine democratică principiul reprezentativității nu este unicitatea, care împiedică imobilitatea, ci diversitatea, care stimulează schimbarea;

4. starea actuală a societății noastre, describită ca postdictatorială și pre-democratică, exclude unicitatea reprezentării opunîndu-i nu diversificarea, ci fluctuația între dezintegrare și polarizare.

Dacă opinia publică poate fi socotită ca un mod de existență și de manifestare a societății civile, atunci rezultatele sondajelor, expuse mai sus, mută discuția din planul raționamentelor în cel al constatărilor. Cu 10-13% intenții de vot, Alianța Civică înregistrează una dintre performanțele de vîrf, dar în jur de 90% dintre alegători nu doreau, în perioada respectivă, să fie reprezentati de ea. Înclinația de a întîmpina cu încredere Partidul Alianței Civice s-a dovedit sensibil mai largă. Ea vine, totuși, din partea unei minorități, și este repartizată inegal, vînd probabilă dificultatea specifică a noului partid de a-și atrage sprijinul tinerilor, muncitorilor, femeilor, populației din mediul rural.

În lumina acestor date, Alianța Civică nu reprezintă și nu exprimă societatea civilă în întregul său. În lumina stărilor actuale a societății noastre, așa cum reiese din unele analize, nici un partid politic, și deci nici P.A.C., nu poate îndeplini acest rol și nu are de ce să și-l propună.

Alianța Civică aspiră să încete la acțiune societatea civilă; Partidul Alianței Civice, asemenea oricărui partid, aspiră să dobîndească puterea atrăgîndu-și sprijinul majorității. Deocamdată, el reprezintă o minoritate, condiție pe care nu o poate depăși decît asumîndu-și-o. Procesul acestei asumări presupune, printre altele, o reconsiderare a Cartei și, pe acest temel, definirea bazei sociale a noului partid: cea pe care poate conia acum, și cea pe care speră să și-o constituie pînă la viitoarele alegeri.

Bedros Horasangian

A.C.

În aceste zile de vară ploioasă când toate lucrurile noastre păreau că s-au năruit, o nouă nădejde se înfiripă. Ea se numește ALIANȚA CIVICĂ și vrea, și cred, și sunt convins că poate, să adune toate singularitățile și incertitudinile noastre într-o solidaritate în care chiar să credem cu adevărat.

Ea s-a născut din înfringerile fiecăruia dintre noi. Alianța Civică crește din toate disperările noastre. Alianța Civică adună energia care ne-a mai rămas, curățenia, încrederea, aceea împușnată, umilită, înfricoșată, redusă aproape la zero. Dar nu pină la capăt. Dar nu într-afară ca să nu fim convinși de o nouă resurrecție morală. Dar nu îndejuns ca să nu sperăm din nou. Pentru că de aceea ne duce gândul, azi și acum, la Albert Camus. Alianța Civică are tocmai acea tentă camusiană ce alătură neînvingerea omului revoltat cu încrederea sibilică a omului absurd. Nu vom reuși decât împreună și poate aduna sub generozitatea gândului încrederea celui de alături. Nu un găinos, jumăr înghăumăr vidat de substanță și conținut, ci o uriașă forță ce poate să renască în fiecare dintre noi după ce, deja, am pierdut totul. Poate pentru prima oară după 1848 societatea românească să-și găsească propriul destin dincolo de lozinci și paletrisme. În curățenia morală și forță intelectuală, în ideea că nimeni nu e mai presus de celălalt și nimeni nu poate fi mai prejos decât celălalt. Nu egalizare și atomizare a tuturor, ci respect și prețuire pentru fiecare. Alții, cum și cit e ei. Deocamdată în sîr, poate secole, ne-am tot zăbălit să arătăm, să dovedim că suntem mai isteți, descurcăriți, puternici, sigili, tenaci și tot așa, decât celălalt. Unul sau o mulțime. Nu profităm mereu alții, am pierdut mereu noi. Fiecare. Tu, eu, el, ea. Noi. Alianța Civică poate dovedi că nu mai există EI și NOI. Alianța Civică poate dovedi că i poate cuprinde chiar și pe actualii ei adversari, dușmanii, cei

ostili. Trăim pe aceeași corabie ca să nu ne dăm seama că, vrem, nu vrem, trebuie gănită o cale de dialog și un drum pentru concordie. Dar iertarea păcatelor trecutului și ale prezentului nu și-o pot acorda tot aceia care pînă mai ieri au slujit răul. Victima e solicitată să ierte, victima e cea care să spună „Treacă de la mine!”. Dar e dispus acel segment de societate să se lase culpabilizat și să primească iertarea și o mină înlinsă? Prieteniește, hățește, creștinește, cum vrem să-i spunem. Aici e buba, nimeni nu vrea să-și asume păcatele trecutului, loși apar ca victime într-o lume care a suferit mult mai mult decât se vede. Sunt alții care tac. De jenă, de rușine, din teama de a nu fi ridicoli. Ar trebui să nu ne mai temem unii de alții. Dar cum să nu și fie trici atunci cînd auzi la televizor ineptiile unui scriitor-impostor adresîndu-se cu înconștientă ușurință națiunii? Cum să nu fi trist cînd îl vezi mereu pe dl Eugen Simion cu fluierul în mijlocul bulevardului atenționînd litat trecătorii care traversează strada pe unde nu e marcat? Cum să nu te necăjești cînd vezi că Valeriu Cristea se războiește înută cu Monica Lovinescu în timp ce Paul Anghel, Ungheanu, Paul Everac, Iulian Neacșu sau Radu Theodoru scriu fet de fet de orori? Cum să nu te întorci cînd vezi că un Bloc-notes nu mai e semnă de Augustin Bazura pe care-l așteptai săptămîni de săptămîni cu înfrigurare ca să prînzî curaj, ci de un anume loșit Constantin Drăgan care, minunea minunilor, îi vorbește de rău pe Ceaușești? De ce alții încă pășină în a nu recunoaște că lumea se schimbă, că oricine poate lua totul de la capăt în măsura în care e drept și cinstit cu el însuși pînă la capăt? Avem nevoie de ALIANȚA CIVICĂ așa cum avem nevoie de Albert Camus. Voi reproduce un text camusian numit Migdalii, care refacă materialul dintr-un articol scris în timpul

Rezistenței; micul eseu se vrea o mină întinsă lui a nu ceda. Un dram de speranță și energie tocmai în cele mai negre momente din istoria Franței ocupate de nazisti. Și nu doar de ei, de propriii lor compatrioți colaboraționiști cu regimul de la Vichy. Multe dintre observațiile acestui eseu își păstrează valabilitatea și azi. Dincolo de timpul și spațiul care ne despart. Traducerea aparține lui Modest Morariu și e preluată din Albert Camus, Eseuri, Ed. Univers, 1976.

MIGDALII

„Știi, îi spunea Napoleon lui Fontanes, ce admir mai mult pe lumea asta? Neputința forței de-a întemeia ceva. Nu există decât două puteri pe lume: sabia și spiritul. În cele din urmă, sabia este întotdeauna învinsă de spirit.”

Precum se vede, cuceritorii sînt cîteodată melancolici. Atîta glorie deșartă trebuie totuși plătită cît de cît. Dar ceea ce era adevărat acum o sută de ani, cu privire la sabie, nu mai este tot atît de adevărat, astăzi, cu privire la tancuri. Cuceritorii au cîștigat cîteva puncte și tăcerea mohorîtă a învinsului lipsite de spirit s-a abătut ani de-a rîndul asupra unei Europe sfîșiate. Poate că pe vremea ticăloaselor războaie din Flandra, pictorii olandezi puteau picta în voie cocoșii din ogrăzile lor. Războiul de o sută de ani a fost și el uitat de mult și, totuși, ovațiile misticilor silezieni mai stăruie și acum în inimile unora. Dar astăzi lucrurile s-au schimbat, pictorul și călugărul sînt mobilizați: soarta lumii este și a noastră. Spiritul a pierdut cea regească tărie pe care un cuceritor știa să-i-o recunoască; acum, neputincios să domine forța, se istovește blestemînd-o.

Unii oameni de ispravă susțin că acesta e un rău. Nu știm dacă e, într-adevăr, un rău, dar știm că așa este. În concluzie, trebuie să ne adaptăm. E destul să știm în acest caz ce anume vrem. Și nu vrem decât să nu ne mai plecăm niciodată în fața sabiei, să nu mai dăm niciodată dreptate forței,

care nu se pune în slujba spiritului. Este o misiune fără de sfîrșit, într-adevăr. Dar rostul nostru este s-o continuăm. Nu cred în rațiune ca să ader la ideea de progres, sau la indiferent ce filozofie a istoriei. Dar măcar sînt încredințat că oamenii au devenit mereu mai conștienți de destinul lor. Nu ne-am depășit condiția, dar o cunoaștem totuși mai bine. Știm că trăim o contradicție, dar că trebuie să reluzăm contradicția și să facem totul pentru a o îngrădi. Misiunea noastră de oameni este să găsim cele cîteva formule care vor liniști nesfîrșita înfricoșare a sufletelor libere. Trebuie să coasem la loc ceea ce este sfîșiat, să facem dreptatea imaginabilă într-o lume atît de vădit nedreaptă, fericirea semnificativă pentru o seamă de popoare otrăvite de nefericirea secolului. Nu încapă vorbă, misiunea este supraomenească. Dar numim supraomenești misiunile care cer oamenilor mai mult timp pentru a le îndeplini, atîta tot.

Să știm așadar ce vrem, să ne păstrăm credința neclintită în spirit, chiar dacă forța caută să ne ispitească luînd înfățișarea unei idei sau unui confort. Înainte de toate, să nu deznădăjduim. Să nu dăm prea multă ascultare celor care vestesc sfîrșitul lumii. Civilizațiile nu pier atît de ușor, și chiar de-ar fi ca această lume să se prăbușească, s-au prăbușit și altele înainte de ea. Este foarte adevărat că trăim într-o epocă tragică. Dar prea mulți confundă tragicul cu deznădejdea. Tragicul, spunea Lawrence, ar trebui să fie ceva ca o lovitură zdravănă de picior dată nenorocirii. Iată o cugetare sănătoasă și imediat aplicabilă. Sînt multe lucruri astăzi care merită această lovitură de picior.

Pe vremea cînd locuiam la Alger, am suportat întotdeauna iarna cu răbdare pentru că știam că într-o bună noapte, într-o singură noapte rece și pură de februarie, migdalii din Valea Conșulilor se vor înveșmînta în flor albe. Mă minunam văzînd apoi cum această zăpadă gingașă

rezistă tuturilor ploilor și vîntului dinspre mare. Și totuși în fiecare an ea dănuia tocmai cît era nevoie pentru pregătirea fructelor.

Nu e un simbol. Fericirea nu ne-o vom cîștiga cu simboluri. Ea cere mai multă seriozitate. Vreau doar să spun că uneori, cînd povara vieții devine prea grea în această Europă încă plină de nefericirea ei, mă întorc către acele tărîmuri sclipitoare, în care atîtea forțe sînt încă neatinse. Le cunosc prea bine ca să nu știu că ele sînt pămîntul ales în care contemplația și curajul se pot echilibra. Meditînd la exemplul lor învăț atunci că, pentru a salva spiritul, trebuie să ignorăm virtuțile sale văicărețe și să-i preamărim forța și autoritatea morală. Această lume este înveșmîntată de nenorociri și pare să se complacă în ele. Ea s-a lăsat pe deplin pradă aceluia rău pe care Nietzsche îl numea îngreunare. Să nu-i dăm și noi o mină de ajutor. Este o zădărnice să plîngem la capătul spiritului, ajunge să lucrăm pentru el.

Dar unde sînt virtuțile cuceritoare ale spiritului? Tot Nietzsche le-a enumerat ca dușmani de moarte ai îngreunării, „lumea”, fericirea clasică, apriga minerie, frugalitatea calmă a înțeleptului. Aceste virtuți sînt mai necesare ca niciodată, și fiecare poate s-o aleagă pe cea care îl convine. În fața uriașei partide angajate, să nu uităm în orice caz tăria de caracter. Nu vorbesc despre aceea care se însoțește cu încruntări și amenințări pe estradele electorale. Ci despre aceea care, albă și plină de sevă, rezistă tuturilor vînturilor mării. Pentru că, în lama lumii, ea va pregăti fructul.

Acesta este textul camusian din 1940. Comentariile mi se par de prisos, tocmai pentru că semnificațiile lui sînt evidente. Alianța Civică are nevoie de spiritul lui Camus așa cum noi avem nevoie de speranța implicită în A.C. Alți Albert Camus citi și Alianța Civică.

viata la țară

Irina Nicolau

MĂSURA ȚĂRĂNIEI NOASTRE

Noica a apucat s-o pună și, de atunci, întrebarea revine cu obstinație, pînă cînd vom fi țărani în Europa, pînă cînd? Rușinea de țărănie și iubirea de țărănie, fiecare pe contul ei, fac cariere frumoase. Și este greu să spui, uite-i pe cei ca taghios, vreau să spun că este greu să alegi între țăraniul prea grăbit să-și schimbe sumanul pe o haină de piele turcească și orășanul apelpisit care arborază retorică un fragment de țărănie devenită decor.

Și totuși, cît vom mai fi țărani? Întrebarea este iar aici. O amîn avansînd o altă întrebare: dar oare mai sîntem? Și încă una: în fond, ce înseamnă să fi țaran? În mod arbitrar, numesc țaran pe orice îns afiat în legătură directă cu pămîntul. Ești cu atît mai țaran cu cît între corpul tău și pămînt se interpun mai puține elemente și mai simple. Dacă îl îngropi, morții sînt țărani, cu condiția să nu-i pui în cripte de beton suprapuse. Pentru că este suficient să așezi ceva peste pămînt ca o parte din puterea lui să se ducă

Pămîntul gol, pămîntul care respiră, produce comunități și țărani; acoperit, asfixiat, el generează colectivități și orașe. Țărănia, pentru mine, nu derivă dintr-o ocupație sau dintr-un mod de locuire, în ultimă instanță, ea poate fi redusă la o problemă de cordon ombilical. Și, s-ar putea, ca o particularitate a românilor să fie aceea că și taie cu dificultate buricul. Imaginea pe care o propun este aceea a unui popor făcînd broască la pămînt, cu cîteva sute de mil de intelectuali — nu multe, două, trei — care se mișcă tirîndu-și, cu sau fără grație, buricul și cu cîteva milioane — nu multe, două, trei — de oameni de tip nou, ei înșiși cu buricul atîrnînd, care calcă fără milă peste trupurile noastre.

Legătura cu pămîntul este, deci, prezentă peste tot. Pușini sînt românii cărora nu le bate inima mai repede cînd rostesc cuvîntul. Orice s-ar spune, rămîn la părerea mea că sîntem încă țărani!

Sîntem țărani pentru că au supraviețuit coșmarului o mulțime de sătări anacro-

nic și trăiesc cu fața întoarsă spre trecut. Ogarii bătrîni, care ciulesc urechile cînd stăpînul umblă cu pușca, ei sînt primii care au cerut pămînt.

Sîntem țărani pentru că fiul lor, indiferent cum arată și cum se poartă, revîrî seara în satul dormitor, sau, dacă stau la oraș, își umplu de cite ori pot portbagajul cu jumătăți de porc, brînză, cartofi, lînă, vin, fasole... mulți dintre ei sacrificîndu-și concediile pentru producerea lor.

Sîntem țărani pentru că nepoții lor, fiul celor din urmă, trăiesc în prima copilărie experiența satului unde, cu haine de oraș și cu purtări de oraș, urcă în pomi, mînîncă ouăle găinilor și se joacă cu vaca.

Sîntem țărani pentru că viața de tranșeu pe care am dus-o 45 de ani ne-a îndesat ființa într-ocută a pămîntului din care leșim buimăciți, purtînd lut în gură, pe ochi și în urechi. Probă a țărăniei noastre actuale ne sînt și picioarele de lut.

Sîntem țărani pentru că ne duce oricine de nas, fiind incapabili să acționăm

organizat, în grupuri mari, în numele unor cauze abstracte ce vizează un timp îndepărtat. Referindu-se la poporul lui, un etnolog bulgar spunea deunăzi sîrele noastre este scurt. Țărănia noastră poate că este și ea ceva care se consumă sub semnul lui aproape — vezi și proverbul cu vrabia și cioara de pe gard.

În fine, sîntem țărani pentru că nu sîntem altceva. În calitate de funcționar, funcționăm prost; în calitate de tehnocrați, eșuăm în vorbă... Și atunci, ce să facem cu țărănia noastră? Să dăm un ucuz prin care să cerem românilor să nu mai fie țărani? Este cu putință să te faci din țaran altceva, așa, peste noapte? Nu cred!

O soluție ar fi să ne asumăm țărănia. Fără rușine, fără infatuare, cum făcea țaranul vechi și smerit. Să avem cetezanța de a crede că soluțiile noastre, născute din sărăcie și țărănie, pot constitui sursa unui lexicon nou pentru alte culturi. Să dăm, deci, Europei măsura țărăniei noastre. Deocamdată, alții

ACCENTE

Miha Pop

Satele românești și sătenii lor

Vorbim de obicei despre satul românesc chiar dacă nu îl imaginăm nostalgic sămănătorist, fiindcă de cele mai multe ori ne place să credem că există, dincolo de constructul nostru mental, un singur tip de sat. Dar, cunoscând lumea rurală și fiind obligați să ne confruntăm cu oamenii ei mai cu seamă acum, când simțim în prozele telerilor locale, cred că ar fi bine să vorbim despre satele românești. Despre varietatea nu numai spațială, geografică și chiar tipologică a așezărilor rurale, despre opțiunile diversificate ale sătenilor, despre trecutul și tradiția satelor, dar mai cu seamă despre modul lor de a trăi realitatea contemporană, și felul cum se reflectă în gândirea lor această realitate, despre mintea cu care și-au elaborat strategiile pentru a se descurca în crînduirea socialistă și cum fac și astăzi ca „să se descurce” cu democrația și cu mai puțin familiară pentru ei economie de piață.

Știm că atunci când am încercat să trecem la o nouă înțelegere politică, marea majoritate a satelor era colectivizată, că administrativ, politic și chiar economic ele au fost de mai multe ori reorganizate și că unele au fost și dărîmate. Știm de asemenea, din surse demografice, că aceste sate au trecut printr-un proces de îmbătrînire. Dar gînd de oameni că satele de munte și chiar de deal, așezate la o înălțime mai mare de 600 de metri, nu au fost colectivizate ci doar depopulate de pădurile, și, uneori, chiar de izlazurile lor. În istoria lui lungă, satul românesc a trecut firesc printr-un lung proces de transformări care au dus la diversificarea lui. Dacă începem să privim lucrurile doar de la vechiul tip de sat devălmășe amintit de Dimitrie Cantemir pentru „republicile” din Țara Dornelor și Vrancea, de la satele răsărite din Munții Apuseni, știm că aveam și Țara Hațegului și Țara Maramureșului, și Țara Zarandului cu tipurile lor de sate. Că aveam sate de moșneni, de răzeși — deci de țărani liberi — și pînă în 1848, respectiv 1864, sute de căcași în zonele de mari moșii ale cîmpilor. Apoi, pentru a nu insista prea mult, știm că erau sate românești și sate în care conviețuiau bine mai multe neamuri, românii cu ungurii sau cu secuii, cu nemții, cu ucrainenii etc., ca în Transilvania. Că atunci în Banat au fost sate grănicerești și în Bucovina administrația austriacă a acordat o atenție particulară satelor.

Cînd moșiile au trecut la formele de economie postfeudală s-au creat pe ele sate noi, cu oamenii aduși din zonele cu vechi așezări ca cei din Drăgușul Făgărașului pe moșiile din zona Căltăreșilor sau cei din Năsăud peste munți în Moldova. Și gînd cu toții de oierii din zona Sibiului așezate în satele din Vilcea și Gorj. Și știm că după războiul din 1877 s-au creat în Cîmpia Munteană sate de „Inșurăței”, iar prin reforma agrară de după primul război mondial în Bărăgan au fost împroprietăriți oamenii din Valea Teleaeanului care au format aici sate foarte prospere.

Am citat toate acestea pentru a arăta nu numai varietatea satelor ci și pentru a marca în lungul proces istoric cum s-a ajuns la ea, deci și la deosebita tipuri de săteni ai lumii noastre rurale. Săteni cu care noi simțim chemați să comunicăm pe limbă lor dacă vrem să-i facem să la parte alături de noi la formarea viitoare societăți civile românești, să participe la acele forme politice care, dincolo de diferite divisiuni pe se încercăm, trebuie să facă din România un stat democratic modern de factură europeană.

A crede că în fiecare tip de așezare rurală sătenii reacționează „omogen” în realitatea pe care o trăiesc, ar fi tot așa de superficial ca și a crede că avem „satul românesc” cu țărani pe care de multe ori noi l-am creat prin cunoscutele metode reducționiste.

Viața satelor, modul de a vedea lumea al sătenilor s-a diversificat, s-a modernizat în același lung proces istoric în care s-au diversificat și tipurile de sate.

Chiar dacă presupunem că în forma lor veche fiecare sat avea identitatea lui marcată prin vorbă, port, gospodărie, obiceiuri, comportamente, credințe, că zonele rurale aveau, unele mai au și astăzi, identitate locală bine conturată și răspicat afirmată, știm că de la acțiunile școlii latiniste, cartea a pătruns la sate, cultura lor orală a luat legătura cu lumea cărțurărească prin care a pătruns și s-a generalizat ideea identității naționale.

Știm că astăzi cultura orală este combinată cu cea scrisă, venită prin școli și acțiuni culturale, prin mijloacele moderne de comunicare cu masele și că prin acestea se conturează parametrii modului de a gîndi al sătenilor de astăzi, de a gîndi modern pe măsura vremii și cu puțința de a face față orînduirilor pe care le stabilește societatea umană.

Sînt sigur că vechea opoziție rural-urban nu mai poate fi operantă dacă ne gîndim că în sate nu mai sînt decît foarte puțini bătrîni care nu au făcut școală — dacă mai sînt — și care să nu aibă în neamul lor, în familia lor membri care trăiesc în mediile urbane. Alături de sătenii colectivizati, avem săteni navelisti și în zonele neobcolectivizate; muncitori sezonieri care pleacă prin țară, care lucau la păduri, la construcțiile urbane, la muncile agricole din gospodăriile de stat sau colective. Situații în care nu numai zonele etnografice s-au apropiat ci și satele s-au apropiat de orașe, mai cu seamă în marile centre urbane în așa măsură încît constatăm că există numeroase categorii de orașeni-săteni — și că prin ei cultura rurală, mai cu seamă partea ei rituală și ceremonială, a pătruns în cultura urbană parcă pentru a compensa pătrunderea în viața satelor a elementelor tehnice de civilizație urbană modernă. Începînd cu inventarul caselor și gospodăriilor pînă la mijloacele de transport și la uneltele agricole. Pentru majoritatea sătenilor de astăzi frumosul „car cu patru bol” nu știu dacă mai poate fi măcar o nostalgică metaforă.

Sătenii gîndesc realitatea de astăzi pe măsura ei și dacă nu au formulat considerații teoretice, au experiența acestei realități și găsesc moduri proprii de a o manipula, au opțiuni pe care, pentru a le înțelege, trebuie să le cunoaștem în toată diversitatea și subtilitatea lor.

Este firesc ca în aceste moduri de a-și elabora strategiile să primeze promovarea propriilor interese, iar atunci cînd luăm în considerare opțiunile lor politice, să înțelegem șama de statutul lor (colectivist, pensionar, gospodar, navelist, sezonier) și de legăturile pe care le au cu orașul prin membrii familiilor lor stabiliți acolo.

ACCENTE

Șerban Anghelescu

Eseu despre scoabă

Cu două luni în urmă, într-o curte din satul Sîrb, în Maramureș, vorbeam cu doi dulgheri, unchi și nepot, despre facerea rituală a grajdului pe care cei doi îl începuseră. În fața mea și a etnologului francez Jean Guisener pe care îl asistam în anchetă, meșterii au creat cu siguranță o cruce în locul de închegare a bînelor, au pus pe cruce un câțel de usturoi și două-trei monede de un leu și de trei lei. În locul mai vechiului ban de argint tăiat în patru și așezat în cele patru colțuri ale vîltorului grajd. Se face așa, spuneau meșterii, „ca să se vadă cînd s-o sparge grajdul că aici au stat creștinii”. Eram emoționați. Defațat cu noi se creștina lemnul proaspăt tăiat. Explicația dată de dulgheri este stranie. Crucea navăzută va leși la lumină și va sta mărturie după desfacerea construcției. Un gînd arheologic despre trecutul vîltor. La sfîrșit, cînd ne pregăteam de plecare, meșterul tînar m-a oprit să-mi spună un banc dulgheresc: „Cînd se puneau lemnele rotunde pe scaun sau capră, femeia dulgherului stătea călare pe lemn să-l înșină și, cum stătea așa, se sămăluia și a luat o aşchie de lemn, a îndoit-o, și l-a spus meșterului: bărbate, dac-ai face așa ceva din fier, să-ți înșină lemnul, să nu mai stau aici.” Așa a apărut scoaba. O femeie, soția

meșterului, susținea cu corpul elementul pe care bărbatul îl potrivește cu bărda și securea, pentru șură, grajd sau casă. Femeia, dintr-un rest de lemn, nefolositor, neînsemnat, face un semn. Îndoale o aşchie după modelul arcului trupesc al picioarelor. Acest semn este tranzitoriu. Îl urmează semnul permanent, din fier, scoaba din zilele noastre. Scoaba este semn al aşchiei îndoite. Toate acestea numai pentru cînoșcătorii legendei. „Bancul” este, de fapt, o legendă în care văd, deocamdată, alternativa „profană” a Meșterului Manole. O alternativă apărută derizorie, dar dacă ne gîndim mai bine, la fel de însemnată pe cît istoria sacră și fastuoasă a femeii zidite. Aici, prin invenția anonimă a scoabei, corpul se eliberează din construcție. Apare un substitut. Întrii trupul viu în lemnul, apoi, din corpul lemnului, o aşchie este tratată ca semn fragil, intermediar și, în sfîrșit, semnul durabil, scoaba. Se poate specula, nu știu cît de întemeiat, plecînd de la relațiile lemnului cu carnea vie, cu aşchia pars pro toto, cu fierul, care este cel mai îndepărtat, cel mai străin în această configurație, anorganic și mort. Dar, „substanțialismul” ne îndepărtează de subiect. În ocol, cum spun maramureșenii, lucrează un om cu soția lui. Fără volevod, fără cioabă sau purcăraș, fără zid părăsit, fără sînge și lacrimă, fără spalmă și lapte, fără zbor, fără vis, fără izvor. Totuși, în tîna presupusă a ocolului, se petrece o ispravă tehnică remarcabilă. O revoluție iacobită de femeie. Apare semnul care eliberează corpul din robie, din așezarea sa în construcție, artefactului ingenios.

Tu, cititorule, îmi vei spune: nu întrec măsura în legendă este vorba de apariția unui semn oarecare, nu a semnului primordial, iar în ce privește intertextualitatea, vezi că analogiile cu Meșterul Manole sînt puține. Cititorule, acum tac. Așa-mi place mie să mă joc de-a teoria culturii în bucătăria mea din bloc, spre dimineață. De-a antropologia. În „Meșterul Manole” corpul e stăruin. Se lucrează cu var și cărămidă, cu instrumente, dar toate sînt în slujba singelui, a faptului, a lacrimii. Zidul înghite glezna și se face din glezna, înghite genunchii și se face din genunchi, înghite țîțele și se face din țîțe. Sacralitatea tragică a corpului fără de care nimic nu se face, nimic nu durează.

Dumnezeu și diavolul au făcut pămîntul cu miniele. Mina apucă, scapă, modelează, ridică, împinge, frînge pămîntul, de la sămînta de pămînt de sub unghiul pînă la pămîntul definitiv cu munji și văi. Bineînțeles, cei doi au lucrat și cu gîndul, ca în orice lucrare, dar fascinată este îndemînarea. Actele minii. Față de toate acestea, de frumoasele și sfîntele lanțuri ale corpului, sînt povestea din Maramureș ca libertate. Eliberare de trupul senzual sau ceremonial, fastuos și putred. Un gînd simplu, ușor, care nu ucide pe nimeni, apare în mintea femeii călare pe lemn. Mina îndoale o aşchie ușoară și se retrage. Construirea semnului, aici, nu e nici dramatică, nici tragică. Se face pe neșimțite. Fără violența legată obligatoriu de celebrarea corpului suferind. O jucărie, s-a spus. Ca și cum ai pune în balanță un gigat prea frumos, corpul, cu un fluter, cu un suflet și te-ai aștepta să se incline cîntarul în partea fluterului. Ce legătură are discursul acesta „mitologic” cu satul de astăzi sau cu țărani care și vînd dovleceii în piață și se ceartă cu clienții? Din povestea despre scoabă sper să se înțeleagă un joc al minții țărănești și „domnești” tradiționale între „sacru” și „profan”. Sacru și profan sînt două etichete cam grosolane, dar comode, sub care așezăm faptele. După ce ni s-a arătat actul ritual care lega crucea de usturoi și de ban, statornicia crucii aliată cu mișcarea perpetuă a monedei, meșterul a înșinat să povestească un „banc”, a făcut o asociație pe care încerc s-o înțeleg și includînd și jertfa zidirii. De o parte, facerea rituală a grajdului conține un sacru familiar. Mysterium fascinans et tremens nu există aici. Nu există nici un act de creație, cum se întîmplă în mit. Se repetă doar, indefinit, gesturile moștenite, obiceiul, în partea opusă, Meșterul Manole, sînt din belșug toate liniile sacralului: cutremurarea, ululala, paradoxala, scenă cosmică.

Sînt chiar suspect de multe și de apăsate culorile și figurile. Al trolea termen, legenda scoabei, povestește o apariție, o primă oară, atât de săracă în raport cu sacrificiul legendar al femeii, încît ulii afinitatea profundă a celor două texte. Dacă privim lumea țărănească de oriînd ca pe o materie structurată între poliul simplu și sărac și poliul fastuos, ostentativ, dacă descoperim echilibrul dintre scoabă și zidul împodobit al bisericilor, definim, cred, una dintre chei. Iar cheile la ce servesc? Nu știu,

ACCENTE

Vintilă Mihailescu

Țăranul e pe cîmp

— Scurte reflecții la încheierea unui colocviu despre identitate —

Între 3 și 7 iulie a avut loc la București colocviul internațional „Etnologia identității — Identitatea etnologiei”. Expunerea unor puncte de vedere discret sau profund diferite, îmbătrînd o diversitate culturală ce s-a întins între Brazilia și Bulgaria, bontrăstind Franța și Germania, Italia, Belgia și Elveția etc., a însemnat, alături de voluntar și involuntar, și o relativizare a percepției propriei noastre identități. Oare nu e nevoie totdeauna de un altul, de un altceva în care să-ți oglindești propriul chip?

Motive de „relativizare” și de (re)punere sub semnul întrebării a unor convingeri cu valoare de evidență au existat din belșug. Un exemplu, anecdotic dar sugestiv. Vorbînd colegilor francezi despre identitatea și avaturile ei în România, îmi răspundeau aproape invariabil, polifonic dar ferm: „Vrei să spunei «producerea identității»? Altfel spus, nu există decît identitatea pe care ți-o dai”, iar aceasta este un lung și permanent proces de formare și reformare.

Am expus această „versiune” a identității și unor colegi români din presă. Împărtășindu-le faptul că manifestarea noastră își propune să analizeze și felul în care s-au construit diferitele identități naționale și locale și care a fost rolul discursului etnologic în raport cu aceste procese. Nedumerire și chiar revoltă. „Dar pentru Dumnezeu, identitatea există, nu e ceva care se construiește, asta o știe și un copil de școală”, a exclamat cineva.

Între identitatea-verb și identitatea-substantiv de partea cui se află dreptatea? Între identitatea-proces și identitatea-structură unde trebuie căutat adevărul? Dar oare există un adevăr în această problemă?

În pravlia lui Matei Basarab se poate găsi și următorul exemplu peremptoriu al altui nîl curente față de „proștimea”: „Nici alături carele zice cu vioara și alături pe la țîr gurii și pe la plauri” și pe la munte, nu poate să ia față de om bun sau de boieru, că una-că aceia sînt bățocură lui Dumnezeu și oamenilor”.

Imaginea acestui lăutar, bățocură lui Dumnezeu și oamenilor, ne oferă măsura lungului drum de prefaceri sociale și răsturnări de mentalitate care a trebuit parcursă începînd practic cu secolul al XIX-lea pentru ca același lăutar să devină, într-un fel, simbolul înșuși al „Măriei Sale poporul”, al acestui țăran-patrimoniu în jurul căruia se va țese identitatea noastră națională.

Pentru intelectualii progresiști — boleri mici și mari, în majoritatea cazurilor — care au început această descoperire și valorizare a țărănimii, miza era una politică: lupta pentru independență și unitate națională. În condițiile unei burghezii doar incipiente — și aceasta alenei în mare măsură — țărănimia era singura forță socială capabilă să poarte o astfel de luptă. Nu este deci de mirare că această țărănimie va fi echivalată cu „poporul”, imaginea sa fiind totodată idealizată pentru a fundamenta și a face mai elocventă demonstrația unității noastre.

Cum însă aceste lupte politice erau consubstanțiale cu procesul de construire a modernității române, autorii acestui proiect cultural s-au aflat în curînd în fața următoarelor probleme fundamentale: cum poate fi construită modernitatea pe baza țărănității? Cum se poate intra în istorie prin „anistoric”? Și această dilemă va străbate ca un fir roșu constiința noastră culturală, ajungînd într-un fel, pînă în zilele noastre. În 1943, Constantin Noica își mai pune încă, patetic, această problemă: „Nici știm bine că sîntem o «cultură minoră». Și mai știm și că aceasta nu înseamnă cu necesitate o inferioritate calitativă. (...) Dar este tocmai ceea ce ne demulțumește astăzi: faptul de a fi fost și de a fi încă, prin ceea ce este mai bun în noi, niște săteni. Noi nu vrem să mai fim vecinii sătenilor istoriei. Această tensiune este drama,

generației mele”. Dar oare numai a generației sale?

La vremea sa, acestei dileme i se găsește o soluție: valorizarea aproape antologică a originilor și originarului și mitologizarea acceptabilă a supraviețuirii acestuia în cultura populară.

Acest țaran-patrimoniu, ca depozitar al originarului, va fi totodată și cursă a originarului pe care cultura română modernă îl va putea aduce în dar culturii universale.

Tărănimea se va transfigura astfel treptat în „tărănită” și aproape în aceeași măsură în identitate națională. Orice proiect concurent de modernitate va trebui de acum încolo să se definească în raport – dacă nu în opoziție – cu această imagine a „tărănității”, echivalată cu modernitatea, și va risca să fie sancționat de ideologia persistentă a „formelor fără fond” și a „dezvoltării organice”.

Această identitate astfel „construită” va deveni în mare măsură identitatea cu majusculă, identitatea-substantiv a cărei imagine nu mai urmărește și influențează încă gândurile, se pare, până în ziua de astăzi.

Sursă indubitabilă de creativitate și originalitate, această identitate – cu care ne-am născut – are însă și un preț care trebuie plătit și pe care îl plătim de multă vreme, fără a ne da, poate, seama. Parte a acestui preț nu este oare și inabilitatea noastră de a urmări și gândi transformările, preferința pe care o acordăm imanențului în raport cu dinamicul, înclinarea manifestă de a proiecta viitorul prin întoarcerea în trecut? Și mă mai întreb: oare n-a devenit țaranul marele absent al discursului despre „satul românesc”? Pe timpul său – cîl a mai rămas – țaranul a văzut multe și i s-au petrecut multe. Doar „identitatea” sa pare a vrea să rămână imuabilă, doar temporal intrată în hibernare în perioada comunistă.

Poate că ar fi timpul ca dinova să meargă „acolo, în „satul românesc”, și să-l întreb pe locuitorii săi cine sînt și ce părere au ei despre viață...

ACCENTE

Păun Ion Otiman

Agricultura României – între incertitudine și speranță

Ce reprezintă 70 de ani în istoria unei națiuni? Dar în viața unui om? În istoria unei țări 70 de ani constituie o perioadă de mari transformări sociale și economice, o perioadă în care se produc mutații fundamentale în viața oamenilor. Dar pentru care om? Este chiar viața lui, atât cîl ne asigură, din punct de vedere statistic, media speranței de viață. Sînt țări, respectiv națiuni și, evident, oameni care în 70 de ani au parcurs mai multe și importante etape. Dacă ne referim la secolul nostru, această perioadă a însemnat trecerea de la societatea preindustrială la cea postindustrială, de la germenii civilizației industriale la electronică, informatică, automată, inginerie genetică, biotehnologie și multe alte domenii „de vîrf”.

Desigur, acest parcurs nu este egal pentru toate țările, iar în cadrul unei țări pentru unele sectoare economice, pentru toate domeniile de activitate socială și economică. Dar, indiferent de țară, cu rarese excepții, istoria acestui secol ne-a demonstrat că progresul tehnologic este prezent peste tot. Dacă acest progres tehnic și tehnologic îl putem vedea, îl putem cuantifica și simți, mai mult sau mai puțin în viața noastră cea de toate zilele. În schimb secolul XX, cel mai trîmîntat de la Cristos încîl, ce, cred că a adus, pentru multe popoare, și multe revoluții în plan social. Pentru Rusia 75 de ani, pentru țările est și central-europene, experimentul macronociei și bazei comuniste a însemnat o singeroasă rîmbiere

în urmă de jumătate de secol.

Sistemul comunist de organizare socială a cauzat stagnarea economică a întregului lagăr comunist, a cauzat mari inversiuni valorice și, ceea ce este mai grav, a distrus moralitatea și credința popoarelor.

Peisajul sumbru, dezolant al satului, al agriculturii comuniste ne determină să ne întrebăm: care este factorul stagnării și al involuției, în condițiile în care Germania, Austria, Franța, Italia, pe de o parte, România, Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, Rusia, pe de altă parte, au fost aproape la fel de distruse la sfîrșitul războiului? Pentru a arăta grava rămînere în urmă a agriculturii, raportul în țările Pieței Comune și în țările fostului C.A.E.R., în domeniul randamentelor la ha, și pe animal, e de 3/1.

Situația agriculturii românești este dezastrozătoare, acum la sfîrșit de epocă comunistă și început de eră neocomunistă.

Pentru a fi conștienți cititorii acestui articol în ce haos economic ne-a aruncat comunismul, doresc să prezint o scriere a academicienului Gheorghe Ionescu-Sisești, care, vizitînd Banatul în anul 1920, scria în *Viața agricolă* nr. 15/1921 în articolul „Agricultura românească” următoarele: „În Banat am văzut tipul exploatărilor intensive, moderne așa cum le găsim și în occidentul Europei (Gh. Ionescu-Sisești era un bun cunoscător al agriculturii germane fiind absolvent și doctor de Hohenheim – Stuttgart). Ceea ce caracterizează moștile vizitate de noi este organizarea aproape industrială. Investițiile de capital au ridicat exploatarea la un înalt nivel de înaltașitate. Același caracter intensiv îl înfățișează și agricultura țărănească. Țăranul din Cîmpia Banatului e înfățișat și bine utilizat. Am văzut în comuna Ceriad zeci de gospodării de țărani proprietari a 20-30 jugăre: case mari, cu numeroase camere, grajduri sistematice, magazii, pășuni, remize, vite de rasă, secerătoare-legătoare, prășitoare, semănătoare, utilați ca fermierii din America de Nord”.

Deci în jurul anilor '20, la începutul acestui secol, între agricultura bănățeană și cea din Europa occidentală sau din America nu era nici o deosebire. Trebuie să-i dăm crezare profesorului Gh. Ionescu-Sisești deoarece era un foarte bun cunoscător al agriculturii occidentale și americane, și-a făcut studiile în Germania, la Universitatea agricolă din Hohenheim, de lângă Stuttgart în Baden Württemberg, a călătorit mai mult în Europa și America. Fiind înzestrat cu un fin spirit de observație, savantul agronom nu a făcut aprecieri de circumstanță referitoare la agricultura bănățeană.

Dar iată cum după 70 de ani țaranul român este cel mai sărac din Europa, este cel mai degradat biologic și informațional. După ce nu fost deposedat de pămîntul lor prin actul colectivizării forțate, după ce o parte au fost deportați în Bărăgan, de fapt cei mai buni gospodari ai satelor bănățene, după ce țaranul român a suferit de foame, după ce a fost nevoit să fure pentru a putea supraviețui biologic, stînd cu sabia lui Damocles și cîlma milițanului deasupra grumazului, acum acest țaran trebuie să renască.

Am urmărit într-o duminică de toamnă a anului 1990, la televizor, în cadrul programului „Viața satului”, o emisiune în care un coleg – inginer agronom – se lauda ce mare grozăvie a făcut el la Curtici în cadrul Societății pe acțiuni din localitate. A făcut plîne Tovarăgi de la Televiziune erau consternați, stăteau perplecși, privind la raturile cu plîne de la Curtici. Ce mare rușine pentru acest popor de țărani, ce mare rușine pentru Curtici că se laudă, acum, la finele secolului XX, că are plîne! A fi plîne în România, a fi plîne la Curtici este mai normal, este mai firesc comparativ cu a spune „ce cald este acum, la Curtici, la seceratul grîului”. Este absolut normal ca la Curtici să fie grîu, să fie plîne, să fie cald în ulie, să fie frig în ianuarie. Mare descoperire a făcut televiziunea română la Curtici, iar redactorul ei, rămas ca la dentist, invită domnii de la partidele politice să mai plece din București și să cunoască „realitățile românești”, să vadă ei cu ochii lor că la Curtici „este plîne – crunt, dureros, mo... uos!”

Am așteptat mult timp de la Legea fondului funciar. Neîndoielnic, această lege face un progres față de celelalte trei funciare din perioada de groază Groza-Dăbâlcu-Dăbâlcu. Dar, în esență, structura și efectele, este o lege care nu asigură cadrul juridic și economic de desovietizare a agriculturii românești. Iată oșșimpla care confirmă cele enunțate anterior:

– Legea are profunde răminci ente idee-

logice, comuniste, de tip egalitarist, fiind transparentă teama parlamentului neocomunist de înstărirea țaranului român;

– Legea eludează caracteristicile fundamentale ale dreptului de proprietate, caracterul absolut, executiv și imprescriptibil al acestuia. Legea limitează dreptul de reconstruire a proprietății la maxim 10 ha, deși în momentul colectivizării suprafața de teren maxim era de 50 de ha. (limită impusă de Decretul-Lege 187/1945). Legea nu face nici un fel de referire la diferența de suprafață, cu privire la regimul juridic al acestora;

– Legea, prin concepția economică etatistă a guvernului și parlamentului (majoritar neocomunist), menține un puternic sector monopolist al statului (circa 2 milioane de ha. teren agricol) și legitimează transferul ilegal de teren agricol produs în decursul timpului de la C.A.P. la I.A.S. și A.E.S.C. (circa 760.000 de ha., în anul 1982 suprafața arabilă era de 7.679,1 mil ha., iar în 1989, 6.919,0 mil ha.);

– Legea nu aduce reparații materiale unor importante categorii de țărani de frunte (deportați în Bărăgan, chiaburii), fapt ce evidențiază și, în acest fel, aversiunea comunistă față de țărani înstăriți;

– Guvernul și parlamentarii care au votat legea își mențin teza după care cetățenii români plecați din țară, fie cei care au renunțat la cetățenia română, fie românii stabiliți în străinătate rămîn trădători de țară, deoarece dreptul de reconstruire a proprietății li au numai cetățenii cu domiciliul în România;

– Legea este ambiguă în ceea ce privește bunurile indivizibile, făcînd nenumărate recomandări ca acestea să constituie părți sociale ale viitoarelor asociații agricole;

– Legea, prin regimul de moștenire adoptat, determină o excesivă fărîmîtare a proprietății. Era absolut firesc să aibă drept la proprietate foștii proprietari (cei care s-au înscris în C.A.P.) sau moștenitorii lor direcți, în cazul în care titularii au dispărut;

– Legea nu asigură împroprietărirea specialiștilor agricoli, care ar trebui să devină primii gospodari și producători ai satului. În fosta R.D.G., specialiștii agricoli au fost împroprietăriți cu pînă la 100 de ha., acordîndu-li-se un credit de pînă la jumătate de milion de mărci. România nu are posibilitățile financiare ale Germaniei, dar pămînt, har Domnului, are. Ceea ce lipsește parlamentului României este bunăvoința și înțelegerea față de specialiștii agronomi.

În acest context, este necesar de văzut ce trebuie întreprins pentru a aduce într-adevăr agricultura la poziția de sector economic privat în economia românească.

În concepția noastră, trebuie să urmărim calea europeană de dezvoltare a agriculturii, aflîndu-ne, de fapt, în situația postbelică (1945-1950) a agriculturii vest-europene. S-a dovedit prin rezultate concrete, și nu prin „cifre”, că agricultura care a dat rezultate spectaculoase este cea familială, de mărime medie (20-40-60 de ha.). Pentru consolidarea acestor ferme private este nevoie însă de un sprijin susținut pe linia legislativă, financiară și comercială. Dacă dorim realmente redresarea economică și refacerea morală a țării este imperios să începem cu agricultura, cu satul și țaranul român.

Este prima alternativă, este alternativa sigură a României. Dacă țaranul este bogat, și țara este bogată.

viata la tara

CUM SĂ FACEM SĂ NU FACEM NIMIC

Remember

„Proprietatea cooperativei agricole este alcătuită din: ● pământul adus de cooperatori; ● animalele de muncă și de producție, construcțiile, plantațiile, mijloacele de transport, utilajele, instalațiile, inventarul agricol și celelalte bunuri aduse de cooperatori, precum și cele obținute ca urmare a activității cooperativei agricole ori dobândite de aceasta în alt mod; ● întreaga producție agricolă vegetală și animală și orice alte produse sau venituri rezultate din activitatea cooperativei agricole; ● mijloacele fixe și circulante cu care participă la asociații economice intercooperatiste, cu unități de stat sau ale cooperativei de consum, precum și beneficiile cuvenite din activitatea acestora; ● produsele și veniturile realizate prin munca în comun a pământului, proprietate de stat, dat în folosință cooperativei”.

„Membrii cooperativei agricole de producție care au rezultate deosebite în munca de întărire, dezvoltare și apărare a proprietății cooperativei și participă activ la sporirea continuă a producției, li se pot acorda recompense morale și materiale cum sînt: ● mulțumirea verbală, evidențierea în adunarea subunității de producție, evidențierea publică și în adunarea generală pe cooperative, înscrierea în cartea de onoare a cooperativei, stimulente în obiecte, excursii, trimiterile la odihnă și tratament, diplome și insigne de cooperator fruntaș”.

„Constituie proprietate personală a țăranilor cooperatori: ● casa de locuit și construcțiile gospodărești anexe, terenul pe care se află acestea și curtea, a căror suprafață totală nu poate depăși 250 mp. Cînd această suprafață depășește 250 mp, diferența se include în lotul atribuit în folosință; ● animalele de producție, precum și inventarul agricol mărunt; ● veniturile și economiile realizate prin muncă; ● producția obținută de pe lotul atribuit în folosință. Cooperatorii pot avea în proprietate personală pe o familie (soțul și soția împreună cu copiii lor necăsătoriți) pînă la 3 bovine de producție, 15 oi sau capre și un număr nelimitat de porci, păsări, iepuri de casă, stupi de albine. Adunarea generală poate aproba ca, în funcție de condițiile și posibilitățile locale, cooperatorii să dețin pe familie un număr mai mare de bovine, ovine sau caprine. Cooperatorii care dețin sau dobîndesc animale sau inventar agricol peste cele prevăzute în aliniatele precedente sînt obligați să le înstrăineze în termenul hotărît de adunarea generală”.

Decretul 346/77, ce cuprinde statutele organizațiilor cooperatiste din agricultura românească, era o sumă de cinisme. În spatele acestor reglementări seci — drame, știute și neștiute, ale milioane de vieți trudind în zadar cu nădejdea că, atunci cînd n-or mai putea ridica nici un pai de jos, Dumnezeu li va cherna repede la El. Inchei acest remember legislativ cu încă o prevedere: „La intrarea în cooperativă, fiecare membru plătește taxa de înscriere, stabilită de adunarea generală, care nu va fi mai mică de 25 de lei”. Țăranul nu numai că rămînea sărac lipit, dar mai și plătea acest binecuvîntat serviciu. Cîteam undeva că în China lui Mao, glonțul cu care era executat dușmanul orînduirii comuniste era plătit de către familia acestuia. Țăranul român nu și-a plătit glonțul. El și-a plătit agonia.

Jaf postrevoluționar

Bună, reea, avem azi o Lege a Fondului Funciar. Cu toate minusurile ei, legea năză agricultura în temelurile firești, prin reinstaurarea proprietății ță-

rănești asupra pămîntului. În treacăt fie zis, țăranii nu merită — conform acestei legi — să intre măcar în posesia celor 11.000 de hectare ale gospodăriilor de partid. Înghițite acum de întreprinderile agricole de stat, tot așa cum nu merită să-și redobîndească pășunile — altădată proprietăți individuale sau de obște — astăzi administrate de către primării. Dar, cum spuneam, există o lege. Au așteptat-o mulți, s-au ostenit parlamentarii să ridice mina, au fost investiți destul să vegheze la corecta aplicare a prevederilor ei. Iată cîteva rezultate.

În art. 28 alin. 1 a) legii, prevederile sînt clare: construcțiile agrozootehnice, atelierele, mașinile, utilajele și celelalte bunuri ale fostelor cooperative agricole trec în proprietatea membrilor asociați de tip privat, iar alin. 7 din același articol menționează că bunurile respective nu pot fi înstrăinate decît după un an de la desființarea cooperativei. Dar ce conțiază ce spune legea? În ziarul Actualitatea nr. 68 din iunie 1991 apar 9 anunțuri publicitate de scoatere în vînzare a bunurilor citorva C.A.P.-uri din județul Brăila, C.A.P. Sibleanu, C.A.P. Galben, C.A.P. Tighilești, C.A.P. Șuțu vînd tot, începînd cu animalele de muncă sau vacile de lapte, apoi grajdurile, halele, magazile de materiale, brutăriile, silozurile, autoturismele și sediile. C.A.P. Șuțu vînde chiar și... gardul. Fostul C.A.P. Polana, județul Constanța, anunță, tot în alar (Cuget Liber, 21 iunie '91), scoaterea în vînzare a unui număr de 350 de oi, 200 capete vaci de lapte și 350 capete tineret taurin. Situații similare — în multe alte județe: Brașov, Bistrița-Năsăud, Galați, Teleorman, Prahova. Care o fi prețul tăcerii? Administrația nu poate susține nici măcar că nu e informată, de vreme ce unele dintre aceste tranzacții apar în presă.

Articolul 29, din aceeași Lege a Fondului Funciar, prevede posibilitatea transformării Asociațiilor Intercoope-

tiste în societăți comerciale pe acțiuni, iar membrii fostelor cooperative pot deveni acționari. Abuzurile continuă: în județul Bihor, prin decizia 169/3.05.1991, 9 asociații intercooperatiste sînt transformate în societăți comerciale de stat. Iată deci că se mai naționalizează, pe lei pe colo, proprietatea țăranilor.

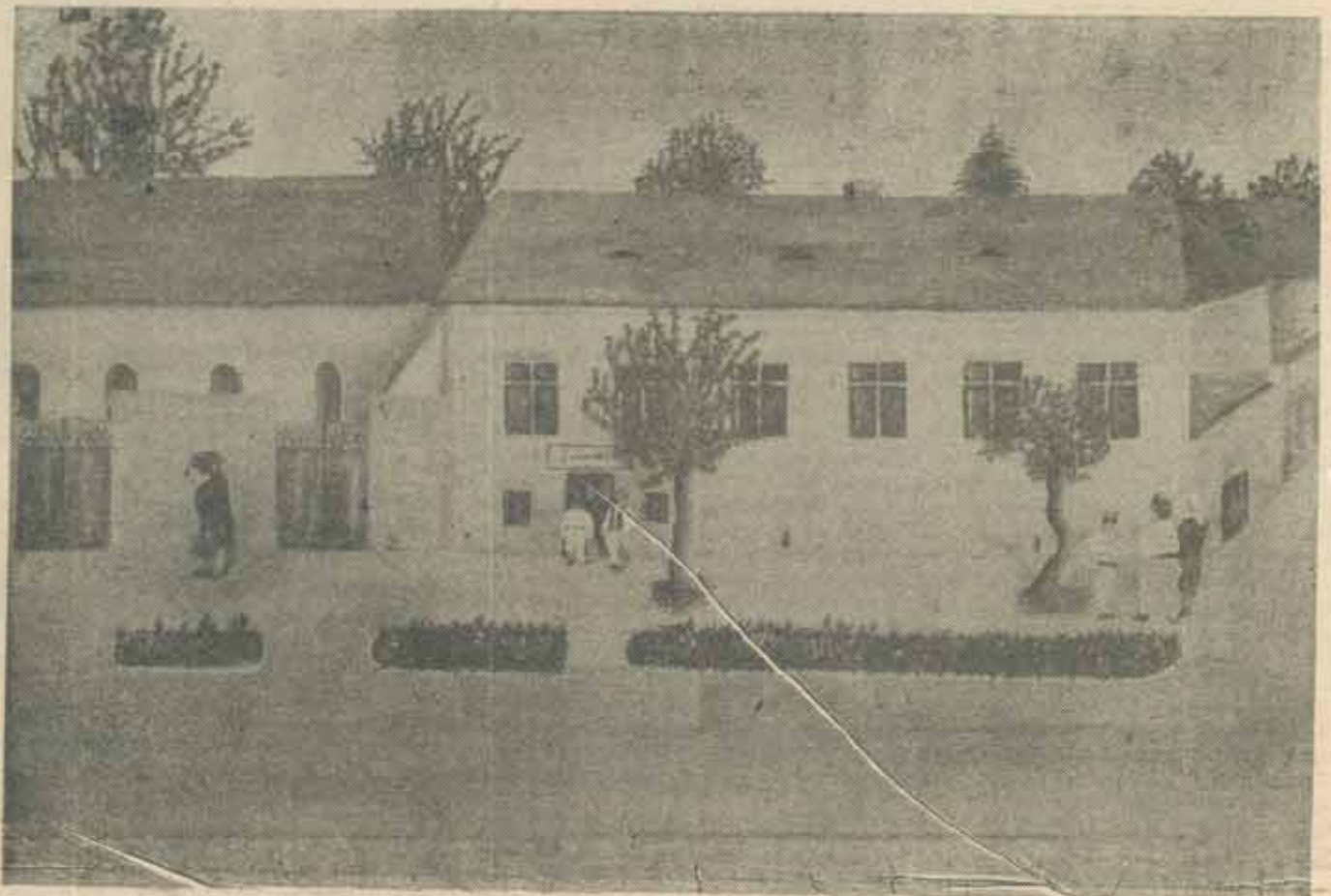
Dar mult mai interesant este un alt aspect. În baza unui statut difuzat în teritoriul de Ministerul Agriculturii și Alimentației și a indicațiilor direcției generale a agriculturii județene, asociațiile intercooperatiste au fost transformate în societăți comerciale. Cooperatorilor care au constituit asociațiile li s-a restituit fondul social inițial depus cu 15-20 de ani în urmă, iar valoarea acumulărilor a fost repartizată ca părți sociale angajaților, în raport cu vechimea în muncă și venitul realizat. Mai pe românește: la Asociația economică intercooperatistă industrială Giurgiu, întregul patrimoniu, de 50 milioane lei, a fost repartizat salariaților, directorului și soției revenindu-le părți sociale în valoare de 1 milion lei. Contabilul-șef a fost mai modest. Nu i-au revenit decît 600 mii lei. Celor 6 cooperative agricole care au constituit asociația nu li s-a restituit nici măcar părțile sociale depuse la înființare, pe motiv că acestea au obținut între timp beneficii de la asociație. În județul Brașov, Asociația economică intercooperatistă a repartizat celor 46 de salariați acțiuni în valoare de 32 milioane lei, reprezentînd acumulările de la înființarea asociației și pînă în prezent. Celor 6 cooperative fondatoare li s-a restituit părțile sociale depuse din anul 1969, în valoare de 4 milioane lei; directorului asociației i-a revenit suma de 700 mii lei. Exemplele pot continua. Cam în același fel stau lucrurile și în județele Bacău, Maramureș, Buzău, Sectorul Agricol Ilfov, Vaslui, Botoșani. Aceste date fac parte dintr-o informare pe care Uniunea Cooperativei Agricole a elaborat-o sintetizînd semnalele sosite din teritoriu pînă la data de 27 iunie 1991.

Țăranii, de bine de rău, vor fi improprietăriți. Dar improprietărirea nu conduce direct la bunăstare, la belșug. Un proprietar al citorva — puține — hectare de pămînt, pe care le lucrează cu mijloace rudimentare, absența unei rețele de unități care să presteze servicii specifice agriculturii mențin România, în ciuda imensului ei potențial agricol, în rîndul țărilor cu o agricultură înoplată. Pornind, fără îndoială, de la ideea că nu se poate face agricultură modernă pe suprafețe mici, legile 31 și 36/91 reglementează posibilitățile de asociere a țăranilor proprietari.

Discuția pe care am avut-o cu domnul Aurel Știrbu, președintele Uniunii Cooperativei Agricole, a cuprins cîteva dintre problemele agriculturii românești; Partidul Unității Satului Românesc, al cărui președinte e tot domnul Aurel Știrbu, propune o reformă cu mult mai radicală decît cea a actualilor guvernanți. În domeniul politicii agrare, P.U.S.R. susține „predarea în deplină proprietate, posesie și folosință a tuturor terenurilor de care proprietarii lor au fost deposedați în mod samavolnic, prin acte juridice și fapte abuzive comise de organele regimului dictatorial comunist, după reforma agrară din 1945”. Pînă acum, toate bune și frumoase! Dar...

De la U.N.C.A.P., via U.C.A., la Federația Agricultorilor Asociați din România

Uniunea Națională a Cooperativei Agricole de Producție (U.N.C.A.P.) — ceapeul ceapeurilor —, după o lungă și grea suferință, a răposat în mod democratic la 22 martie 1990. La aceeași dată la ființă Uniunea Cooperativei Agricole, organism de tranziție, de fapt serviciul de pompe funebre al agriculturii so-

viata la tara

cialiste românești. În septembrie a.c., această instituție, odată cu lichidarea tuturor C.A.P.-urilor, urmează să-și închidă porțile. Cine crede însă că principiul centralismului democratic poate fi aruncat pur și simplu la coș se înșală. Și iată de ce.

La 17 mai 1991, 135 de delegați ai unor asociații agricole din 36 de județe participă la adunarea de constituire a Federației Agricoltorilor Asociați din România. Scopul federației nu este realizarea de profit. Ea are ca scop sprijinirea societăților asociate în realizarea programelor economice, de producție și de comercializare a produselor, ea și pentru apărarea intereselor economice, social-culturale ale acestora și reprezentarea lor în fața organelor puterii și administrației de stat, precum și în relațiile cu alte organe și organisme din țară sau străinătate. Întregul statut al noului federație, din care am citat, ar trebui să poarte titlul „Mic tratat despre cum să facem să nu facem nimic pe bani alții”. La ședința din 17 mai, prezidiul e votat în unanimitate. Ordinea de zi e aprobată în unanimitate. Actul de constituire și statutul sînt votate în unanimitate. Pentru funcția de președinte al Federației a fost propus și votat, în unanimitate, domnul Aurel Știrbu. Și tot în unanimitate s-a votat *Hotărîrea de preluare de către Federație a patrimoniului unidurilor cooperativilor agricole*. Poate că nu e atât de important că ședința de constituire a fost blîndă de o suspectă unanimitate. Important e însă faptul că marea majoritate a asociațiilor agricole (2.671 în total) și-au manifestat dorința de a adera la Federația mamă — după cum susține domnul Știrbu.

Două ministere destabilizează unanimitatea

Toată povestea trebuie legalizată. Temeiul legal pe care s-a bazat constituirea Federației este Legea nr. 21/1924, lege care permite înființarea acestor forme asociative de reprezentare numai după ce ministerul de resort avizează favorabil eventualele cereri. Un înalt funcționar de la Ministerul Agriculturii și Alimentației, al cărui nume nu am acordat să-l fac public, nu-și ascunde disprețul pentru inițiativa domnului Știrbu. „Este cel puțin prematur, dacă nu anormal să se nască o Federație a Agricultorilor Asociați acum, cînd țărani nu au titluri de proprietate. În al doilea rînd, țărani trebuie lăsați să se asocieze de bună voie, așa cum cred ei că e mai bine. Ministerul Agriculturii nu a avizat cererea domnului Știrbu pentru că Federația dumnealui nu întruiește condițiile legale. Și, la urma urmelor, ce facem? Reînființăm U.N.C.A.P.-ul?”

Refuzat de Ministerul Agriculturii, domnul Știrbu face apel la Ministerul Justiției. Iată ce declară domnul Radu Valentin, director adjunct la Direcția legislație și studii din Ministerul Justiției: „Într-adevăr, domnul Aurel Știrbu, actualul președinte al U.C.A., continuatorul fostului U.N.C.A.P., împreună cu domnul avocat Botica, au solicitat ministerului nostru eliberarea unei autorizații de înființare a Federației Agricoltorilor Asociați, definită prin statut drept asociație cu scop nepatrimonial. Ministerul Justiției nu putea emite o asemenea autorizație, mai întîi pentru că, potrivit prevederilor Legii 21/1924, în vederea obținerii personalității juridice, asociațiile cu scop nepatrimonial trebuie să obțină în prealabil avizul ministerului în al cărui domeniu de competență se încadrează scopul și obiectul de activitate al asociației. În speță, fiind vorba despre agricultură, i-am îndrumat pe solicitanți spre Ministerul Agriculturii și Alimentației, noi oferindu-ne să trimitem însă, pe cale oficială, întreaga documentație. Oferta noastră a fost refuzată, deoarece dinșiis susțineau că M.A.A. refuză să emită o astfel de autorizație.”

Pe de altă parte, din cuprinsul documentației dumnealui (statut și act de constituire) rezulta în mod clar că Federația avea activități producătoare de profit. Am explicat aceasta celor doi

solicitanți, iar după trei zile s-au prezentat cu un statut nou. Mă întreb cînd or fi avut timp să convoace adunarea generală a celor peste 1.200 de asociații componente, care să hotărască asupra modificării statutului? În fine, noul statut nu era cu mult diferit de primul.

La acestea se adaugă și caracterul discutabil al înseși legalității unora dintre societățile agricole, formate din membri care încă nu au titluri de proprietate; nici ei și nici instanțele care le-au recunoscut personalitatea juridică nu știu care este aportul membrilor la patrimoniul respectivelor societăți. Criticile președintelui U.C.A. adresate instanțelor ce refuză să recunoască personalitatea juridică asociațiilor înainte de eliberarea titlurilor de proprietate nu sînt deloc justificate, dar aceasta presupune o discuție mult mai amplă. Refuzul nostru e argumentat, de fapt, prin ceea ce vă spuneam la început.”

„Made in Romania”

În acest moment, Federația Agricultorilor Asociați din România nu mai avea nici o șansă de a se naște legal. Dar poate totmai fiindcă e „din România”, unde totul e posibil, Federația primește, la 13 iunie 1991, mult rîvnita personalitate juridică. Cu avizul cărui minister, vă veți întreba? Cu avizul Ministerului Agriculturii. La 13 iunie, apare, miraculos, în dosar adresa nr. 42.709, purtînd antetul M.A.A., semnata indescifrabilă („o dăm anonimă”) de cineva din partea Departamentului privatizării și organizării, Judecătoria sectorului 1, legată fodeleș la ochi, după modelul zeitei aferente, se pronunță în favoarea inițiativei domnului Știrbu. Acum, la Ministerul Agriculturii se face săpături pentru a se afla cine e indescifrabilul. Pînă una-alta, domnul Emilian Dobrescu, ministru secretar de stat, la M.A.A., semnază o altă adresă, nr. 16.618/21.06.91, prin care declară recurs împotriva Sentinței 404/13 iunie. Același lucru face și Procuratura, prin adresa nr. 1.264/1991.

Și dacă tot sîntem la capitolul adrese, nu pot să nu amintesc pe cea purtînd nr. 298/23 mai 1991, afișată în dosarul Federației. În această adresă, președintele U.C.A., domnul Aurel Știrbu, îl anunță pe președintele Federației Agricoltorilor, domnul Aurel Știrbu, că e de acord ca actualul sediu al U.C.A. (bulevardul Nicolae Bălcescu 17-19) să treacă la Federație. Și acum, două adrese ale Parlamentului, nr. 497/24 iunie '91 și nr. 454/27 iunie '91. Atît Senatul, cît și Camera Deputaților, prin respectivele adrese, își dau acordul, avizează favorabil și sprijină dolanțele fantomaticii Federație. Oare n-or fi auzit parlamentarii noștri de principiul separației puterilor în stat? Și oare nu și-au dat seama că demersul domnului Știrbu e ilegal? Dar, de fapt, trebuie să se priceapă legislativul la legi?

O jumătate de milion de membri de partid și citeva nelămuriri

La începutul acestei anchete aminteam o serie de abuzuri ale comisiilor de lichidare a C.A.P.-urilor, pe care mi le-a pus la dispoziție președintele U.C.A., Aurel Știrbu. Încep să fiu curios dacă neliniștile privitoare la patrimoniul cooperativilor pornesc din revolta sinceră a unui om ce răspunde încă de soarta lor sau or fi neliniștile președintelui Federației Agricoltorilor Asociați, care poate mai speră să rămînă liderul agriculturii românești, chiar așa privată, cum se pare că va fi?

Partidul Unității Satului Românesc are — după spusele domnului Știrbu — o jumătate de milion de membri. Campania electorală bate la ușă. Între timp, în cutare sat din Teleorman se pun la loc gardurile C.A.P.-ului, la televizor vedem niște cooperatoare octogenare pline de spaimă că își pierd pensia o dată cu desființarea acelorăși blestemate C.A.P.-uri, iar țărani iau bătăie în piață pentru prețurile pe care le practică. Reamintim pe această cale că premierul Roman a cîștigat pariul cu agricultura.

SORIN FAUR

EFECTUL REFORMEI AGRARE: FALIMENTUL INDUSTRIAL

Pe la 1851, Ion Brătianu, unul dintre radicalii revoluției de la 1848, se afla la Sibiu, într-una din nesfîrșitele lui peregrinări din exil, pe urmele unei noi conspirații și a unei eventuale noi răsturnări politice în Muntenia. Acolo, în orașul de graniță al Transilvaniei, s-a întîlnit, într-o zi, cu un cunoscut, un bolernaș de țară valah. Dintr-una într-alta, discutînd și despre trecutele evenimente de la pașopt, Brătianu s-a trezit auzindu-l pe interlocutor: „Ei, d-le Brătianu, la 1848 am fost cel din țiu, care am ridicat în orașul meu stîndardul revoluției, dar cînd am văzut, a doua zi, decretul pentru liberarea țiganilor, atunci m-am călt și mi-am zis: «Cum o să trăim fără țigani!». Pe urmă, cînd am văzut, că voiți să dați proprietate la țărani m-am călt și mai rîu și mi-am zis: «Apoi, ce fel de revoluțiune mai e și asta?»”

Este trist să constatăm cît de bine se potrivește această întrebare pe buzele celor care, astăzi, după 150 de ani, au încercat, la fel de nereușit ca și atunci, să modernizeze proprietatea, agricultura și, în final, societatea românească, prin politici nici capitaliste, nici colectiviste.

„Chestiunea proprietății” din secolul trecut, ca și problema spinoasă a cooperativilor comunisti, impuneeu politici ferme, de privatizare eficientă. Întrebarea, și într-un caz, și în celălalt, era: cum poate fi transformată o agricultură bazată pe munca silită (elacă sau acord global) pe o proprietate fictivă, nici a deținătorului, nici a lucrătorului, stăpînită prin procură (de direcțiile județene și de arendași), într-o agricultură eficientă care să producă pentru piață, să se adapteze ei? Atunci, ca și acum, se deschideau reformatorului politice două căi eficiente economice, ambele mizînd pe o proprietate mijlocie-mare de înaltă productivitate. Puteau fi, astfel: fie expropriatii țărani (cooperatorii de astăzi și clăcașii de ieri, posesori în fapt, nu proprietari, al lotului pe care îl munceau, terenul fiind, apoi, privatizat), ieri de moșierii care ur fi trecut la utilizarea muncii salariate și la subarendarea de ferme, nu de moșii, iar, azi, de statul care ar fi arendat parcele de zeci de hectare, cu prevederea expresă a trecerii în proprietate, după un număr oarecare de ani: fie prin exproprierea marii proprietăți, ieri (inclusiv a statului, deținător, pe la 1860, a unui sfert din suprafața țării) și restaurarea în întregu a proprietății și sprijinirea comasării micilor proprietăți, astăzi.

Nici acum, nici cu 150 de ani în urmă, nu a fost aleasă nici una din aceste două posibilități. S-a ajuns, în schimb, în ambele cazuri, la un sistem neolobag, în care țăranul nu a avut destul pămînt ca să se facă agricultor modern, de mare randament, nici prea puțin, ca să se lase de meserie, să renunțe la obsesia pămîntului și să încerce să spargă cercul îngust al lumii rurale și să se specializeze în alte ocupații, din zona industrială.

Concret, reforma lui Cuza de la 1864, care a încheiat pentru scurt timp chestiunea proprietății, a dat țăranilor, în medie, cîte patru hectare pe cap de familie. După performanțele coborîte ale unei agriculturii primitive, ca aceea care se practica la noi, această suprafață era cu totul insuficientă. Pe la 1800 cînd fiscalitatea era nemiloasă, dar presiunile economice încă nu forțau proprietarul să ia pe seama sa exploatarea, țăranul moldovean primea cu lărghețe 10—15 hectare în schimbul clăcii. Nu este de mirare că, la sfîrșitul secolului XIX, țăranul a fost, pur și simplu, zdrobit de obligațiile fiscale ale statului, de răscumpărarea clăcii și de creșterea prețului vieții. Pentru a ne face o idee, cît de mică: datorită statului erau, la 1900, de 259 milioane de dolari S.U.A. (la valoarea de dinainte de 1934), față de încasările bugetului de numai 53 de milioane de dolari. Și această datorie a trebuit plătită!

În aceste condiții, țăranul a fost obligat să închirieze cantități de pămînt suplimentare, la prețuri imposibile, plătite adesea în forme rudimentare (dijme, munci, daruri în natură). Prețul muncii era comprimat cît mai mult posibil, atît din cauza presiunii exercitate de piața internațională, unde se găsea

agricultură utilizînd mult mai puțină forță de muncă, cît și, mai ales, legării țăranului de glie, prin îndatorări la marii proprietari, care îl obligau să stea pe loc pînă la plata deplină a datoriei (sub amenințarea unei legi speciale care-l obliga la aceasta prin execuția silită) și să se tocmească la prețuri oneroase, dictate de proprietar, funcționarea pieței naționale a muncii fiind fragmentată. Această formă de exploatare, obținută de tandemul Cuza — Kogălniceanu, cu prețul unei lovituri de stat, este rezultatul unei păcăleli ideologice. Ideea pașoptist-populistă („let românul să fie proprietar de capital, liber și egal”), asigurată cu prea puțin capital, s-a transformat într-un paravan pentru o economie nici capitalistă, nici feudală. Exproprierea totală a țăranilor, ca în Anglia secolului al XVII-lea, ar fi fost mai puțin motivată de „justiția socială” a epocii dar, din punct de vedere social, nu ar fi dat naștere mai sus amintitului efect pervers, asigurînd o adevărată mobilitate a forței de muncă, o așezare a prețurilor în funcție de cererea și oferta efectivă.

Astăzi, din aceleași motive ideologice, un paseism țărănist antieconomic, dublat de conservatorism (de data aceasta, nu boleresc, ci etatist) au născut o proprietate agrară șchioapă, care va fi absolut incapabilă să trăiască singură. Din cele 6,9 milioane de hectare, care vor fi probabil decooperativate în folosul celor 3 milioane de țărani ocupați în agricultură, se vor crea minuscule loturi de 3—4 ha, exact ca acum un veac și jumătate. Ba chiar, lucrînd cu date concrete, tabloul poate arăta și mai sumbru. În județul Brăila, de pildă, există 82.949 cereri pentru pămînt (dintre care 34.338 moștenitori) pentru 190.302 ha — pronostic mai mult decît îngrijorător: două hectare și un pic pentru un țăran, într-un județ cerealic. Chiar și cu distribuția terenurilor I.A.S.-urilor județene, 138.700 ha, suprafața abia dacă s-ar dubla la patru hectare.

Desigur, un astfel de tip de argumentație sună cam PSM-ist. Cu singura condiție ca marea proprietate să fie văzută exclusiv ca un apanaaj al statului. Lucrurile stau totmai dimpotrivă, economic, adică marea proprietate ca apanaaj exclusiv înal ales în agricultură și al proprietății private. Dar, pentru realizarea acestei formule, Legea funciară în funcțiune nu va fi decît o mamă vitregă. Singura alternativă ar fi fost: fie declararea întregului pămînt ca proprietate națională (în virtutea situației de fapt și în contra ficțiunii „proprietății cooperatiste”) și „recolonizarea” agriculturii noastre cu proprietăți de 25—50—100 de hectare, puternic sprijinite financiar și tehnic, proprietăți acordate, mai întîi, în arendă, cu mențiunea expresă a improprietății celor care se mențin eficienți timp de 5—10 ani, fie restaurarea întregii proprietăți ante 1945 (reforma lui Groza fiind o mulație politică, fără altă consecință economică decît întărirea sectorului de stat), cu același adjuvant al unei politici active de stat de sprijinire a proprietății prin credite, importuri garantate de stat, de utilaje etc.

În forma actuală, țăranul nostru, redevine proprietar, nu este mai fericit decît clăcașul de la 1864. Singura diferență este că semenul său neo-lomag era legat de marea proprietate, pe cînd contemporanul nostru este legat de stat, de industrie. Cea mai nefastă consecință a sistemului de proprietate pus în funcție de legea funciară pare a fi, astfel, împiedicarea fixării industriale a țăranilor navetiști — o cincime din forța de muncă activă totală, și o treime din cea neagră —, ca și a muncitorilor încă insuficient stabiliți în mediul urban și care, pentru a supraviețui, au încă nevoie de rețelele de aprovizionare ale rudelor la țară. Tot acest proletariat surrogat va continua să penduleze între sat și oraș, cu un cursă sporit, pentru menținerea avantajelor sale relative de a avea o muncă industrială (stabil plătită și mizerabil executată) și un sanctuar agrar. El, mai ales, vor avea resursele materiale și psihologice pentru susținerea menținerii locurilor în plus din industrie, prin greve prelungite, bucată de pămînt oferită de FSN asigurîndu-și, oricînd, cel puțin

SORIN MATEI

viata la tara

Necazuri pe tarabă

Orășeanul poate înțelege viața satului și tulburarea țărănilor din piață. Dimineața sau după program, fiecare trecem grăbiți sau mai încet printre tarabele cu roșii, castraveți, morcovi, brânză sau carne. De o parte a tarabei simțim noi, orășenii, de cealaltă parte ei, truditorii grădinarilor și ogoarelor. Vin din toate zonele să-și vândă marfa. Cu fețe arse de soare, cei bătrâni mai tot timpul cu capul acoperit, cu minile aspre dar hotărâte, îmbie cumpărătorii cu marfa care acum, deși mai scumpă, apare mai frumoasă ca altădată.

O țărăncă de lângă Afumați vînde flori. A vîndut și zarzavaturile, dar s-au terminat. Are ceva pămînt și-i lucrează împreună cu bărbatul. Au trei băieți care vin cînd pot să-i ajute, dar nu vor să revină în sat. Nu au încredere că vor primi tot terenul avut. Au intrat în C.A.P. cu 22 pogoane, dar nu au primit încă înapoi decît 8 pogoane. Li s-a promis și restul, dar terenul este semănat cu porumb sau orz și nu se știe cînd îl vor primi. Au trebuit însă să plătească pentru lucrările făcute cîte 1600 lei de hectar: araf, discuit și semănat și se așteaptă să le mai ceară încă bani. Oțtează: „Poate va fi bine pînă la urmă”. O bătrînă mică de statură, dar foarte vioasă, vînde fasole cu 30 lei/kg (cel mai ieftin din piață). Este din Teleorman și vine cînd poate să vîndă cîte ceva. Este bucuroasă că poate lucra liberă pămîntul. Cînd o

întrebi dacă a primit pămînt spune un Da din toată inima. „Fasolea e din grădină, de lângă casă. Pe pămîntul care l-am primit am pus porumb.” Nu are mult pămînt și nu se gîndește la asociere. Cît va putea munci își va lucra pămîntul. La cîteva tarabe un țărăn vînde cartofi. Bronzat, nebarbierit, pare foarte grăbit să vîndă. Este tot din Cornet. Cartofii l-a adus în grabă, nu a apucat să-i spele așa cum au făcut alții. Vînde pe alese, ieftin. Vrea să ajungă acasă să ude grădina și să mai culeagă ceva legume. Alături, o țărăncă care vînde zarzavat și povestește că fata l-a venit acasă acum două zile și l-a spus că are salariu 10.000 de lei, dar nu a primit decît 800 pentru că nu au de lucru. Le-au spus să stea acasă că o să-i cheme. De ce l-o mînji așa? Trec pe hîrtie una și fac asta. De ce nu spun adevărul? Așase derutează țărăni. Să renunțe la 10.000 de lei cît au pe hîrtie și pe care nu-i primesc încă și să se ducă la țară sau să aștepte (dar cît?) salariile promise? Mulți s-au hotărît să-și ceară pămîntul moștenit și să-l lucreze, dar încă nu l-au primit. De fapt, ținerii negustori aproape că lipsesc din piață. Un grup de țărani de lângă Giurgiu au adus cartofi, morcovi, castraveți. Cel mai bătrîn dintre ei vînde morcovi proaspăt culeși, 25 de lei/kg. Pasionat de vînzare, este atent la fiecare cumpărător și foarte amabil. Are peste 60 de ani, zimbește, și se vede lipsa dinților. Fața roșie îi este brăzdată de cute adînci. Nu prea vrea să vorbească despre pămînt. Are greutate, nu știe cînd va primi înapoi ce a avut. Acum lucrează în grădină și pe un mic

teren ce l-a primit. Cel mai tîneruț care a venit cîntărește tas după tas. E simțată și lumea a asaltat piața. La tarabele cu brînzeturi se întîlnesc oieri din zona Sibiului sau Vrancei, zone necooperativizate. Sînt oieri din țată în fu. Ei au probleme cu pășunile și pădurile. Taxele de pășinat au crescut foarte mult. Ei au pe lângă casă sau în zona unde locuiesc teren de pe care își asigură cea mai mare parte din hrană. Întîlnesc un țărăn din Gura Rîului - Sibiu pe care l-am cunoscut cu cîțiva ani în urmă. În vara lui '89, Nicu Ceaușescu a vrut să cooperativizeze micile dealuri din jurul satului. A bătut toba în sat, să nu se mai lucreze terenurile, că se va face C.A.P. Oamenii au fost disperajați, mulți bătrîni s-au îmbolnăvit. Pe nea Dumitru l-am întîlnit în octombrie '89. Voia să-și laviteze, să le taie și să ia ceva bani pe ele. Era împreună cu cîțiva vecini care doreau același lucru. Povestea necazurile satului cu lacrimi în ochi. Acum „gureni” sînt iar liniștiți. Au ei ceva probleme cu unelele, cu produsele casnice, dar cel puțin au pămîntul lor. Doresc să obțină ceva utilaje agricole, dar nu au aprobările necesare.

În fața clădirii Universității în fiecare dimineață, cîteva țărăni cîț legume și zarzavaturi speră să vîndă ceva mai scump ca în piață. De multe ori cînd se întîlnesc își mai spun din păsură, în poaptă, să nu le audă trecătorii. Unii din sat vor să-și cumpere tractor, alții să se asocieze, alții nu mai vor pămîntul, că prea le cer bani și nu primesc încă nimic... Dacă întreb, aproape fiecare țărăn se plînge de ceva.

REMUS ANDREI ION

A fi sau a nu fi în colectivă

Tensiunea în care țărăni au așteptat Legea Fondului funciar s-a amplificat cînd a fost vorba de parcelarea pămîntului. Pînă cînd se vor înmîna titlurile de proprietate și se vor bate ultimii țărani, vor fi mereu conflicte și certuri. Cel mai greu va fi să decidă dacă întră sau se retrag din asociație (fostul C.A.P.). În unele sate, „particularul” este mai mult decît un simbol. El este un experimentator, testează pe propria-i piele. În funcție de rezultatele experimentului, consătenii vor decide pentru a fi sau a nu fi în colectivă.

Terenul primit de către particulari este semănat cu diferite culturi. Dificultățile apar la repartizarea păioaselor. Asociațiile ar prefera să recolteze păioasele la grămadă. Vor oferi particularilor ca mai rămîne după ce rețin în natură costul semănatului și recoltatului. Anul trecut s-a procedat la fel. Grîul a fost ținut în magazii. A furat cine a putut. Pe un litru de juică primeai un sac de grîu. Tot un schimb în natură. O bună parte din ce a rămas l-au mîncat gîrgărițele. De aceea, particularii vor să recolteze separat.

În comuna Alexandru Odobescu, județul Giurgiu, primele discuții au apărut în luna mai. Aici sînt două sate: Odobescu și Gălățul. Fostul C.A.P. cuprindea ambele sate. Actualul președinte al asociației a hotărît ca particularii din Odobescu să primească pămînt în Gălățul. Se prefigura un scandal. Țărăni din Gălățul au promis că vin cu sapele dacă li se ia din pămînt. Era în discuție terenul semănat cu grîu ce le revenea particularilor. În aceste condiții, ei au cerut teren în Gălățul propriu sat. Se tergiversază

mult. Președintele asociației, domnul Stancu Nicolae, nu mai vrea să repartizeze păioase. Au ordin să recolteze totul și să bage recolta în magaziiile asociației. Așteptarea, certurile, discuțiile fără rost s-au lungit peste măsură. Particularii au fost nevoiți să meargă la prefectură. Un grup de 30-40 de persoane a ajuns la județ. Patru reprezentanți au participat la o ședință lungă. Discuțiile au fost dure. În final, prefectul a acceptat ca păioasele să poată fi recoltate și separat. Nu s-a dat nici un act cu semnătură. Asta se întîmpla la jumătatea lunii iunie.

Fără ceva scris, președintele asociației a refuzat să acorde terenul. Deși pe 30 mai toți particularii se obligaseră să plătească însumîntatul și herbicidatul culturilor primite. Păioasele figurau chiar în capul listei de justificare a costului. Nimeni nu s-ar fi mirat dacă li s-ar fi cerut să plătească de cîteva ori același muncă.

Au urmat alte discuții. Abia pe 27 iunie problema s-a rezolvat oarecum. Particularii au primit terenul. Pot spera că-și vor recolta grîul. Dacă tractoriștii vor fi de acord și nu se vor ține de amenințarea că vor recolta la grămadă și vor duce totul în magaziiile asociației. La recoltat, și cei retrași din C.A.P. vor avea nevoie de remorci, magazii. Nu li se închinază nimic. Li se acordă minimul posibil de asistență. Uneori nici măcar atî. Trebuie să se descurce singuri. Anul acesta va fi foarte greu. Au primit culturile cele mai proaste. Aproape compromise. Plătesc herbicidatul. Dar cultura de pe terenurile primite nu se vedea de buruienți. Au scos

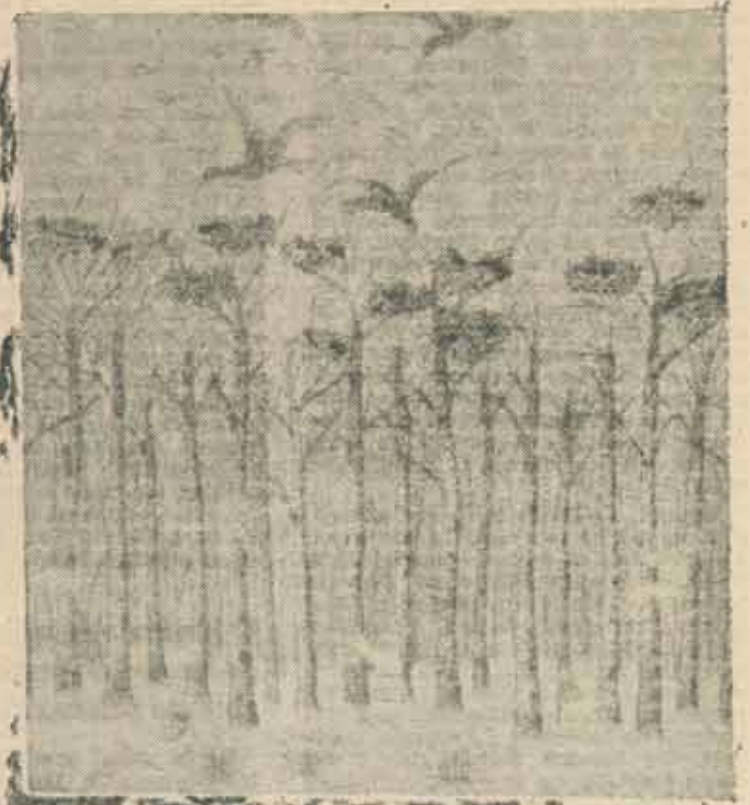
grămezi imense de rapiță. Acum culturile sînt curate. Au lucrat sîmbăta, duminica, zi lumină. Rudele, copiii, frații au venit să ajute. Simțul proprietății îi impulsionează. Știu că lucrează pentru ei. Piedicile puse le mai taie din elan. Dacă munca lor va fi în zadar, efortul nu se va mai repeta la anul. Vor renunța la pămînt sau îl vor arenda.

Tunaru Nicolae și-a scos pămîntul din asociație. A lucrat aici pînă la 1 iunie ca zootehnist. Salariul pe ultima lună l-a fost blocat de președinte. Motivul: trebuie să achite semănatul culturilor, într-o situație identică este și Chiriac Floarea. Acordul de plată a semănatului are ca dată ultimă de achitare 1 august. Un alt abuz, o altă piedică pusă celor care vor să iasă din rînduri.

Perisoru este un sat cu oameni liniștiți, cuminți. Împărțirea pămîntului, scriptic pînă acum, nu a generat scandal. Listele de atribuire a terenului au fost afișate de pe 16 mai. Cîte 26 de contestații primite au fost înaintate la județ. Aici sînt respinse ca nefondate.

Fostul C.A.P. a rămas în picior, la fel și fosta conducere. Particularii sînt mai puțini decît în Odobescu. Inițiativa le lipsește, nu sînt deloc organizați. Primăvara li s-au prezentat prețurile pentru semănat. Erau astronomice: 9.000 lei/hectarul de sfeclă. Ca și cum ar plăti și pămîntul. Grîul a fost semănat în loamnă. Prețurile au fost ridicate la nivelul actual, chiar ceva mai sus.

În asemenea condiții, majoritatea țărănilor au renunțat să se desprindă, rămînînd în asociație. Chiar dacă un asociat (fost coope-

rator) poate primi pentru o zi de muncă 76 lei, masa la cantină costă 75 lei. Un leu rămîne pentru cheltuieli suplimentare. O bună parte dintre țărani nu știu ce să facă. Particularii au multe greutăți. C.D. a plătit pentru discuitul unui pogon de porumb 250 lei. Pentru 150 lei (prețul real) a primit o chitanță care s-ar putea să fie necontabilizată, veche de cînd lumea. Fără bacșeu de 100 lei tractorul nu ar fi intrat în brazdă.

Rămăs în asociație trebuie să mai ducă în spate și personalul de la birou. Plus rețetele județene și para-județene care ajută cu statură. Dar asociația are tractoare,

Te duci la muncă în remorcă. Pe jos nu poți parcurge cei aproape 15 km. Cărute sînt încă puține. La adevărată împărțire a pămîntului vor fi sigur certuri pe terenurile apropiate de sat.

Debusolați, nemulțumiți, țărăni nu știu altceva decît să aștepte. Poate vor mai primi ceva grîu. Se va recolta la grămadă și va circula. Vor fi scăzute muncile S.M.A. și transportul. Porumbul sfeciale-ai primit. Au îngrijit culturile. Speră că măcar în toamnă să poată recolta separat. Sînt însă circumspecți. Pînă la înmînarea titlurilor de proprietate se mai pot întîmpla multe.

COSTEL OLARU

viata la tara

Între pasărea sufletului și teama de o fotografie

În antropologia culturală modernă, studiul de caz este cea mai folosită metodă de studiu la nivelul subiecților. Cercetătorul, printr-un interviu dirijat, extrage datele esențiale ale unei personalități sau situații. Mentalitatea populară este dată de însumarea multipelilor moduri de a gândi și, respectiv, de a percepe și reacționa a tuturor indivizilor care alcătuiesc o comunitate. Nici noi, ca popor, nu facem excepție. Dacă vrem să știm cum simțem, trebuie să vedem cum este fiecare dintre noi, pentru că numai în sistemul comunist toți sînt o apă și-un pămînt. Să nu ne mai lăsăm tratați ca o turmă ușor de manevrat și condus. Să încercăm nu să ne recunoaștem în alții, ci să-i ascultăm și să-i respectăm pentru ceea ce sînt, chiar dacă sînt diferiți de noi. „Noi” este format din nenumărate „suri”, uneori foarte diferite, care trebuie înțel cunoscute și înțelese și apoi, eventual, interpretate, dar, întotdeauna, luate ca atare. De aceea, după ce am stat de vorbă cu un locuitor dintr-un sat de cîmpie, îl las să spună, cu propriile cuvinte, cum gîndește împlîmirile ultimeor luni.

Ne tot bucurăm că a mai apărut un țaran curajos, care vrea să-și facă o fermă modernă; că altul se întoarce de la oraș ca să muncească pămîntul bunicii; că sate rase încearcă să-și ridice din nou temelii pe vechile vetre... sau ne indignăm din cauza a o mie de abuzuri săvîrșite pe spinarea aceluiași țaran.

Dar sînt toate acestea fapte ce se întîmplă la tot pasul? Sau, după vechiul și bunul obicei comunist includem în aceeași categorie țaranul de la munte, deal sau cîmpie, pe cel din zonele care n-au fost cooperativizate cu locuitorii mai puțin ocrotiți de soartă ai satelor C.A.P.-iste, pe naveții și crescătorii de animale, viticultorii și pomicultorii, mesteșugarii și pescarii?

Și, de fapt, poate fără să băgăm prea mult de seamă, numim țaran pe cel care locuiește în sat și nu, așa cum ar trebui, o categorie ocupațională specifică. Pentru că uităm că mai sînt puțini aceia care au ca sursă principală de existență pămîntul, iar media lor de vîrstă trece binișor de ceea ce se cheamă un om în putere.

Astfel, în satele de cîmpie, unde suprafețele arabile sînt mari, de mulți ani agricultura a rămas, la nivelul țaranelor, pe seama femeilor; majoritatea bărbaților s-au angajat la oraș iar acum, cei mai mulți sînt pensionari. Ei sînt cei care-și vor primi pămîntul înapoi și de la ei așteptăm minunea boabelor.

Deci, să vedem imaginea unuia pe care-l numim țaran, dintr-un sat din Cîmpia Română, din apropiere

rea Bucureștilor, creată de propriile-i vorbe.

Cum s-a dat pămîntul?

„Pămîntul l-a aruncat, l-a dat pe la nas; eu dai doar cite o jumătate de pogon. Pămîntul l-au dat doar pe hîrtie, la Radio și la Televizor. Ei spun că restul se dă la toamnă, nu acum; trebuie să facă titlurile de împroprietărire, că cerere a făcut toată lumea, dar zic ei că n-au fost actele întocmite la timp. Depinde de primărie, nu de C.A.P.”

Resemnarea

„Noi, țarani, n-avem nici o putere...”

Neputința

„Ce să facă două mîni cu o sapă! Nu se înfige lumea la pămînt că n-are cu ce-l munci. Înainte aveai grajd, vite, pătul, cal, oi, atelaje, aveam cu ce merge la cîmp. Azi umblu pe jos și zece km, și nici n-am ce lua de mîncare. Pe cîmp nu mai sînt puțuri și n-ai de unde bea apă. Trebuie s-o cari în spate. Toamna trecută tot a mai rămas cocean pe cîmp și pămînt nesemănat pînă în primăvară, că n-a mai fost cine și cu ce să-l muncească. Dar la toamnă, cu ce o să lucrăm pămîntul? Și la vîrstă mea, cum mai pot eu munci? Viața mi-am petrecut-o la servici, și atunci cînd am putut, am mai fost și pe cîmp. Aici, la noi, majoritatea au fost meseriași, iar acum sînt pensionari. Copiii ar vrea să muncească, dar și la oraș, și aici? Dacă-și lasă

serviciul, mor de foame; dacă n-ai bani, ce să faci? Și la bătrînețe, cine le dă pensie?”

Necazurile

„Ne-a dat peste cap scumpetea asta! De îmbrăcăminte, nici nu mai vorbim. Eu am o pensie de 3000 de lei. Dublul de porumb este de 2-300 de lei iar după ce dai ulumul și ce mai trebuie la moară, ajungi la 30 de lei/kg. de mălai. Dar păsările, porcul, cu ce le hrănești? Un ha. de pămînt arat l-au fixat la 800-900 de lei; cu semănat, discuit, prășit, fertilizat, ajunge la 7-8000 de lei. Dar scot eu 8000 de lei de pe un ha? Și așa o să vedeți dv. că unii o să renunțe la pămînt, că așa își pun sula în coaste, să-i plătești!”

Neîncrederea

„Și așa cine știe dacă o să dea ori nu pămîntul? Ei zic de C.A.P. că s-a desființat, dar acolo mai sînt funcționari. Ar trebui să lucrăm pămîntul mai mult, nu pe tarlale mici; dar cu cine să faci asociație, că din lipsă multă, omul se face rău. Dacă ar avea, ar fi mai bun. Și așa cînd au venit au început cu momelile lor, ca să-și facă interesul, cînd cu votările. De ce nu s-a pus și atunci problema să punem cu toții mîna la treabă, nu tot același să fie cu gura și noi cu muncă! Nu cum au venit să înceapă cu momeli și cu scumpete. Acum de ce sîntem mai săraci? De ce s-a scumpit totul asta? De ce nu s-a continuat cu preferințe de mai înainte iar oamenii să mai râsușe și ei? Dar și dv, cei de la oraș, răbdați scumpetea asta!”

„Și așa cînd au venit au început cu momelile lor, ca să-și facă interesul, cînd cu votările. De ce nu s-a pus și atunci problema să punem cu toții mîna la treabă, nu tot același să fie cu gura și noi cu muncă! Nu cum au venit să înceapă cu momeli și cu scumpete. Acum de ce sîntem mai săraci? De ce s-a scumpit totul asta? De ce nu s-a continuat cu preferințe de mai înainte iar oamenii să mai râsușe și ei? Dar și dv, cei de la oraș, răbdați scumpetea asta!”

Resemnarea

„Noi, țarani, n-avem nici o putere...”

Teama

„Oamenii au suferit mult, de aceea le e teamă. Omul se uita peste umăr! Mie să nu-mi dai numele și poza, că știu eu ce se poate întîmpla?”

Discuția a curs fără polițenii pînă cînd l-am întrebat ce trebuie făcut. A trebuit să insist mult. Cîți mai au curajul să gîndească și să decidă pentru ei înșiși? Cîți mai știu să-și gîndească pămîntul?

Deci,

Ce trebuie făcut?

Înainte, pămîntul s-a lucrat în rîs. Pămîntul trebuie lucrat cu suflet, pentru că e foarte bogat. Pentru mecanizare ar trebui muncă pe tarlale mari, dar cu alți oameni, nu cu așa care au furat pămîntul și și-au bătut joc de el. Cu oameni cinști și cu răspundere. Dar omul să-i dai altă cît merită el. După mine ar fi să se lucrăm mecanizat, de către unități specializate, și să se facă o împărțire dreaptă între muncă și produse. Că acum ei iau 70% iar țaranul 30% din producție, că așa ne-au spus de la primărie. Nu este drept, că măcar acum, la început, ar trebui să fie în avantajul țaranului. Că trebuie să intrăm pe un fagaș. Eu n-aș fi scumpit nimic! Pămîntul să se dea mai concentrat, nu pe parcele mici, că nu se poate lucra bine mecanizat.

Dacă-l dai un ajutor țaranului, dă-i omenește, măcar la început!”

Și totuși...

„A ieșit toată lumea la muncă pe jumătatea de pogon dată. Merg oamenii pe jos kilometri, cu mîncarea și apa în spinare.”

Sînt vorbele unui om de la țară, care are pasărea sufletului la fințină, care nu vrea să i se dea numele, dintr-un sat de cîmpie unde, pe uliță, oamenii fug dacă văd un aparat de fotografiat...

ALINA CIOBĂNEL

SUB C.A.P. A CRÊSCUT CUCUTA DE DOI METRI

cum că de bună voie și nesilit de nimeni renunț eu la boi

Veți apuca pe drumul foarte cunoscut care șerpuește printre dealurile goale și lacurile vesnic de culoarea mluiului și veți păși în satul pe care-l privești atît de des din avion întrebîndu-te dacă este un sat adevărat cu oameni care au chipuri și nume și povești nestrîșnite pe care nu vei avea niciodată nici timpul nici răbdarea să le ascuți? Veți întreba un băiat cu cămașa roșie care se ține pe drumul încins și el te va trimite la primărie, o căsuță care abia se vede în spatele unui copac.

Primăria a fost ridicată de domnul Gheorghe Ioan Pleșcan care a fost primar înainte de război - că eu lîm amintesc, absolut tot, în 1924 aveam 4 ani dar văd și acum bancnota aceea cu ștuleți pe o parte și cu bourul pe cealaltă - cum a construit omul la primărie, așa a rămas - că acum e primăria o nepoată de a mea, îi zice Marioara, fată bună, dar cu carnetul roșu în buzunar - că orice ai face ăsta se vede - eu l-am zis: Marioara, băi, cum te gospodărești tu, nu vezi cum cad păreții pe tine?

La primărie toată lumea se va repezi să te ajute mai ales că Zlăvog Dumitru în satul Aroneanu sînt vreo patru dar pentru ce-l cauți și cine ești și de unde vii și mașina e a ta și cum de nu și-l măcar dacă omul pe care-l cauți e lină ori bătrîn ori a lucrat la Poștă ori are stupi în vale pînă la urmă te vor trimite cu totul în altă parte, te vei rătăci și astfel vei ajunge la cel pe care îl cauți.

Familia noastră e mare aici în sat că am socotit chiar acu două nopți cînd nu puteam dormi sînt 72 de familii din 315 cite numără satul și noi am fost nouă trați din care mai trăiesc cinci două surori de ale noastre au ars acum doi ani s-a aprins niște aracet și una găsea tare bine iar cealaltă era așa, mai sugubeasă, iar eu am sîrut stat cu trațul meu acum cînd s-o zis că ne-o da pămîntul și ne-am înțeles cum împărțim moștenirea lui tata dar fratele meu ista mai mic n-o respectat înțelegerea și o pus cartofi acolo unde era locul meu după dreptate ba ei plătesc tractoristul asta toamnă să are și atunci eu m-am dus - baci poate că ofi greșit puțin - și l-am lăsat așa, le vreo zece cînsprezece cuibul de cartofi - a doua zi la prășia el a văzut și s-a pornit să mă injure, a scos cutitul iar eu apucăsem să pîliga că mă gîndeam dacă tot tre să moară unul din noi să fie el ăla, noroc că treceam pe drum taman atunci femeile istea două, Dorocote I. Maria și tu o rudă de-a noastră, ele s-or băgat între noi.

Veți căde la o masă sub dudul mare din curte din care se sculură leneș omizile cînd și cînd și veți privi tot timpul conversației peste umărul bronzat al lui Zlăvog Gheorghe de 72 de ani la sania solidă, făcută de mîna lui, și care zace în coib ca pe plajă și îl asculta vorbind multumindu-te să-l aduci la subiect din cînd în cînd vei desface cît degete țemeleare actele vechi pîrînd în pragul destrămării Zlăvog Gheorghe a predat la C.A.P. în anul una mie nouă sute șaiszeci și unu inventar mort: car, plug, boruță, tăvălug (boruța n-o mai apuca s-o ia, da' așa a rămas scris acolo) și inventar viu: doi boi.

Apoi de la boi așa mi-e o tras, poate că C.A.P.-ul n-are decît doi boi și toți cei care au predat boii atunci au murit eu la singurul rămas, și la împărțire asta iamă n-or vrut să-mi dea boii, nu, că să iau cinci cîrîni în loc, că le-am zis: mă, eu sînt prostul satului? sînt Prepeleac să mă duc cu boii la țîr și să mă miorc cu gînsacul în traistă? vreau să-mi iau pămîntul înapoi și pentru ca să-l lucrăm îmi trebuie boii că eu cînd lucrăm pîrînga ista cu boii mei am scos 2000 de kg. de grîu la hectar din pămîntul acela tălpoș iar acum după ce l-o gospodărit C.A.P.-ul am fost să-l văd deunăzi și mi-o veni lacrimile de cîudă cecuta are doi metri înălțime.

Te vei nedumeri blind ce-i aceea boruță, da' tăvălug? vei pune mîna chiar pe spină și ca s-o simți vei cobori în beciul de sub casa pe care Zlăvog Gheorghe a ridicat-o chiar el cu țemele lui care trebuie să fie o țemele de nădejde care a lucrat toată viața cu el alături că n-au angajat nici zărieri și ei i-a spus Zlăvog Gheorghe că atunci cînd moare să-i pună din pămîntul lor în coșciug fie o aici de sus fie din locul lor de mal la vale, ea o să hotărască.

Așa că atunci cînd am văzut că nu-mi dau boii m-am dus cu trații mei pe tăpșanul unde pășteau și l-am luat și l-am adus aici - patru zile or stat aici în curte, chiar pe locul ăsta acum eu am un vecin cu care pariam că o să-mi iau boii și el supărat că a pierdut pariul a bătut noaptea cu toți golanii la bufet și pe urmă a venit cu scursura satului beți morți și mi-au năpădit geamurile cu pietre de a trebuit să iau furcă și să ies după el pe afară, a doua zi numai mă trezesc că vine de la polite de aicea din sat și mă ridică: de ce am luat boii, că eu cu l-am luat că s-ai mei, doi boi la C.A.P., am dat, doi să-mi dea înapoi sau să-mi dea contravaloarea lor să-mi pot lua alții că eu mi-am luat și sămănătoare da' fără boii tot nu mă descurc, am tot spus asta la iași la vreo patru procurori că bătuse o fată la mașină acolo o hîrtie cum că de bună voie și nesilit de nimeni renunț eu la boii le-am zis să-mi tale toate degetele și după aia cu sînge poate oi scăla eu una ca asta cînd o văzut așa procurorul o chemat pe seful de post al nostru și i-o zis uite, mă, ce zice omul ăsta, ce facem? și pînă la urmă or făcut hîrtii și o să-mi iau eu boii orice lege sau orice stăpînire o mai fi eu boii tot mi-i iau dacă nu mi-i dau ei mă duc și l-i iau încă o dată cum l-am mai luat.

Veți observa cum în timpul discuției cînd va ajunge să povestească despre cum s-a certat cu fratele pentru pămînt fratele celălalt care l-o condus pînă aici se va ridica și va pleca nițel mohorît dar fără să se îndure să fie de altă părere ca fratele mai mare în fața unor străini vecinul cu pietrele va trece pe la poartă în timp ce te afli acolo și Zlăvog Gheorghe va striga după el a venit de la țiar să vezi ce te încondeiaz acum răspunzîndu-i celuilalt nu-l auzi dar îl bănuiești.

În comisia asta de împroprietărire s-or pus toți golanii care n-or avut nimic să dea la colectivă și care n-au muncit nimic toată viața numai magazioneri or fost și or trăit din furat uită-vă ce case au că nici case ca lumea n-or putut să-și facă d-î președinte Tagarcia Ioan conduce pe cei care distrug averea noastră a celor care am fost gospodari în sat și ei toți la niște comunisti că mie, fiindcă sîm înscris în partidul liberal - că așa o fost familia mea cu liberalii dinainte că el or făcut cea mai ordonată politică în țara asta - n-o vrut să-mi dea brînză nici pe bani, să te duci la Rașu și Cîmpeanu să-ți dea brînză, așa or spus, e plin de comunisti satul ista sînt cîteva gospodării mai de Doamne-ajută și restul toți care au trăit din furat de la stat și de la C.A.P. și tot așa ar vrea s-o ducă și de acum încolo.

Cînd vei pleca în cale din urmă vei înota cu greu pînă la mașină prin coibul care încoperă iarbă îngălbenită, vei împinge cu virtul sandalei o cutie metalică de olive oil vei promite că te vei întoarce atunci cînd vor fi boii în ogradă și vei pleca printre cîrșii încuși pe o asemenea căldură că ramurile aplecate în drum nu trezesc instinctele nici unui strengar, e timpul altei povești, îi vei vedea pe toți jos la lac - astăzi e timpul pentru scîldat.

ALINA MUNGIU

conflictul interpretărilor

AL XVI-LEA CONGRES ANUAL AL ACADEMIEI ROMÂNNO-AMERICANE DE ȘTIINȚE ȘI ARTĂ

BUCUREȘTI 27 Iunie-2 Iulie 1991

Masa rotundă „Rezistența culturală (literară și artistică) în România” poate fi considerată un punct de plecare într-o discuție a cărei concluzie nu se cunoaște dinainte. Inițiată de Academia româno-americană de Științe și Arte, discuția are o actualitate care nu provine doar din faptul că am trăit cu toții acele vremuri, ci și din acela că le trăim în continuare. Situația politică actuală, criza economică, statutul uniunilor de creație, cel al presei cu adevărat independente, ne face să credem că am intrat într-o nouă perioadă a rezistenței culturale. Iar dacă n-am reușit să devenim niște Haveli în vechiul regim, vom reuși cu siguranță în cel nou.

Fareori am participat la o masă rotundă care să dureze mai mult de o oră și la care lumea să nu se plictisească și nu cred că s-a plictisit cineva la masa rotundă „Rezistența culturală (literară și artistică) în România”, cel puțin în primele două ore și în ultima jumătate de oră (am participat Mihai Șora, Andrei Pleșu, Adrian Marino, Marian Papahagi, Tiberiu Avramescu, Ana Lupas, Ion Bogdan Lefter, Anca Oroveanu, dacă ar fi s-o luăm în ordinea luării de cuvânt). Spre deosebire de celelalte mese rotunde sau microsesiuni de prezentări de referate, sala pusă la dispoziție a fost neîncăpătoare, așa că oamenii s-au mutat în Aula Universității din localul Facultății de drept. Judecând după întrebările puse la sfințit de către unii spectatori, mi-am dat seama însă că nu numărul participanților contează, întrucât o jumătate din întrebări erau în afara temei și a celor discutate, așa că poate că mai bine s-ar fi desfășurat masa rotundă într-o sală mai mică. Dar nu despre ceea ce s-ar fi putut întâmpla să scriem acum, ci despre ceea ce s-a întâmplat.

Bizantinisme și centre de iradiere

Au fost doi poli ai discuției despre rezistență, două extreme în interpretarea fenomenului. Pe de o parte, punctul de vedere exprimat de Mihai Șora, care — cu generozitatea ce-l caracterizează — a lărgit sfera noțiunii mișcării de rezistență, mult, alături de mult încit să cuprindă într-un volum minim maximum de conținut, adică mai toate tipurile de activitate culturală autentică, începând cu cărți apărute în România și care au fost refuzate în Franța, ca fiind subversive (este cazul cărții „Viața și opiniile lui Zacharias Licher” de Matei Călinescu) și terminând cu „centrelor” individuale de iradiere culturală, din aproape în aproape (cazurile Constantin Noica sau Petre Tutea, a căror influență a început încă de pe vremea închisorii și a continuat apoi cu forță). Ideea centrală a domnului Șora a fost că, deși rezistența culturală a indivizilor a fost mereu strangulată, cenzurată, reprimată, ansamblul și continuitatea duratei anilor de totalitarism comunist au fost salvate prin funcționarea unui fel de megaorganism cultural. Și că, spiritul rezistenței culturale, al identității socio-culturale și-a găsit, după decembrie 1989, o primă expresie, s-a regăsit în spiritul Pieșei Universității.

Pe de altă parte, Andrei Pleșu a sînuț să restrîngă mult alături sfera semantică a termenilor de opoziție, rezistență, încit și numărul celor considerați ca făcînd parte din aceste categorii s-a redus drastic. El a prevenit asupra „pericolului” unei inflații a rezistenței, care ar putea duce la descoperirea că am fost cu toții fantastici, și la judecarea retrospectivă a propriilor acte în mod disproporționat, chiar dacă ele nu erau de

multe ori decît simple acte accidentale de rezistență. Două argumente ar fi stat în îndemina intelectualilor, pentru a-l împiedica să facă o rezistență comparabilă cu cea a intelectualilor din alte țări, central și est-europene: unul al culturii, de tip Noica, acesta spunînd că nu are sens să facem o gesticulație politică inutilă, pentru că e imposibilă lupta cu un colos de neînvîns, totalitarismul; celălalt, al credinței, care lăsa ca punct de referință ortodoxia, cu neangajarea ei politică, și pe Iesus Christos, care nu a fost un politician, ceea ce a dus la tipul de atitudine: mai bine să stăm în atelier și să pictăm icoane.

Anunțînd că va fi antipatic, dar că trebuie puțină claritate, Andrei Pleșu a propus și o clasificare a opoziției în categorii: una ar fi cea a atacului direct la putere și ar cuprinde puține nume de scriitori care au scris și publicat texte sau declarații explicite (Dan Petrescu, Mircea Dinescu, Dan Deșliu, Paul Goma, Dorin Tudoran). A doua ar fi a celor care au fost solidari cu cei care au făcut atac direct la putere și ar cuprinde pe semnatarii scrisorilor de solidaritate cu cei de mai sus, fără ca semnatarii cu pricina să fi atacat vreodată direct.

Categoria a treia cuprinde pe „cel care au atacat indirect”, adică personalități culturale cum ar fi: Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Augustin Buzura. Din a patra categorie, cea mai largă, fac parte „cei care și-au văzut de treabă”, fără a face concesii, dar și fără a ieși din perimetrul atelierului sau biroului de scris. Este categoria exilului interior, a celor care au vrut să-și creeze Platonul liniștii. Fenomenologia comportamentului celor care s-au descurcat — a celor care au recurs la fabuloase bizantinisme și la miracole de abilitate pentru a publica texte sau cărți, pentru a-și vedea filmele proiectate sau tablourile expuse — este alături de complicată, încit rezultatul este că acum, după revoluție, nu există literatură de seară. În concluzie, intervenția domnului Pleșu a fost făcută alături împotriva excesului în fabricarea unor false pedigree-uri de rezistență, cit și a excesului de culpabilizare.

Fără falșii disidenți

Adrian Marino vorbește precum scrie, adică clar și la obiect. El a împărțit rezistența în două: pasivă (subîmpărțită în generală, spontană, cuprinzînd scriitorul epoletic și conștientă, asumată, cum ar fi fost grupul oniric condus de Tepeșeanu sau tema rezistenței prin cultură a lui Noica) și activă. Definiția celei din urmă s-a referit la încălcarea unei dispoziții legale, a unei dispoziții administrative (cum ar fi fost cea de a publica manuscrise și studii în străinătate, sau de a trimite texte la „Europa Liberă”). Pentru a preveni împotriva includerii aici a falșilor disidenți în literatură (cazul Adrian Păunescu), domnul Marino a propus cinci criterii operative de selectare:

atitudinea generală a scriitorului înainte și după 22 decembrie 1989; proporția între textele de rezistență și cele omagiale sau conformiste; oportunismul scriitorului; coerența, continuitatea în timp; direcția generală a atacului (pentru că una este să fi anticeausist, iar alta anticomunist — este cazul „unui scriitor din Cluj”, Augustin Buzura, care se vede că nu a fost anticomunist).

Cîteva nuanțe și sublinieri necesare au fost introduse în discuție de Marian Papahagi, care a cerut ca rezistența culturală românească să fie definită istoric. Recuperînd și perioada primelor două decenii de comunism, cînd reprimarea a fost mult mai cumplită, dar rezistența mai puternică, ceea ce a și dus la atîtea întemnițări, criticul literar clujean a reamintit că au existat și martiri. Oamenii care au murit în închisoare. Vorbitorul a ales doar cite un caz semnificativ pentru fiecare perioadă: Mircea Vulcănescu și Gheorghe Ursu. Criteriul situației istorice trebuie să țină cont de faptul că, în trecerea de la comunismul de tip stalinist la comunismul de tip naționalist, există o falie, ceea ce a determinat ca rezistența să se transforme într-o capcană a liuzilor. O capcană și o diversivone, pentru că asta a fost, de fapt, perioada anilor '60 și începutul anilor '70. În perioada deschiderii mai mult, în cea anterioară mai puțin, instinctul cultural a găsit mereu o cale să se atîme. Pe de altă parte, explicația apariției unor cărți, filme, expoziții, reviste care treceau de cenzură, aproape inexplicabil, trebuie căutată într-o anumită inerție instituțională, moștenirea tradiției interbelice, și care a împiedicat instaurarea deplină, ca în alte țări din blocul comunist, a ideologiei marxiste, a cadrului ideologic bolșevic. Iar de această inerție s-a profitat.

Cultură, educație, resentimente și proiecte

Lipsa de spațiu mă împiedică să-mi conștientiz îngrata misiune de a rezuma cele discutate la masa rotundă, nu fără a spune că intervențiile următoare au fost aproape la fel de interesante. Totuși, nu pot să nu rela-

tez un incident neplăcut. Ultima vorbitoare Anca Oroveanu, s-a văzut pusă în situația de a fi întreruptă în mod cel puțin nepoliticos, ca să nu spun mitocănesc. Un domn pe nume George Nițu, despre care am înțeles că a fost închis sau deportat în Bărăgan, s-a referit la rolul nefast în istoria ai unor oameni ca Iosif Chișinevski și Leon-te Răutu. A fost un atac la persoană, în care aversiunea și resentimentele mai mult sau mai puțin îndreptate împotriva tatălui (Leon-te Răutu) au fost transferate asupra fiicei (Anca Oroveanu). Ca și cum pe lumea asta nu ar fi o judecată de apoi pentru fiecare, dacă e să vorbim în termeni religioși. Și ca și cum nu ne putem dezbara de obiceiul comunist de cadre, acela de a alcătui dosare pentru fiecare, dosare în care nu meritul personal contează, ci faptele, biografia, convingerile politice și averea rudelor.

Nu vream să par și eu resentimentar, dar poate că ar fi bine să-i prevenim pe cei mai tineri, dacă e cazul, asupra naivității cu care se lasă manipulați. Un student a venit la microfon cu inițiativa înființării unei Asociații pentru studiul rezistenței anticomuniste, cu un program concret de acțiune, interesant și argumentat. Reținerea mea a-l coordona pe studenți nu este altul decît unul dintre foștii ideologi ai fostei reviste „Luceafărul”, Ilie Bădescu. Și mă tem că nu cumva ideologia protocronismului să afecteze recuperarea culturală a deceniilor din urmă.

Probabil că rezistența l-a înfrumusețat pe unii, iar pe alții l-a alienat, din moment ce toată lumea a plecat din sală. În timp ce la microfon vorbea o bătrînă doamnă. Vorbea tot despre rezistență, probabil, dar nimeni nu mai asculta și nimeni n-a încercat s-o oprească. Și poate că e mai bine așa, ca discuția despre rezistență să nu se încheie cu o concluzie tranșantă, ca să nu prevaleze un singur punct de vedere, pentru că nimeni nu este deținătorul absolut al adevărului. Fie că a făcut sau nu rezistență, fie că rezistența sa a fost activă sau pasivă, spontană sau conștientă.

DAN PAVEL

REPERE SPIRITUALE CONTEMPORANE „HUMANITAS“

Inaugurarea librăriei „HUMANITAS“ și a FUNDATIEI „HUMANITAS“ s-a bucurat de o atenție aproape unanimă (începând cu România liberă și terminând cu Radioteleviziunea română), ceea ce constă în lucrul demonstrat deja: editura „Humanitas“ este un reper indispensabil în viața noastră spirituală de după 22 decembrie 1989. Explicația constă în faptul că planul de apariție al editurii a respectat cu consecvență un program de editare stabilit pe baza unor riguroase norme axiologice, precum și a unor ferme opțiuni ideologice, literare și științifice.

Editura HUMANITAS a făcut cu profesionalism o operă de pionierat într-un domeniu încă inaccesibil de pildă, marilor întreprinderi industriale: economia de piață. Ceea ce nu este puțin lucru, întrucât este dificil astăzi să fi profitabil și să nu faci concesii calitative. Este meritul domnului Gabriel Liiceanu, filosoful care, iată, asemeni lui Thales din Milet, demonstrează tuturor că și iubitorii de inteligență pot să realizeze performanțe de tip practic, dacă vor. Este și meritul excelentelor echipe de colaboratori, în frunte cu Thomas Kleininger și Sorin Mărculescu.

Crearea FUNDATIEI „HUMANITAS“ lărgeste mult aria de activitate începută de editură, propunându-și, așa cum se arată în statut, să promoveze valorile umanismului și ale democrației, să ofere un spațiu al dialogului cultural universal și să contribuie la opere de asistență social-umanitară. Și pentru că obiective asemănătoare își vor fi propus și alte instituții guvernamentale sau neguvernamentale, condamnate să rămână simple proiecte atrăgătoare, Fundația își propune în mod concret crearea unei arhive de documente și măturii istorice, subvenționarea de proiecte culturale semnificative și de programe menite să combată mizeria morală și injustiția socială, acordarea de burse pentru studenți și cercetători în științe umaniste, crearea unei „banii de idei“ care să promoveze imaginația și îndrăzneala în gândire, înființarea de cluburi profesionale și culturale, instituirea premiului Humanitas pentru creații în domeniul umanistic, organizarea de întâlniri (colocvii și conferințe) naționale și internaționale — reflectate pe larg în presă și la televiziune.

OBSERVATOR

Doamnelor și domnilor

Mi s-a cerut să fiu președintele de onoare al Fundației Humanitas. Acest lucru mă onorează: cei care mi-au cerut-o au înțeles că numele meu și opera mea au stat întotdeauna de partea omului și că dacă am scris întotdeauna despre răul, uritul și absurdul din om, am făcut-o pentru că partea cealaltă a lui, ascunsă, uitată sau umilită, să poată fi văzută mai bine și să se știe că există.

Pentru că acum, în apusul vieții, când întâlnirea cu misterul morții mă apropie de câteva din adevărurile simple pe care le-am căutat întreaga mea viață, acum știu că oamenii nu se împart decât în chip superficial după clase, rase, obiceiuri și interese; în fapt, precum în basme (și ce adevărate sint ele!), nu există decât două specii de oameni, eterne de-a lungul întregii istorii: de-o parte sint proștii, ticăloșii și răii; de cealaltă, cei care cred în câteva biete valori și care nu au de partea lor decât „forțele plâpânde ale veșniciei“. Intreaga istorie nu este decât întâlnirea, mascată în diferite chipuri, dintre cele două specii. Cum se face că primii, fiind mai mulți și mai puternici, nu reușesc să învingă niciodată — acesta trebuie să rămână marele mister al istoriei.

Istoria ultimelor decenii s-a confundat în țările din est ale Europei, și mai cu seamă în România, cu existența unei mari fundații a răului: această fundație a purtat numele de „comunism“.

Cind într-o asemenea țară ia naștere acum, sub numele de „Humanitas“, o fundație a binelui, vă dați seama cât de mult mă bucur să pot fi președintele ei; președintele de Onoare al Fundației Binelui.

Eugène Ionesco

Paris, 21 iunie 1991

EVENIMENT

Cu ocazia inaugurării primei librării „Humanitas“, a fost pus în vânzare volumul **Convorbiri cu Mihai I al României**, apărut la Editura „Humanitas“. Autorul nu este altul decât Mircea Ciobanu, distinsul poet, romancier și editor (redactor-șef al Editurii Eminescu, fost redactor la Editura „Cartea Românească“).

Este cel mai remarcabil și coerent interviu luat suveranului după ilegalul sech de la 30 decembrie 1947, având darul de a spulbera multe dintre neînțelegerile și umbrele care au pluit în jurul acestei tragice și controversate figuri a istoriei naționale. Relevanțe pentru studierea istoriei României și a instituției monarhice sînt documentele publicate în addendă, ce provin din arhiva personală a Regelui Mihai I. Vom publica un amplu comentariu asupra acestei recente apariții în cadrul rubricii „Cărți de referință“ pe care revista „22“ o va inaugura în curând. (Observator).

SCHIȚE PENTRU MODELUL FRANCEZ

(urmăre din pag. 16)

toamal acela de a nu fi un „mie Paris“, chiar dacă așa s-a spus. Eu găsesc că lucrul cel mai formidabil în cazul Bucureștiului este că nu a fost construit după un plan, spre deosebire de planurile lui Colbert ori Haussmann în Franța, care aveau o viziune — strategică, politică etc. — asupra orașului, și au făcut marile axe. Abia apoi vine în cazul Parisului o anumită — numai o anumită — fantazie. Sau Washington-ul, gândit tot de un francez, foarte cartezian, este un oraș complet organizat, cu „avenues“ și „round-points“ ce dau o alură monumentală pe care eu o găsesc puțin cam rece. Bucureștiul, în schimb, nu a fost făcut după un plan. Există un soi de harababură arhitecturală, un fel de haos în care se pot găsi case din toate stilurile și epocile. Eu ador să mă plimb prin București pentru că de fiecare dată dau peste câte o casă extraordinară. Undeva a existat un nebulon care a vrut să construiască un castel florez, alături de ceva marocan, totul e plin de grădini, de verdeață. Fără a corespunde unui plan urbanistic, acest oraș este o fabuloasă reușită urbanistică. Nu numai eu, ci toți colegii mei din ambasadă au o pasiune specială, o fascinație a Bucureștiului istoric, deși nu este deloc ceva conform temperamentalului național francez, obișnuit cu mari orașe precum Toulouse, Lyon, cu piețe enorme; aici este exact opusul și cred că toamal asta nu trebuie pierdut. Oricite modificări va suferi capitala dvs., adăugate la corile arhitecturii triumfaliste, revin la ideea că un oraș se creează printr-o serie de Gezici individuali și este gata pentru că e plin de surprize. Acesta e Bucureștiul!

Există, desigur, Intura pariziană a cafelelor în aer liber. Este agora, discutia, far niente, toate acestea ne apropie. Dar sinteti originali și trebuie să vă păstrați această originalitate. Vă doresc să nu (mai) aveți parte de vreun Haussmann!

Despre dreptul la discreție și alternanța la putere

Am avut posibilitatea să cunoaștem analiza pe care ați făcut-o în februarie asupra situației din România. Cum ve-

deți lucrurile acum? Au intervenit modificări în acest tablou?

● Trebuie să vă reamintesc că era vorba de o analiză personală, nedestăinată publicării. În acest lucru, pentru că detest faptul că vreunul din prietenii români ar putea crede că aveam pretenția de a-mi da cu părerea despre România în fața publicului român cînd nu eram aici decât de șase luni, iar țara dvs este evident complicată. Este o lipsă de măsură intelectuală să crezi că se poate vorbi despre o țară după numai șase luni. Amintesc că acest text nedestinat publicării avea un titlu precis, ce indică clar că era vorba de o măturie — pentru că, la urma urmelor, pentru asta sint plătit — pe care voiam să o trimit prietenilor mei din Paris, dar cu toată discreția și modestia cuvenite. Este un lucru care tin foarte mult să fie cunoscut, pentru că mi-ar dispăcea, profund un ambasador român care ar publica ceva la Paris după numai șase luni de prezență, prelungind că în poate spune francezilor ce au de făcut.

Cit privește analiza de atunci, am două observații de făcut. Prima e că nu trebuie să se confunde descrierea unei evoluții probabile cu afectivitatea față de această evoluție. Ambasadorul României poate trimite guvernului său un material despre alegerile din 1993 din Franța, spunînd că dreptul său stînga va câștiga, fără ca acest lucru să arate afectivitatea sa pentru cel ce va câștiga, pentru dreapta sau stînga. Un pronostic nu este totuna cu o declarație de dragoste. Să nu confundăm factorul subiectiv cu cel obiectiv.

Asupra acelei analize nu am mari motive să revin. Cred că încă corespunde realității. Singurul lucru important din acel text era că în România — ca prețindem, de altfel — nu câștigă alegerile neapărat cel mai bun, ci cel mai puțin rău, și că în toate țările opoziția ajunge la putere numai dacă apare ca o opoziție organizată, unită și gata să reprezinte o alternativă credibilă. În Franța, am avut o opoziție multă vreme majoritară — opoziția de stînga — dar care nu a ajuns la putere pentru că exista o divizare absolută între partidul comunist și partidul socialist și nimeni nu credea că cele două partide s-ar fi putut înțelege serios pentru a conduce Franța. În clipa în care

unul din cei doi parteneri — partidul comunist — a dispărut de pe terenul de joc, stînga a putut ajunge la putere. Doresc mult ca în România să existe o opoziție puternică și unită, pentru că democrația înseamnă putere prin alternanță, iar aceasta este cu puțină numai dacă opoziția apare drept credibilă.

14 iulie — sărbătoarea voinței de a trăi împreună

● Ce semnificație anume a zilei de 14 Iulie — ziua națională a Franței — credeți că e necesar să fie transmisă României momentului de față?

● Aș vrea mai întîi să fac o precizare istorică. Zia de 14 Iulie pe care o sărbătorim în Franța nu este căderea Bastiliei. Nu este 14 Iulie 1789, ci 14 Iulie 1790. Este un lucru important. Căderea Bastiliei este un eveniment, desigur, important, dar marcat de violență, de decapitări, execuții: un spectacol nu toamal agreabil. Francezii au înțeles că Revoluția este plină de neregularități, că nu devine foarte ușor o democrație și că istoria noastră de la Revoluție începe și plină de interludii foarte brutale. Revoluția este și așa ceva, dar nu este perioada pe care să dorești să o comemorezi. Deci ceea ce se comemorează de 100 de ani — pentru că Republica a III-a este cea care a decis ca aceasta să fie ziua națională a Franței — este așa-numita „Sărbătoare a Federației“ (La Fête de la Fédération): 14 Iulie 1790. Este momentul în care toți francezii au fost de acord că Revoluția s-a încheiat, că Adunarea Națională, adică cele trei ordine (nobiltatea, clerul și starea a treia) au elaborat Constituția, o constituție parlamentară, cu o republică, monarhie parlamentară („Națiunea, Legea, Regele“ — exact în această ordine!), cu un rege avînd un rol strict executiv. Pe 14 Iulie 1790, la aniversarea căderii Bastiliei și pentru a șterge acest eveniment, toate departamentele abia create își trimit delegații la Paris cu mesajul că Franța și-a făcut Revoluția, că e de acord cu pactul ei social că unirea ei nu vine de la monarhie, care a tot cucerit secole de-a rîndul teritoriilor, ci de la pactul liber acceptat de către locuitorii acestora. Că na-

țiunea, așa cum avea să spună mai tîrziu Taine, este un principiu spiritual, un suflet, o voință de a trăi împreună. Delegații trimiși de toate departamentele se adună pe Champ de Mars, regele jură pe Constituție, iar națiunea franceză este constituită, avînd o constituție, o monarhie controlată și — lucrul cel mai important — acordul tuturor locuitorilor ei. Acest eveniment este celebrat, Sărbătoarea Federației, prin care toate departamentele redevenite autonome și libere se federează și reînnoiesc pactul de credință dintre francezi. Acesta este aspectul pe care cei care au hotărît ca 14 Iulie să fie ziua națională a Franței doresc să și-l amintească: o ocazie de fraternitate reală, de alegere reală a democrației.

Nu știu dacă aceasta poate fi o lecție. În prezent există două probleme ce se pun atît în Franța, cît și în România.

Mai există în Franța de azi un pact tot atît de evident în ceea ce privește organizarea socială?

S-a terminat Revoluția? La 14 Iulie 1790, francezii erau convinși de acest lucru. După care a urmat tot ce a urmat...

În România se poate adesea auzi întrebarea dacă Revoluția s-a terminat. Eu sper să se fi încheiat, căci revoluția de după 14 Iulie 1790 a fost teribilă, cu mii de morți, un război exterior, un război civil, pagini extraordinare de plîng de sânge și dramatism. Sper să vă aflați în curînd în al vostru 14 Iulie 1790 și să nu mai aveți parte de tot ce a urmat în Franța acestei date. Este adevărat că în acea epocă Europa era plină de conflicte, iar pe atunci războiul era încă unicul mijloc de reglare a acestora. Din fericire, acum toată lumea este de acord că războiul nu mai reprezintă o cale de rezolvare a conflictelor. România nu riscă să se trezească într-o astfel de atmosferă, de război cu repetiție, precum războaiele pe care Revoluția franceză le-a declanșat și în care a trăit. Este adevărat, în același timp, că atunci cînd se pune problema ireversibilității celor petrecute în România, numai românii pot răspunde. La 14 Iulie 1790, francezii spuneau că Revoluția s-a terminat, și greșeau. Este datoria voastră să meditați la acest lucru.

● Excelență, vă mulțumim pentru amabilitate.

UN SINGUR FEL DE LEGITIMITATE

În nr. 26 al Revistei „22” citim un foarte dens articol semnat de distinsul cărturar și publicist Andrei Cornea, intitulat „Două feluri de legitimitate”. Fiind conceput ca replică la un articol al profesorului Matei Călinescu, publicat în nr. 1 al revistei „Meridian”, textul d-lui Andrei Cornea poartă asupra unei chestiuni care ni se pare de importanță crucială: legitimitatea actualului regim din România, și, în subsidiar, asupra formei de guvernământ a țării. Întrucât până în momentul când scriem aceste rânduri nu am avut dispoziția de nr. 1 din „Meridian”, toate referirile la opiniile exprimate acolo de prof. Matei Călinescu au ca sursă articolul d-lui Andrei Cornea din „22”.

Maniera în care d-l Andrei Cornea abordează un subiect atât de grav, cu multiple ramificații și implicații în toate sferele vieții sociale, este deosebit de sa tratează cu fermă perență și calm chestiuni la al căror simplu enunț au loc de obicei erupții pasionale ce nu fac decât să întretină în confuzie și deci să îndepărteze posibilitatea soluției raționale, atât de necesare, a acelor chestiuni de vitală însemnătate.

Trebule totuși să observăm că raționamentele d-lui Andrei Cornea conduc la o concluzie care contrazice realitatea, și anume că actualul regim din România ar avea în mod cert ceea ce d-sa numește „legitimare politică” și „legitimare juridică”. Distincția pe care autorul o face între acești doi termeni este binevenită și necesară. Noi vom prefera însă a numi „legitimare” ceea ce d-sa numește „legitimare politică” și „legalitate” ceea ce d-l Andrei Cornea numește „legitimare juridică”. Trecând acum la fondul problemei: prof. Matei Călinescu consideră că odată cu instaurarea, în condiții cunoscute, a regimului comunist în România, orice legitimitate și orice legalitate au încetat să existe în țara care, până la 22.XII.1989, s-a aflat sub regimul a ceea ce d-sa (M.C.) numește „alegalitate”. D-l Andrei Cornea pare să admită această teză, dar, în ce ne privește, sintem de părere că guvernarea sau guvernările comuniste din România nu au fost „alegale” ci ilegite. Situația de ilegite a regimului comunist decurge atât din modul binecunoscut, în care acel regim a uzurpat puterea legitimă în stat, cât și din abuzurile, delictive și crimele pe care le-a comis în mod sistematic și permanent împotriva celor guvernați. Și, chiar dacă regimul comunist ar fi avut o bază inițială de legitimitate prin consultarea voinței populare (cum a fost cazul regimului național-socialist în Germania antebelică), acest regim, printr-un șir înfinit de crime incalificabile și imprescriptibile, s-a instalat într-o vădită ilegite și ilegalitate. Principali criminali național-socialiști, fasciști italieni sau colaboraționiști francezi nu s-au putut prevala, după căderea lor de la putere, de nici un fel de legitimitate, iar analogia cu criminalii comunisti din România se poate susține. După cum spuneam, însă, în ciuda unor deosebiri de terminologie, se pare că în esență Andrei Cornea și Matei Călinescu sînt de acord că regimul comunist din România nu a avut nici o bază legitimă și nici una legală. În consecință, ambii autori sînt de acord că nici actul de abdicare a Regelui, la 30.XII.1947, nu are nici o valoare de drept și este legalmente nul.

Diferența de esență dintre cei doi precipitanți este că d-l Andrei Cornea consideră că nulitatea de drept a tuturor actelor de guvernare și administrare comunistă continuă pînă la restabilirea situației ante-quo și deci a statului de drept, în timp ce d-l Andrei Cornea opinează că, prin Revoluția din decembrie, prin Declarația F.S.N. din 22.XII.1989, prin alegerile din 20.V.1990, actualul regim din România, în ciuda unor deficiențe oricît de grave, s-ar bucura de legitimitate și legalitate. Am avea deci, în opinia d-lui Andrei Cornea, un stat de drept în România, cu începere de la 22.XII.1989, exceptînd perioada 13-15 iunie 1990, cînd regimul s-a situat în afara legalității și - d-l Andrei Cornea pare să admită implicit - a legitimității, sau, în termenii d-sale, „legitimății politice”.

Realitatea de fapt, însă, vizibilă cu ochiul liber atât din interiorul țării cât și din afara ei, este că în România nu avem un stat de drept, și că regimul Iliescu-Roman nu este nici legitim, nici legal.

Este adevărat că, așa cum spune d-l Andrei Cornea, la 22.XII.1989, poporul român s-a exprimat public; este indiscutabil că o revoluție adevărată conferă legitimitate (și deci și legalitate) structurilor statale izvorite din ea - exemplele francez și american au fost citate constant în ultimele două secole. Este adevărat că F.S.N. a dat la 22.XII.1989 o Declarație revoluționară care ar fi putut sta la baza legitimității și legalității noilor structuri statale și administrative. Chestiunea capitală rămîne: în decembrie 1989 a avut loc în România o revoluție de felul revoluției franceze sau americane?

Deși nu în termenii cei mai expliciti, d-l Andrei Cornea pare a răspunde „da”. Sînt, pe de altă parte, profund ostil acelor încercări de a pune revoluția română între ghilimele sau între paranteze: cei ce fac aceasta, nu numai că ignoră ceea ce s-a petrecut cu adevărat între 16-22 Decembrie în România, dar confundă rezultatele de drept cu rezultatele de fapt ale revoluției.

Revoluția franceză a înlocuit de fapt și de drept o structură statală care avea o legitimitate și legalitate proprie, cu o altă structură, a cărei legitimitate decurgea din voința liber exprimată de popor prin actul revoluției. Revoluția franceză a desființat, nu numai de drept ci și de fapt, vechile instituții - cum ar fi mo-

Mihai Ursachi

narhia - înlocuindu-le cu alte instituții - cum ar fi republica.

Fără îndoială că, la noi, evenimentele din decembrie 1989 au avut inițial caracterul unei revoluții anticomuniste; voința populară s-a exprimat clar, Declarația F.S.N. din 22.XII.1989 constituind documentul în baza căruia noile instituții ar fi trebuit să-și capete legitimitatea. Din nefericire pentru poporul român, revoluția anticomunistă a fost deturnată și alterată în însăși esența ei: structurile comuniste ilegite și ilegale nu au fost înlocuite nici de fapt și nici de drept cu structuri a căror legitimitate să fi izvorit din voința populară liber exprimată. Revoluția a fost abil confiscată de o mină de exponenți ai chiar regimului pe care revoluționarii - cu prețul vieții - au încercat să-l înlocuiască; d-nii Iliescu, Roman, Brucan etc reprezintă continuitatea regimului ilegite pe care l-au servit toată viața și pe care pretind că l-au înlocuit cu un stat de drept. Lăsînd la o parte realitatea apartenenței lor personale la regimul comunist, acțiunile lor politice imediat după preluarea puterii și ulterior nu lasă nici o îndoială asupra faptului că regimul F.S.N. nu este un regim nou, rezultat al revoluției, ci continuarea, în forme doar cosmetic schimbate, a regimului comunist ilegite și ilegal. O revoluție este o revoluție atunci cînd schimbă radical, înlocuiește o structură socială cu alta, căreia îi conferă o legitimitate recunoscută și recunoscută (cazul francez și american). Nu e cazul Revoluției române. Forța care a luat conducerea și a emis Declarația din 22.XII.1989 s-a dovedit a nu fi exponentul Revoluției, ci aparatorul și trădătorul ei. Analogia se poate face cu revoluția rusă din 1917, în cadrul căreia o minoritate fără scrupule („bolșevicii”) au reușit să-l deturneze scopul democratic și să restaureze tirania și autarhia, să instaleze cel mai tiranic și criminal regim din istorie, în frunte cu un dictator mult mai despot decât orice țar.

F.S.N. nu a ținut cont nici o clipă de principiile democratice enunțate în Declarația din 22.XII.1989, nu a făcut nimic pentru a le aplica în fapt, ci le-a dat complet uitării, a acționat și acționează în mod constant de o manieră diametral opusă principiilor din Declarație. Publicarea Declarației, sub presiunea poporului răsculat, a fost o simplă manevră politică și nu poate conferi legitimitate actualului regim din România. Acțiunile ulterioare ale F.S.N. au dovedit limpede că nu a existat nici o intenție din partea acestei formațiuni să respecte sau să aplice principiile Declarației. Pentru a-și consolida momentan puterea, F.S.N. a promis solemn că va pregăti alegeri libere și că nu va participa la acele alegeri, promisiunea care urmărea să convingă națiunea asupra caracterului și intențiilor democratice ale Frontului. Se știe în ce mod rușinos și-a încălcat F.S.N. promisiunea solemnă. Nu numai că a exploatat puterea abil deturnată a revoluției pentru a-și asigura participarea la alegeri, dar a folosit întreaga rețea, rămasă ori păstrată intactă, a regimului comunist, pentru a forța rezultatul acelor alegeri.

Chiar dacă Legea Electorală ar fi fost întemeiată pe voința populară exprimată prin Revoluția și Declarația din decembrie, aplicarea ei de către F.S.N. l-a arătat slăbiciunea de fapt, slăbiciune care își are originea în aceea de drept. Deținînd puterea absolută în stat, F.S.N. a organizat alegerile din mai 1990 cu aceleași metode și mijloace pe care le-a folosit P.C.R. O campanie masivă de dezinformare, intimidare și influențare, pro-

misiuni bombastice, monopolul absolut nu numai asupra televiziunii, dar și asupra difuzării presei, toate acestea, pe fondul vidului politic creat de 45 de ani de comunism, au dus la rezultatele alegerilor din mai 1990. Regimul actual din România nici măcar nu încearcă să-și revendice legitimitatea din Revoluția și Declarația din decembrie, ci în mod explicit și exclusiv din alegerile din 1990. Alegeri care, deși relativ libere și relativ corecte, au fost viciate prin aceea că electoratul nu a ales în cunoștință de cauză, ci sub presiunea masivă a unui partid care deținea întreaga putere în stat, exercitînd-o în mod ilegite și prin mijloace ilegale. Rezultatele astfel obținute au dus la restaurarea unui stat de tip totalitar, în care o singură formațiune politică deține puterea legislativă, cea executivă și o subordonează pe cea juridică.

La mai puțin de o lună de la restaurarea oficială a statului totalitar neocomunist, caracterul esențialmente ilegite și ilegal al acestuia s-a vădit în evenimentele de la 13-15 iunie 1990. Teroarea publică dezlănțuită atunci nu a fost, așa cum crede d-l Andrei Cornea, o scurtă eclipsă de legalitate și legitimitate, ci una dintre manifestările, cea mai brută și revelatoare, a caracterului totalitar, a continuității actualului regim cu cel instalat la 6 martie 1945, a lipsei de legitimitate și legalitate a guvernării Iliescu-Roman. Nu o eclipsă, nu un accident, ci o autodefinire.

D-l Andrei Cornea pare a fi convins că toate instituțiile actualului regim, inclusiv (sau poate mai ales) cea prezidențială, sînt legitime; „Poți, prin urmare, să conștii persoana lui Ion Iliescu și să-i reproșezi numeroase greșeli, dar nu poți contesta legitimitatea din acest moment a instituției prezidențiale. Ion Iliescu poate fi oricît de rău, dar președintele României de azi este altceva decât președintele Republicii Socialiste România de ieri. Primul are legitimitate politică, al doilea nu avea așa ceva”.

Presupunînd că Revoluția din decembrie, că alegerile din mai 1990 ar fi conferit legitimitate funcției prezidențiale (lucru care nu e deloc cert), numai evenimentele din 13-15 iunie 1990 ar fi fost suficiente pentru a descalifica persoana președintelui; o serie întreagă de acte politice ale d-lui Ion Iliescu, inclusiv cramponarea absurdă de scaunul prezidențial, sporește dubiul profund asupra legitimității înseși instituției prezidențiale în România. Pînă la d-l Ion Iliescu țara noastră a avut un singur „președinte”, pe N. Ceaușescu. D-l Andrei Cornea admite că „președintele” N. Ceaușescu nu a avut nici o legitimitate; dar de unde a moștenit actualul regim funcția, sau pompos numita „instituție” prezidențială? S-au pronunțat revoluționarii din decembrie '89 pentru înființarea unei „instituții prezidențiale” legitime, în locul „președinției” criminale a lui Ceaușescu? S-a pronunțat electoratul, în mai 1990, asupra introducerii „instituției prezidențiale” în România?

D-l Ion Iliescu a moștenit pur și simplu „instituția” așa cum F.S.N. a moștenit regimul comunist.

În ciuda girului necondiționat pe care d-l Andrei Cornea îi acordă regimului F.S.N. și instituțiilor sale, în special „instituției prezidențiale”, d-sa pare să aibă o vagă bănuială că ceva nu e în regulă, cel puțin cu „instituția” amintită. Se poate, pe de altă parte, afirma că ar fi necesar ca problema monarhiei să fie transată printr-un referendum național înaintea definitivării Constituției. Un referendum poate și trebuie să fie ținut în cadrul legal actual, deoarece acest cadru are o întemeiere indiscutabilă, și nu în cadrul existent în 1947, așa cum sugerează, dacă nu mă înșel, profesorul Călinescu.

Dacă d-l Andrei Cornea afirmă că, asemenea regimului F.S.N., „instituția prezidențială” este „indiscutabil” legitimă și legală, de ce ar mai fi posibil și necesar un referendum asupra a ceea ce d-sa numește „problema monarhiei”?

În realitate, în România nu există o „problemă a monarhiei”, ci problema președinției.

Nu există nici un temel de drept pentru legitimitatea președinției la noi, iar cei doi președinți pe care l-a avut pînă în prezent România (Nicolae Ceaușescu și Ion Iliescu) nu au rășfrit nici un merit asupra acestei funcții. În comparație cu întreg trecutul poporului român, perioada în care țara s-a aflat sub republică este o noapte deplină, în care înseși noțiunile de legitimitate și legalitate au dispărut. La fel ca și acelea de libertate și democrație.

Poporul român nu are nevoie de un „referendum asupra monarhiei” (și încă în „actualul cadru legal”), ci de înlăturarea tuturor restricțiilor nelegitime și nelegale pe care regimul Iliescu-Roman le-a preluat și le perpetuează. Atunci cînd aceste structuri vor fi în întregime demolate, și numai atunci, statul de drept va putea fi restabilit în România, avînd la bază Constituția legală a țării, Constituția din 1923. În virtutea Constituției, o Adunare Constituantă legitimă va putea fi chemată pentru a aduce eventuale amendamente Legii fundamentale a statului. În virtutea aceleiași Constituții s-ar putea eventual chema un referendum, în care poporul să se pronunțe în libertate și cunoștință de cauză dacă dorește sau nu să schimbe forma de guvernământ a țării, din regat în republică.

Dar chestiunea formei de guvernământ se poate pune numai în cadrul unui stat de drept care să aibă legitimitate, și ale cărui instituții să aibă și să funcționeze în legalitate.

Gabriel Andreescu

DREPTUL LA REPLICĂ ÎN REVISTA „22”

MASS-MEDIA IN PAS DE DEFILARE

ZECE MII DE ROMÂNI ÎN AFRICA DE SUD

• dintr-un număr întreg dedicat de săptămânalul *Time* reunificării Germaniei după un an de la realizare, aflăm că cititorii din fosta R.D.G. nu sînt deloc interesați de ziarul din Vest, R.F.G. • astfel, *Die Zeit*, cotidianul cel mai vîndut în Vest, vînde în Est doar zece mii de exemplare • să se învețe minte occidentalii să spună că presa din Est nu e bună • dacă s-ar tipări o versiune românească din *Le Monde*, s-ar vînde oare la București? • ophiăm că ar zace în stocuri, chiar dacă e obiectiv, nemilitant și verifică știrile, face, cu alte cuvinte, tot ceea ce nu facem noi • aici Vadim e cel mai mare ziarist • că veni vorba de Vadim și de presă, a trebuit să citim vreo cinci zile ca să aflăm ce s-a întîmplat la Ploiești • în loc să ne spună cîți revoltați erau, la ce oră au venit, ce părere a avut poliția, ce a spus judecătorul, ce ziceau ceilalți, ziaristii români au preferat să-și reverse indignarea în cel mai pur stil caragialesc • singura relatare mai de Doamne-ajută am găsit-o în cotidianul provincial *24 ORE* • dacă Vadim nu înfundă pușcări nici de data aceasta, e semnal verde pentru fascismul românesc • iar dacă o înfundă, peste trei luni va fi legi de acolo erau • ce preferați? • eu aș prefera un public cu mai mult discernămint • nu Vadim îmi dă insomnia, ci cei 500.000 de cititori ai lui • un Vadim refuțat se arată a fi și d-l Emanoil Valeriu, care amenință redacția *Tineretului Liber* că le va da publicității „viața internă” • a trecut și scandalul, și Emanoil Valeriu tot pe poziții • ca și d-l I.V. Săndulescu, președintele Comisiei pentru mass-media a Senatului, care s-a îndurat să demisioneze din funcția de președinte al organizației P.N.L. București • dînd curs unei aspirații naționale, televiziunea a citit greșit comunicatul, făcîndu-ne să respirăm ușurați • prea devreme • care domn I.V. Săndulescu a declarat unei delegații oficiale vest-germane că nu se simte obligat să fie protocolar față de ei, fiindcă „dau sfaturi și apoi verdict” • d-l Sergiu Nicolaescu a trebuit să-și ceară scuze și să promită că va lua măsuri împotriva nepoliticosului • în numărul 27 din săptămînalul „Romăgul”, sub titlul „Nu citiți acest caz îngrozitor” citim: „Un caz care n-ar trebui citit de cei care suferă cu inima - și nu numai cu inima. Noi v-am prevenit, dv. cititorii vă avertăm: riscul...” etc. • fiind dintre cei care se feresc de riscuri inutile, nu vă putem deci spune ce conținea numărul menționat al săptămînalului „Romăgul” • foarte mediatizată Zina Națională a Franței • în transmisia directă pe 14 iulie, de pe TF1, pe TV5, un interviu cu președintele Mitterrand • care ne-a liniștit, nu va mai candida a treia oară • altfel, interviul colectiv de la Elysée a fost bun, l-am putut vedea pe președintele Franței răsfoindu-se la ziaristi, și pe aceștia insistînd politicos să „capete” răspuns la întrebări • după un sondaj de opinie reluat de „L'Express”, Michel Rocard, Valéry Giscard d'Estaing, Raymond Barre și Jacques Chirac au șanse aproximativ egale în cursa pentru președinție • ar rămîne, deci, ca și la noi, să se tenească opoziția • asta e cel mai greu, însă • în cadrul aceluiași interviu, președintele Mitterrand și-a apărut energic primul ministru, pe Edith Cresson, care a roșit într-un timp record să devină cel mai nepopular prim-ministru • l-a eclipsat pînă și pe Petre Roman • japonez, supărați că au fost tratați de furnici au decapitat o statuie a d-nei Cresson în cadrul unei manifestații • uite, la multe ne-am gîndit noi; dar ideea asta nu ne venise • tot cu ocazia aniversării din 14 iulie, o excelentă scrisoare a d-lui Alexandru George către domnul Renaud Vignal, ambasadorul Franței la București. În numărul 26 din revista „România literară” • din revista „Strada” aflăm că este o comunitate românească de circa zece mii de persoane în Africa de Sud • la mai mare • revenim la arta interviului la televiziunea română • la emisiunea „Teletop”, d-l Petre Magdin se deplasează pînă la Satu-Mare pentru a pune unui rocker o unică întrebare • „ce anume ai vrea să te întreb?” • răspunsul rockerului: „Trăiască rockul!” • face drumul • lăstef foarte a fost și d-l Doru Dumitrescu, care, luînd un interviu cuiva din ambasada franceză, a întrebă cu cel mai pur accent românesc în auzul oripitat a mii de spectatori: **CHEL E VOTRĂ OPINION SIUR NOTRĂ TELEVISION?** • mai bine ne-ar fi întrebă pe noi • răspunsul francezului oricum nu l-am auzit, că d-l Dumitrescu l-a întrerupt ca să ne traducă întrebarea • asta, pentru francezii care nu știu românește • d-l Claudiu Iordache despre prezența intelectualului în viața politică în nr. 78 din „Viitorul românesc” • „Intelectualul trebuie să aibă sentimentul că prezența sa este necesară, dar nu obligatorie” • revenim asupra emisiunii *Simpozion literar-artistic* deoarece iarăși a reușit să fie cea mai nevizuală emisiune a săptămîinii • de ce nu se inspiră redactorii televiziunii din emisiunea *Ca actores transmise* săptămînal pe TV5? • mai ales că sînt aștia scriitorii cu o orăritate bună în țara asta • în loc de asta, recităm ca la căminul cultural, și Valeriu Cristea care citește fără să ridice ochii din foale o cronică literară la un roman al lui Petre Sălcudeanu • hotărît, sînt unii care nu știu diferența între radio și televiziune • cînd mai sînt doar nouă ani pînă în anul 2000.

pe stradă cîți bani am luat, dovedind astfel că scenariul pus la punct de cine a fost pus la punct funcționează. Mai mult „dezvăluirile” au pregătit o incriminare publică leșirite retorice din Parlament în legătură cu finanțarea organizațiilor din țară de către Occident completează strategiile clasice ale Securității. Puterea dorește ca tot sprijinul să se îndrepte spre ea. Nu cumva să profite și alții. A.C., G.D.S. și „22” nu au primit nici un ban de la N.E.D., dar dacă ar fi primit? Finanțarea fundațiilor și mișcărilor este, în toată lumea liberă, o problemă de viață și de moarte pentru ele. Acolo, a fi finanțat înseamnă a fi credibil.

Guvernării vor să ne convingă că este firesc ca ei să-și pregătească campania electorală cu banii oamenilor, să dea ziarului *Azi* 116 milioane, să facă ziarul din Occident pe care tot populația le va plăti. Dar nu este firesc pentru competitorii de altă culoare să caute și să găsească în altă parte un ajutor. Faptul că declarațiile celor care au plecat la Washington au fost încorporate într-un scenariu se vede din reacția concertată, de la Parlament pînă în nu știu ce colț de țară, pe acest subiect. Există, aici, prea multă suspiciune? Cel puțin unul dintre delegați nu este un inocent: I.V. Săndulescu. Respectabilul liberal acuzase anul trecut, în Parlament, postul de radio *Europa Liberă* de răspîndirea știrilor false. Dar, I.V. Săndulescu știa cu multe zile înaintea declarațiilor sale că *Europa Liberă* fusese victima unei știri neverificate. De ce un astfel de atac din partea unui membru al conducerii P.N.L.? Toată lumea este de acord că opoziția trebuie să fie unită. Dar unirea nu se face pe etichete, ci pe natura oamenilor și a politici pe care o duc. Cum s-ar spune, înții să fie așese apele.

Prin revista „22” ar fi trebuit să se facă cit mai repede lumină: să dea o doză de claritate în legătură cu sumele de bani despre care s-a spus că s-au primit și nu s-au primit. Iar în loc de asta mai pierde o suprafață din revistă, ca să sporească confuzia. Publicați iarăși, sub titlul unui neacoperit drept de replică, un anunț care întărește culpa de la Washington. Scrisoarea secretarului executiv al P.N.L. afirmă că, declarațiile și activitatea domnului I.V. Săndulescu... sînt în concordanță cu mandatul primit din partea conducerii P.N.L. - adăugînd un pasaj din epistola preotului Gh. Calciu, omis de noi pentru că era redundant. Bine că am aflat-o și pe asta, dar faptul că însăși conducerea P.N.L. s-a încărcat cu o mare responsabilitate nu constituie o replică. Într-o lume care excelează prin agresivitate, despre semnele carității nu ar trebui spus că priosec. Dar cred că la revista „22” acest instinct a început să funcționeze exagerat, și îi afectează deja obligațiile. Să nu mai bagatelizăm, prin nediscriminare, pilda creștinească a întoarcerii obrazului la cei care ne-au palmuit. Într-o țară în care oportunității și ticăloșii au primit, zece de ani, locul din față, ar fi cazul să dăm înțietate celor care îi merită. Vrem să arătăm noblețe sufletească? Apoi s-o arătăm! Să oferim paginile competenților, oneștilor, bunilor. Să-l luăm pe cei timizi de mină și să le facem un loc în rînd. Să le zicem băgăreților: „Pînă aici!” și să li ținem aproape pe cei care au încredere în noi. A sosit timpul ca în țara asta să se dea fiecăruia ceea ce merită. Spune cumva contrariul pilda creștină? Mai deschideți o dată Cartea și observați acest lucru extraordinar: Isus propovăduiește binele cu imaginație!

25 iunie 1991

pricina descopăr, puțin amuzat, că R.E.S. a păstrat doar pe ultimele. Bun, zic, uite un ziarist cu imaginație. În definitiv era dreptul lui să profite de tot ce am spus. Alceva erata neplăcut. Îi solicitasem lui R.E. Stan să îmi aducă textul interviului înainte de publicare. Și îmi promisese încercîndu-și cuvîntul, punea un semn de întrebare cu privire la onorabilitatea lui. Nu-i nimic, am continuat în gînd, un alt interviu nu-i voi mai da niciodată. Însă încîntatul de sine reporter de la revista *Expres* mai încalcă un principiu, deja unul grav; îmi răstălmăcește textul. Acesta apare cu subtitlul:

Alianța Civică nu este o mișcare de opoziție. În răspunsul dat, sentința era amendată, explicîndu-se de ce **Alianța Civică** este totuși obligată să se opună forțelor care pun în pericol societatea civilă. Separînd propozițiile așa cum a făcut-o, R.E. Stan pervertise una dintre principalele idei ale interviului. Bine, nu trebuia dramatizat și nu am dramatizat. Nu am scris un articol fulminant în „22”, nu am mers la redacția revistei *Expres* ca să dau dezmințiri. Nimic. Fără exagerări! Totuși, tăcerea este una, autoflagelarea gratuită este alta. În „22” apare o trimitere, scurtă, în cadrul „Revistei presel” - cineva din redacție afirmă că ar exista explicații pentru „agresivitatea manifestată de R.E. Stan față de revista „22” și G.D.S.”. Două, trei rînduri printre alte zece de notații. Și iată că în numărul următor al lui „22” lui R.E. Stan i se publică un drept la replică năpraznic. Sub un titlu pe măsură: **Tribună cronică. R.E. Stan se lansează în acuzarea narcisismului militant, a articolelor diramabile, a afirmațiilor pe care, din decență, este împiedicat să le califice, a calomniilor și insinuarilor.** Publicistul găsește că acele două-trei rînduri din revistă transferă o deosebire de păreri pe teritoriul insultei, că avem obsesia modelului comunist al ziaristului militant și al tovarășilor de lăd.

O adevărată demonstrație de karate în fața unei umbre întinse pe perete! Din păcate, publicată în „22”, ea oferea o imagine complet deformată a raportului dintre publicistul R.E. Stan și unii dintre membrii G.D.S., iar pentru că jumătate de pagină oferită lui R.E. Stan nu părea de ajuns, iată, redactorul șef mai folosește în numărul următor o altă jumătate pentru a-i face declarații de simpatie și a-i spune că îi așteptăm pe la redacție!

Un al doilea caz la care simt nevoia să mă refer este o gafă. Ca reacție la dezvăluirile privitoare la purtarea delegației P.N.L. P.N.T.-c.d. la Washington unde se ceruse nici mai mult nici mai puțin decît oprirea ajutorului american pentru organizațiile din țară a fost publicat un articol extrem de ponderat în raport cu scandalosul eveniment. Trimiterile la „lamentabilele declarații de la Washington” și la necesitatea ca alți P.N.L. cit și P.N.T.-c.d. să ia o poziție oficială față de cele înfîșurate, au fost diluate într-un text de analiză politică. Pentru a se evita o confruntare la nivelul organizațiilor, nu s-a publicat nici un articol semnat **Alianța Civică, G.D.S. ori „22”**, care erau implicate, deși, declarațiile reprezentanților celor două partide au făcut deja foarte mult rău; au redus credibilitatea unei opoziții unite în fața mediilor occidentale. Apoi, au alimentat cu informații false, despre subvenții financiare americane, opinia publică românească, așa de ușor de manipulat. Nici **Alianța Civică**, nici G.D.S., nici revista „22” nu au primit ajutoare financiare de la **National Endowment for Democracy**, așa cum a afirmat delegația P.N.L., P.N.T.-c.d. Acum lumea ne întrebă

De 17 luni, de la acel prim număr din 20 ianuarie 1990, revista „22” face oboșitoare eforturi să-și apere țînuta. În fața degradării continue a publicisticii românești, care a ajuns să scoată în față, în sute de mii de exemplare, reviste vulgare și agresive, membrii redacției și membrii G.D.S. au trebuit să lupte, voinicește, contra curentului. Dar, pentru ca „22” să aibă pagini curate la suprafață, a curs uneori, la subol, puțin sînge. Că un anumit grad de civilizație înseamnă un anumit grad de masochism se poate vedea din reținerea pe care și-a impus-o Grupul Secunoaște?

Probabil unii își mai amintesc campania lansată de către **România Mare**, în primăvara anului trecut, împotriva lui Dan Petrescu. Oare discreția celui atacat și a prietenilor săi era urmarea cea mai firească? Nici nu s-a intenționat să fie. Dan Petrescu nu face parte din prăzile comode; nu are complexe, este inteligent și, deseori, un excelent stilist. O demonstrație stilistică a fost și replica pe care Dan Petrescu o pregătise pentru „22”, un text perfect stăpînit care trecea ușor și definitiv într-o pasișă a limbajului, celor doi foști mercenari de la **Săptămîna. România Mare** contra **România Mare!** În redacție au apărut controverse, mai mulți membri G.D.S. s-au agitat și ei în jurul textului și s-a hotărît (argumentîndu-se țînuta): replica nu apare. Dan Petrescu a primit cu liniște ironică interdicția, nici nu a comentat-o și și-a pus textul în unul din multele lui sertare.

Un alt „persecutat” al Grupului a fost Sorin Dumitrescu. O dată, de două ori, de trei ori expresia sa a fost considerată prea violentă de către redacție, iar servanțele cu pricina au fost trase afară. Spre deosebire de Dan Petrescu, Sorin Dumitrescu s-a supărat, creînd, firește, răsucări printre colegi. Dar, înainte de toate, țînuta!

G.D.S. și revista au fost aproape tot timpul ținta unor atacuri aberante, în primul rînd din partea ziarului *Azi* și a revistei *România Mare*. S-a hotărît că „acel gen de presă” este prea murdar pentru a fi băgat de noi în seamă. Rezultatul? Dacă stei drept, și dacă te mai ridici și pe vîrfuri, apare pericolul ca, în curînd, capul să ajungă undeva în nori. Așa nu s-a observat cum murdăria vehicula germanii nefași ai extremei stîngi și ai extremei drepte. Într-o jumătate de an sovînismul, antisemitismul, ultranaționalismul, împreună cu cele mai primitive formule populiste s-au odîns, cum spuneau comunistii, ca o „ciumă verde”. Această lipsă de reacție la degradarea limbajului ori a mesajului a fost, cred acum, o greșeală. Ar fi trebuit să facem abstracție de faptul că noi sîntem obiectul agresivității și să tragem semnale de alarmă cu privire la natura acestei agresivități.

Evitarea unor polemici înegale a salvat multe din paginile revistei. Dar utilizarea paginilor ei în direcția unei excesive, dar mai ales nemotivate penitențe, așa cum se manifestă din ce în ce mai evident și mai naiv în ultimele luni, nu mai are acest avantaj. **Dreptul la replică** care amenință să devină, în „22”, rubrică curentă, are o reglementare juridică suficient de clară. Dacă a greșit, revista are datoria să-și confirme greșeala, deși recursul este alfit de antipublicistic. (Și uneori, greșeli au fost, cum ar fi acceptarea, nu de mult, a unui comentariu în care se foloseau atacuri la persoană.) Dar de aici pînă la a deschide revista unor teribilisme și orgolii este un drum lung și pe el a început să se facă naveta.

Voi da două exemple. Pentru că le cunosc cel mai bine va trebui să aleg unele care mă implică direct. Acum cîteva luni, Radu Eugeniu Stan mi-a luat un interviu pentru revista *Expres*. Deci R.E.S. îmi oferă cîteva subiecte la care eu răspund sîrgincios. Printre temele stabilite inițial, discuții colcviale. Cînd citesc *Expres*-ul cu

(A.M.)

SCHIȚE PENTRU MODELUL FRANCEZ

Interviu cu dl. RENAUD VIGNAL, ambasadorul Franței la București

Vizita președintelui Mitterrand a fost simbolică

● În urma vizitei președintelui François Mitterrand în România s-a afirmat — dl. Jean Daniel mi-a spus-o — că Franța ar avea intenția să joace rolul de mediator, de „jară-ambasador” a României pe lângă statele Occidentului. Se poate vorbi deja de rezultate concrete ale acestei vizite? Care vor fi, în viitorul imediat, domeniile și direcțiile prioritare ale cooperării româno-franceze? Din punct de vedere politic, economic, cultural, al francofoniei, al formării de cadre în centre franceze, al creditelor etc.

● O întrebare cu răspunsul! Să încerc să răspund la toate.

Mai întâi, despre vizita președintelui Mitterrand. Întrebarea e firească, pentru că această vizită a produs multe controverse, atât în Franța, cât și în România. Păreerea mea este că, venind în România, François Mitterrand mi voia să aducă omagiul său celor împlinși în această țară, eliberări care nu este deocamdată libertate, ci mai degrabă mișcare înspre libertate. Mesajul său era un fel de „Bonne nuit” pentru tot ce ați făcut, atenție la ceea ce rămâne de făcut! Era un omagiu adresat întregii României, și eu cred că acest lucru a fost înțeles mai întâi de către români și apoi și de lumea din afară. Un sondaj publicat în revista dvs. arată că în țările, președintele Franței ocupă în opinia publică din România un loc foarte jos pe lista personalităților străine ce arătau simpatie față de dvs., poate pentru că românii ar fi dorit ca Franța să se fi manifestat mai repede. În timp ce la sfârșitul lui aprilie, după ce vizita avuase loc, François Mitterrand înregistra un procentaj enorm, apărând în pe urma celui de stat străin cel mai favorabil României. Când se ajunge de la 6% la 66%, răspunsul mi se pare mai mult decât edificator. Aceasta este răspunsul care mă interesează! Mă interesează mai puțin părțile liderilor de opinie, oricare ar fi ei, sau ale presei, oricât de respectabile ar fi... Evident, nu e vorba decât de un sondaj, dar care pare a indica faptul că românii au înțeles că mesajul președintelui era un salut de prietenie, de afecțiune, de respect, de stimă față de întreaga Românie, și că președintele nu făcea jocul d-nilor Petre Roman sau Ion Băescu sau al altor domni, pentru că, la urma urmelor, puțin îi păsa! Dacă a făcut vreun joc, Franța a făcut jocul României, care îl este o veche complice și tovarășă.

În exterior, un prim succes ce ar putea fi pus în legătură cu această vizită este venirea lui Manfred Woerner, secretarul general al NATO. NATO fiind a priori ceva ce nu-i lubese pe comunisti sau pe neocomuniști. Manfred Woerner este un om al creștin-democrației, un om mai curând de dreapta și din capul locului nu poate avea asupra României o privire asernătoare cu a unui președinte precum François Mitterrand, de scris adesea cu un președinte socialist, M.W. face parte mai degrabă din tabăra opusă. El însă a spus despre România lucruri asemănătoare cu cele spuse de Mitterrand: că există un început de reformă, că s-au luat câteva decizii importante, că trebuie ca lucrurile să continue etc. Toate acestea — repet — spuse de cineva complet diferit. Concluzia lui M.W. era că toate țările Alianței Atlanticice trebuie să ajute România, că aceasta nu trebuie discriminată, ci, dimpotrivă, ajută. Ceea ce vrea să însemne că, undeva imaginea României este în curs de schimbare, ceea ce nu înseamnă că România este un paradis. Nici că e un infern, ci o țară care face ce vrea, merge în direcția cea bună, se mișcă, în care anumite evenimente precum aceea de la mijlocul lunii iunie, anul trecut, pe care toate țările democratice le-au regretat, nu trebuie să se mai repete, că în curând va exista o Constituție și, în sfârșit, alegeri locale — ceva ce lipsea cu desăvârșire —, poate chiar un referendum ce va decide în privința formei de guvernământ. Deci poporul se va putea pronunța asupra acestor instituții. La urma urmelor ce altceva este o democrație decât nu ceva ce aduce cu toate acestea?...

Cooperarea există, uneori e perfectă

Acum, despre rezultatele concrete ale vizitei lui François Mitterrand. Păreerea mea este că un președinte nu e un comerciant, cineva care trebuie să semneze acorduri economice sau comerciale. A-

cesta este treaba prim-ministrilor, a diverșilor miniștri. Vizita președintelui a avut un aspect simbolic. Ea poate fi comparată cu o altă vizită, a lui de Gaulle în Québec, din 1967. De Gaulle nu a semnat atunci nici un fel de acord comercial, nu aceasta era locația lui. A făcut, doar dovada simpatiei și afecțiunii față de o țară pe care Franța o ul-tase mult prea mult. Și toată lumea și-a adus aminte de Québec-ul liber, iar azi nimeni nu-și mai amintește dacă de Gaulle a semnat vreun acord sau nu...

Că să răspund, totuși, la întrebarea dvs. despre ajutorul francez, acesta a crescut de la 4 milioane de franci înaltele de 1989, la aproximativ 80 de milioane în 1991. Este vorba de ajutoare ale statului francez. Este destul de mult. De exemplu, numărul de burse de învățământ pe care Franța le-a pus la dispoziția României în octombrie 1990 este de 250. Mult, puțin, această cifră reprezintă o treime din numărul total de burse pe care Franța le-a acordat tuturor celor șapte țări din Europa Centrală și Orientală, inclusiv Uniunea Sovietică. La acestea se adaugă ceva ce nu am calculat și nu voi calcula niciodată: ajutorul colectivităților locale franceze. Există 2.000 de comune franceze înfrățite cu 2.000 de comune din România, ceea ce înseamnă că două comune românești din trei sunt legate prin relații strânse cu unele comune din Franța. Oamenii circulă, copiii circulă și ei, circulă în primele rând acei oameni care mîine vor administra, probabil, aceste comune. Fiecare d'ntre aceste comune a trimis aproximativ 75 de milioane de franci. Dar dincolo de toate aceste sume, importante sînt raporturile umane, ce due la o înțepătură de formidabilă între țările noastre.

În ceea ce privește strict afacerile economice, există încă o problemă incomplet rezolvată, cauzată de faptul că România este o țară țară comunistă. Nu este vine nici unuia dintre noi, dar există o serie de întreprinderi care încă se tem, care nu ne vor da garanții. Ca să poată investi în România, un organism ce se numește Compania Franceză de Asigurări pentru Comerțul Exterior (COPAS) trebuie să dea acestor întreprinderi o garanție. Consider că peste cinci ani nu va mai fi nevoie de astfel de garanții, dar pentru moment întreprinzătorii noștri manifestă încă unele rezerve. Când lucrurile, care sînt în curs de vor amăna, veți vedea la București un enorm grup imobiliar francez, apoi un enorm grup specializat în zahăr, în urma eforturilor cărui România va deveni nu numai autosuficientă din punct de vedere al zahărului, ci chiar țară exportatoare. Acest grup se va ocupa — cu acordul guvernului român — de mari suprafețe de producere a sfelei, încercînd să le îmbunătățească productivitatea, va modifica fabricile și a investi și la Constanta pentru ca zahărul să poată fi exportat. Aveți la dispoziție toate țările d'n zona Golfului, mari importatoare de zahăr, și care vor plăti în dolari.

Toate acestea sînt în curs, dar nu sînt legate direct de vizita președintelui Mitterrand, pe care nu trebuie să-l transformăm în ceea ce nu este. Se astupă, într-adevăr, garanțiile președintelui, care sînt înaltele de orice garanții politice, și care sînt încă necesare, dar de care încel-inec nu va mai fi nevoie. Vă amintesc că, de altfel, nu există multe alte țări care să fi semnat astfel de acorduri cu România. Este probabil că atunci cînd veți avea o convertibilitate a leului, lucrurile vor lua altă amploare.

Nu știu dacă am răspuns la toate celelalte întrebări.

● Cu aproximație da.

A vedea și a auzi

● Dacă-i așa, cu atît mai bine. Nu știu dacă vă interesează, există un document la care țin foarte mult: prezența audiovizualului, care a prins aici în mod remarcabil. Mă interesează cu atît mai mult cu cît este o operație care a mers aici, dar nu a mers nici în Polonia, nici în Cehoslovacia, nici în Ungaria, în nici una din țările din Est. A mers însă în România din motive evidente — existenta unui mediu public francofon apt să consume radio și televiziune în limba franceză. Este o formă de cooperare fără precedent. Dar n-am să vă răspund decât dacă mă întrebați!

● Vă întreb!

● Pe lângă documentul presei scrise și al schimburilor de cărți, capital la care se putea aminti, de exemplu, vînzarea de cărți francezești, la jumătate de preț, prin intermediul recent deschisei librării „Humanitas”, apoi acordul între facultatea

de jurnalistică din București și cea din Lille, schimburile de ziariști, trimiterea de tipografi în diverse centre din țară, care reprezintă un aspect normal, clasic, al cooperării culturale, ce merge aproape de la sine, ceea ce este interesant în România, ceea ce e deosebit de toate țările din zonă sînt realizările foarte rapide și spectaculoase din domeniul audiovizualului. Sînt două exemple: Radio Delta — RFI și TV 5 Europe. Fără să vă pot spune că cererea a venit din partea autorităților universitare române. Noi nu avem nici un interes special. Am adus doar niște instrumente pe care nu le-am impus, cum nu impunem absolut nimic în ceea ce privește volumul de emisiuni ale RFI și TV5 ce sînt retransmise. Cooperarea este perfectă, totală, și asta în primul rînd fiindcă există un public francofon enorm. Am încercat să facem un astfel de lucru și în țările Triumviratului (Cehoslovacia, Polonia și Ungaria), dar n-a mers tocmai din lipsa cererii din partea publicului. În ceea ce privește TV5 — care este o cooperativă a tuturor televiziunilor ce aderă —, dacă într-o zi România va dori să adere, vor exista pe TV5 și emisiuni românești. Re-pet, acest tip de cooperare culturală deosebită România de toate celelalte țări foste comuniste.

Nu vrem să instalăm baze militare în România!

● Aș vrea să vă pun acum o întrebare, poate, ceva mai delicată. Se poate vorbi, din partea Franței, de un interes, să-i spunem, strategie față de România, în-vind de considerente geopolitice, de proiectul Casei Comune a Europei?

● Vorbînd despre Confederația Europeană, România a fost invitată la întîlnirea de la Praga. Au fost invitatți reprezentanți ai autorităților și guvernului român, și ai societății civile. Exact ca în 1963, la congresul unde s-a lansat ideea unirii Europei Occidentale, Winston Churchill, fost prim-ministru britanic, aflînd în acel moment în opoziție, a organizat acel congres invitînd nu lideri politici, ci intelectuali. François Mitterrand a vrut să facă acum același lucru spunînd că Europa se schimbă și trebuie să se reflecteze asupra viitorului ei, deci trebuie chemați cei ce pot să articuleze această reflecție și care să constituie un grup internațional de presiune. Indiferent dacă ideea va reuși, ea merită încercată. Conferința organizată de Churchill a fost considerată în epocă un eșec, nimeni nu a văzut nici un rezultat concret. Presa a fost atunci foarte critică. Rămîne faptul că din dezbaterile de atunci a rezultat, treptat, Comunitatea Europeană, înființată în 9, apoi în 12. Important era că s-a lansat mișcarea. Vom vedea ce va ieși de data aceasta, dar a spune că înființarea de la Praga a fost un eșec sau un succes este în sine o prostie. Rezultatele se vor vedea în timp. Europeanii trebuie să se întîlnească, avînd un statut identic. Este nevoie la nivelul continentului nostru de un forum precum ONU la nivelul întregii planete. În ciuda ritmurilor și etapelor diferite de dezvoltare a țărilor. În cadrul unei federații europene, România nu interesează ca orice altă țară, poate ceva mai mult. Trebuie ca și România să fie interesată de o astfel de federație europeană. Este important pentru noi ca România să meargă în aceeași direcție, așa cum pentru Churchill era important ca Italia, Franța să participe.

Dacă federația se va realiza, Mitterrand

va deveni nemuritor. Dacă nu se va face, lui Mitterrand îi revine cel puțin meritul de a fi lansat ideea în momentul în care realizarea ei devenise posibilă. Ceea ce se urmărește este să nu mai existe entitățile de țări. Lăsmă să meargă așa cum este acum, va exista o Europă a elevilor premiați — cei 12, plus Austria și celelalte —, apoi o Europă mijlocie, cuprînd elevii mai puțin stabili precum Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, și în sfârșit o Europă a codacșilor, a celor cu note proaste, ceea ce este total idiot, total o-pus a ceea ce ar trebui să fie Europa. Polemizînd cu ideea aceasta a unei Europe cu două-trei viteze diferite, se consideră că există diferențe, dar nimeni nu poate fi considerat superior. Și cum nu se va putea ajunge la situația ca în următori zece ani toate țările să poată deveni membre ale Comunității, trebuie inventat un Forum.

În termeni militari și strategici, faptul că Pactul de la Varșovia s-a autodistruș ne face, desigur, plăcere, pentru că reprezintă o alianță ostilă Occidentului, în timp ce Alianța Atlantică se caracterizează prin faptul de a nu-și fi folosit niciodată forța, de a nu-și fi trimis niciodată tancurile în vreo capitală, cu atît mai puțin a unuia dintre statele membre. Dispărînd această alianță militară ostilă, nu se poate spune că România reprezintă un obiectiv al strategiei noastre. Nu există interese strategice în România, nu vom instala baze militare în țara dvs. Avem însă o cooperare militară lansată în august, anul trecut, cînd România și Ungaria au semnat — sînt primele — tratatul celuiui deschis, ceea ce înseamnă: te autorizez să mă poți spiona cu condiția să te pot și eu spiona. Cu lucrurile să meargă bine, a fost nevoie de o țară țară în care cele două semnatore să aibă încredere. Franța și-a pus militarii la dispoziția românilor și a ungarilor, iar zborurile reciproce se vor desfășura cu participare militară franceză.

Da, sîntem interesați strategic de România, dar nu de asta vin francezii aici. Sîntem fericiți că România nu se mai află într-o postură de agresivitate față de noi. Vor exista ofiteri români care vor merge să se formeze și să se perfecționeze în Franța, vor exista schimburile de militari. Dar, repet, nu urmărim să instalăm baze militare în România!

În Europa, nu există frontiere decât în calea violenței

● Există o poziție oficială a guvernului francez față de Republica Moldova, față de eforturile ei de emancipare?

● Întil de toate, nimeni nu ne-a cerut să ne pronunțăm în această problemă. Și pe bună dreptate, căci, aparent, este o problemă exclusiv a românilor și a Uniunii Sovietice. Noi sîntem semnatari ai unei serii de documente europene ce preved că nu sînt posibile modificările de frontieră prin forță, ci doar mutual agreeate. Dacă apare nevoia retragerii unor frontiere în Europa, acest lucru trebuie să aibă loc pacific și prin negocieri. Există deja precedentul reunificării Germaniei, care poate funcționa ca un model. Au avut loc negocieri între cele două foste state germane, apoi între Germania reunificată și URSS, apoi între Germania și cele patru puteri ocupante după 1945. Dacă, într-o zi, avînd în vedere procesul de decolonizare din URSS, se va ivi posibilitatea ca frontierele să fie modificate, veți avea modelul reunificării Germaniei, care dovedește că lucrurile sînt posibile. E nevoie de multe negocieri pregătitoare. În privința ritmului acestui proces și a dorințelor celor două părți nu ne putem pronunța. Dacă am face-o s-ar spune că Franța se amestecă în chestiuni ce nu o privesc. Dar precedentul există, astfel încît nimeni nu are dreptul să spună că frontierele sînt definitive. Frontierele nu sînt definitive în Europa. Sînt definitive numai dacă se urmărește modificarea lor prin forță.

Farmerul Bucureștiiului este de a nu fi un „Mic Paris”

● Aș vrea să vă pun acum o mică întrebare ceva mai personală. Odinioară, Bucureștiiul era numit „micul Paris”. Este evident că, dintre țările umane europene, românii se simt atrași în special de francezi. Ținînd cont de experiența dvs. personală de locuitor al Bucureștiiului, cum percepeți ambianța umană a românilor?

● Am marcat sensul de o locni în zona istorică a Bucureștiiului, care este evident cea mai frumoasă, așa cum e cînd locuiești în centrul Parisului și nu la periferie. Eu am o pasiune pentru București și pentru centrul lui istoric datorită faptului că, după mine, farmerul Bucureștiiului este

Interviu realizat de BOGDAN GHU

(continuare în pag. 13)